

1814

*Kontakten mellom Christian Frederik og
Frederik 6. i stattholder- og regentperioden
1813-1814.*

Silje Lindebrekke

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og
religionsvitenskap

UNIVERSITETET I BERGEN

15.05.2014

Kontakten mellom Christian Frederik og Frederik 6. i stattholder- og regentperioden 1813-1814.

© Silje Lindebrekke

2014

1814 – Kontakten mellom Christian Frederik og Frederik 6. i stattholder- og regentperioden
1813-1814.

Silje Lindebrekke

<http://bora.uib.no/>

Forord

Gjennom dette arbeidet vil jeg gjerne takke min veileder Ståle Dyrvik som har stilt opp ved alle anledninger gjennom mail, brev i posten og gjennom gode veiledningstimer. Vil også takke masterseminaret tidlig moderne tid for gode innspill. Sender en takk til Elisabeth Sundheim Hoff for god hjelp til korrekturlesing.

Å skrive en masteroppgave har for meg vært en spennende og utfordrende periode, og jeg ville aldri ha vært foruten denne erfaringen. En stor takk til mine medstudenter oppe på Sydneshaugen skole for en fantastisk tid som materstudent.

Bergen, mai 2014

Silje Lindebrekke.

Innholdsfortegnelse

Forord

Kapittel 1. Innledningskapittel

Innledning	side 1
Historiografisk bakgrunn 1814	side 2
<i>Ernst Sars</i>	side 2
<i>Sverre Steen</i>	side 5
<i>Jens Arup Seip</i>	side 6
<i>Axel Linvald</i>	side 8
<i>Knut Mykland</i>	side 9
<i>Ole Feldbæk</i>	side 10
Hypotese og problemformulering	side 12
Avgrensning og aktørbegrensning	side 13
Kildene	side 15
<i>Instruksen fra 10. mai 1813</i>	side 15
<i>Korrespondansen mellom Christian Frederik og Frederik 6. mai 1813 – april 1814</i>	side 16
<i>Christian Frederiks dagbok fra hans opphold i Norge</i>	side 19
Gjennomgang av prosjektet	side 20

Kapittel 2. Den politiske rammen Danmark-Norge og Europa

Den politiske situasjonen i Europa 1807 – 1813	side 22
Carl Johan som Christian Frederiks motstykke og motspiller	side 26
De militære forberedelsene i Holstein	side 28
Christian Frederiks bakgrunnsportrett	side 29

Kapittel 3. Christian Frederik i Norge

Instruksen fra 10. mai 1813	side 35

Christian Frederiks første måneder i Norge	side 39
Offisiell instruksjon datert 27. mai 1813	side 42

Kapittel 4. Brevene og Christian Frederiks rolle i Norge høsten 1813

Danmark-Norge og Sverige i krig	side 45
Hvor ble det av instruksen? Var dette regelrett ordrenekt?	side 47
”At afsondre Norge fra Danmark er alt for farligt og bør aldrig ske”	side 49
Ble også det tredje punktet i instruksen ignorert?	Side 50
Carl Johan går inn i Holstein	side 52
”Vi vil blive hos vor Konge”	side 52
Juledagsbrevet	side 55
Holder hypotesen om et planlagt samarbeid?	Side 58

Kapittel 5. Kielforhandlingene og dens konsekvenser

Kielforhandlingene	side 61
Hvorfor avsto Frederik 6. hele Norge med en gang?	Side 63
Christian Frederiks tidlige planer og tiltak	side 66
Trondheimsreisen	side 69
Hvorfor ble artikkel 4 holdt skjult for Christian Frederik?	side 73
I. <i>Holde Christian Frederiks motstand igjen.</i>	side 74
II. <i>Den norske opinionen.</i>	side 75
III. <i>Uheldige tilfældigheter.</i>	side 76
Kommunikasjonen mellom Christian Frederik og Frederik 6.	side 78

Kapittel 6. Arveretten og de siste måneder

Arv eller valg	side 81
<i>Til Trondheim for å krone seg til konge i Nidaros?</i>	side 82
<i>Stormannsmøtet 16. Februar 1814.</i>	side 82
<i>Christian Frederik tar regentnavn.</i>	side 84
Konsekvensene av stormannsmøtet	side 86

De siste brev – mars og april 1814	side 87
Kommunikasjonen mellom Christian Frederik og Frederik 6.	Side 90
Kapittel 7. Avslutningskapittel	
Forskningsfronten 1814	side 93
Mitt prosjekt	side 95
Abstract	side 100
Litteraturliste	side 102
Kildeliste	side 104

Kapittel 1. Innledningskapittel.

Innledning.

I 1812 startet Carl Johan et politisk spill for å vinne Norge etter at Sverige hadde tapt Finland til Russland i 1809. For å få gjennomført dette spillet fridde kronprinsen til Russland og England. Etter forhandlingene i Åbo i 1812 kunne det se ut til at Carl Johan skulle få igjen for sine bestrebelser. I København satt Frederik 6. og så urolig på det som foregikk på det europeiske kontinentet. Han fikk etter hvert høre om Carl Johans planer om Norge. Frederik 6. forsto da at noe måtte gjøres. Å miste Norge til Sverige og Carl Johan var ikke aktuelt. Hva skulle han gjøre for å redde helstaten som hadde eksistert i over 400 år? I slutten av april 1813 fattet han en beslutning om å sende Christian Frederik til Norge for å overta Friedrich av Hessens rolle som visestattholder. Prinsen fikk imidlertid tittelen stattholder på bakgrunn av sin stilling i den danske kongefamilien. Slik begynte den avgjørende perioden opp mot det som etter hvert skulle bli *annus mirabilis* – det forunderlige året.¹ Hele det politiske spillet i Europa, og Carl Johans søken etter å vinne Norge, vil jeg gå grundig gjennom i kapittel 2. Da skal jeg vise hvordan Frederik 6. kom frem til beslutningen om å sende kronprinsen til Norge for å bli den nye stattholderen.

Det jeg vil undersøke i denne oppgaven er Frederik 6. og Christian Frederik, og deres kontakt gjennom perioden da Christian Frederik var stattholder og regent i Norge 1813 – 1814.

Min hypotese er at Frederik 6. og Christian Frederik hadde et samarbeid den tiden Christian Frederik var i Norge. At de sammen, før prinsen reiste til Norge, ble enig om en plan om hvordan de skulle holde helstaten samlet. Skulle det skje noe som førte til en avståelse av Norge, visste de hvordan de skulle handle. Den beste måten å undersøke dette samarbeid på, er gjennom kontakten de hadde fra Christian Frederik reiste til Norge i mai 1813, frem til april 1814. Den kontakten de hadde vil jeg finne gjennom korrespondansen, og i disse brevene vil jeg prøve å finne spor på et planlagt samarbeid. I tillegg fikk Christian Frederik med seg en hemmelig instruks da han reiste fra København mot Norge. Denne instruksjonen inneholdt de punkter som jeg mener viser at de hadde et avtalt samarbeid. Hvordan jeg skal bruke denne instruksjonen og brevene, vil jeg komme tilbake til i avsnittet om kildene.

¹ Dyrvik, Ståle. *Året 1814* 2011: 7

Historiografisk bakgrunn 1814.

Det finnes to hovedsyn på 1814. Lenge rådde synet om at det var et resultat av en langsiktig historisk utvikling. Norge hadde vært en selvstendig stat i middelalderen, og dette glemte aldri det norske folket gjennom den lange tiden i forening med Danmark. Tilslutt fikk den norske befolkningen nok, og i 1814 tok de tilbake det som var deres.² Det andre hovedsynspunktet var at 1814 var et resultat av kortsiktige utenrikspolitiske hendelser, med hovedaktører som Christian Frederik, Carl Johan.³ Gjennom dette avsnittet med historiografisk bakgrunn skal jeg vise hvordan de nevnte historikerne legger vekt på hovedtemaet 1814.

De historikerne jeg har valgt å bruke for å vise til 1814-tematikken er Ernst Sars, Sverre Steen, Jens Arup Seip, Axel Linvald, Knut Mykland og Ole Feldbæk. Disse historikerne er valgt ettersom de stiller seg bak forskjellige tolkninger for hvordan 1814 ble mulig. Hvordan, og bak hvilke(n) aktør(er) skal jeg vise til i dette avsnittet. I tillegg vil det komme frem hvilke kilder de bruker for å støtte opp om sine tolkninger av 1814.

Johan Ernst Sars.

En hovedmann bak tolkningene for 1814 og for hvem det var som gjorde 1814 mulig og ”forunderlig”, er Johan Ernst Sars. Med boken *Udsigt over den norske historie* fra 1873 i bind 4 går Sars inn på de følger som trengtes for at året 1814 skulle kunne skje. Han legger vekt på at de opplyste menn i Norge ikke kunne være uvitende om det politiske spillet i Europa der Norge var en av innsatsene.⁴ De var kjent med de svenske planene om å vinne Norge, hvor Carl Johan tok dem opp igjen da han ble svensk kronprins. Det at den danske regjeringen sendte tronfølgeren Christian Frederik til Norge i mai 1813 var også godt kjent. Ifølge Sars manglet det dermed ikke på informasjon for nordmennene til å velge parti om det skulle bli nødvendig for kongen i Danmark å avstå Norge å overlate nordmennene til deres egen skjebne.⁵ Rett etter at Kieltraktatens bestemmelser var blitt kjente, oppsto ikke det politiske skisma utenfor hovedstaden som siden delte nasjonen. Sars viser til at Christian Frederik da satt med et stille håp om at han kunne bevare Norges krone for den danske

² Dyrvik 2011: 8-9

³ Dyrvik 2011: 10

⁴ Sars, J. E. *Udsigt over den Norske historie – Fjerde Deel*. 1891: 327

⁵ Sars 1891: 327

kongeslekten.⁶ Videre viser Sars til den svenske oppfattelsen av hvordan tingenes gang foregikk i Norge i 1814: Foreningen ble til syvende og sist avsluttet etter svensk politisk program, det vil si Carl Johans politiske linje som ble seirende ved Mossekonvensjonen, men hvor det også var Christian Frederik som viste Norges frihets- og selvstendighetssak den største tjeneste. Norges frihet- og selvstendighetssak var ifølge Sars uløselig knyttet til foreningen med Sverige, det var i grunnen samme sak.⁷ Christian Frederiks inngripen i den norske sak mener Sars gjorde til at denne sammenhengen ble holdt skjult for nordmennene både da og for ettertiden:

at Norges Frihed og Selvstændighed paa den ene Side, Foreningen med Sverige paa den anden kom til at staa i Nordmændenes Bevisthed som aldeles adskilte, og endog indbyrdes modstridende Ting, medens de i Virkeligheden hører sammen.⁸

Sars legger til grunn at Christian Frederik hadde de sterkeste personlige motiver for å stanse en forening av Norge med Sverige, og slik var ikke Christian Frederiks tilstedeværelse i Norge noe som var til gang for nordmennene. Sars kommer likevel med noen kjensgjerninger angående Christian Frederiks rolle i Norge. Det var han som ga signalet til hele bevegelsen, og gikk i spissen for den et langt stykke fremover. Det må videre medgis at det er en kjensgjerning at hans opptreden ble bestemt av personlige eller dynastiske motiver. Håpet om at han ved å la Norge virke som et uavhengig rike en stund, skulle kunne føre til at Norge etter hvert gikk tilbake til den gamle helstatsforbindelsen med Danmark.⁹ Beviser på dette har Sars funnet ved flere av Christian Frederiks egne dagboknedtegnelser. På den bakgrunn har Sars også funnet nedtegnelser i dagboken hvor Christian Frederik stilte seg i spissen for den reisningen i Norge på bakgrunn av andre og bedre motiver.¹⁰ Sars mener at reisningen også hadde kunnet skjedd uten Christian Frederik, men at den da hadde fått en mer uordnet karakter.¹¹

⁶ Sars 1891: 328

⁷ Sars 1891: 329

⁸ Sars *ibid.*

⁹ Sars 1891: 333

¹⁰ Sars 1891: 333-334

¹¹ Sars 1891: 335

Sars er tydelig på hvem han mener når han snakker om ”folket” i den historiske kontekst som er året 1814. Det er de opplyste, de som følger med, de som har tanke på de allmenne nasjonale interesser, som bestemmer hva som skal være folkeviljen eller folkemeningen. Ifølge Sars er det disse menneskene som utgjør ”folket” i Norge, og ofte var disse i mindretall uansett hvor en er i verden.¹² Sars mener dette mindretallet var klart tilstede i Norge på dette avgjørende tidspunktet.¹³ Han minner om at den norske patriotismen hadde holdt seg våken gjennom de siste årene, han minner også om at nordmennes nasjonale selvfølelse var blitt stimulert gjennom lange tider og hadde en nasjonal stolthet som var uten sidestykke.¹⁴ Denne stolthet måtte så visst ha blitt vekket enda mer da kongen i Danmark hadde avstått Norge til et fremmed land som løsøre! De hadde begynt å få opp øynene for hvordan Danmark tilsidesatte Norge. Likevel fantes det en forestilling om at de to tvillingrikene var forbundet med et brorskapsbånd, derfor var det ikke urimelig ifølge Sars at nordmenn kunne reise seg for en motstand mot avståelse til Sverige, og likevel ha et ønske om å være en del av den danske helstaten.¹⁵ Sverige var arvefienden, og da Kieltraktaten var underskrevet, rådet det en uvilje i Norge mot Sverige og alt svensk.¹⁶ Sars legger frem at da det åpnet seg en utsikt til at de dansk-norske båndene kunne bli løst utenfra, da ville muligheten være der til å realisere de store drømmer om et selvstendig Norge med en fri forfatning tilpasset etter landets demokratiske samfunnsforhold, og nå skulle en ikke slippe denne muligheten for noen pris.¹⁷

Som jeg har vist her, var det folket som var pådriveren for hendelsene i 1814 ifølge Sars. Han viser til at Christian Frederiks innsats i Norge er en kjensgjerning fra det tidspunktet han stilte seg i spissen for det norske folket i utgangspunktet, men hvor det hele tiden er folket selv som styrer. Men ifølge Sars var motivene til Christian Frederik kun å holde på den norske kronen for den danske kongeslekten. For Sars kan ikke Norges selvstendighetssak eksistere uten at Kieltraktaten var et faktum, og at Norge ble avstått til Sverige. Han mener det var en og samme sak. Som vist til bruker Sars Christian Frederiks dagbok fra da han var i Norge som stattholder og senere regent. Korrespondansen legger ikke Sars noen vekt på, og instruksene fra

¹² Sars 1891: 335

¹³ Sars *ibid.*

¹⁴ Sars 1891: 336

¹⁵ Sars 1891: 336

¹⁶ Sars 1891: 337

¹⁷ Sars 1891: 338

10. mai 1813 anvender han ikke. Christian Frederiks ankomst til Norge blir nevnt som et tillegg i 1813, dermed er det fra Kielfreden Sars setter fokus. Slik forsvinner også Frederik 6. i Sars fremstilling, noe som gjør at Sars tolkninger forholder seg til det politiske spillet i Europa med Christian Frederik og Carl Johan, og innad i Norge med folket som pådrivere for et selvstendig Norge og en norsk konstitusjon.

Sverre Steen.

I boken *1814* fra 1951 starter Steen med å sette Carl Johan inn i en norsk historisk kontekst. Steen skriver helt på spissen at ”med valget av Bernadotte til tronfølger i Sverige innledes Norges nyere historie.”¹⁸ Med dette utsagnet fører Steen opp Carl Johan som en av hovedaktørene i Norges selvstendighet. Helt på kanten kan man si Steen påstår at uten Carl Johan hadde det ikke kommet til en norsk selvstendighet. Som hos Sars går disse hendelsene hånd i hånd.

Sverre Steen går gjennom verket *1814* ved å starte med Carl Johan og det storpolitiske spillet som foregår i Europa med Norge som innsats. Steen mener at Frederik 6. ikke var en mann kan måle seg med Carl Johan, han var for from og for naiv for sin samtid.¹⁹ Christian Frederik derimot var mye mer som Carl Johan. Han hadde de kvaliteter som karakteriserte en leder for Danmark-Norge, spesielt som stattholder i Norge.

Steen henviser til instruksene av 10. mai 1813 en gang. En hemmelig instruks som Christian Frederik tok med seg til Norge da han ble stattholder. Han nevner kort innholdet i instruksene for deretter aldri å ta opp diskusjonen rundt den igjen. Slik kan man se at Steen ikke ser på instruksene som noe viktig i den store sammenhengen rundt 1814-tematikken.

Også korrespondansen mellom Christian Frederik og Frederik 6. forsvinner i Steens litteratur, han legger vekt på Christian Frederik og Carl Johan, og ikke Frederik 6. Slik utelates helt naturlig nesten all den brevveksling mellom Christian Frederik og Frederik 6. Unntakene han har er at han gjennomgår juledagsbrevet. Han kan med tanke på det som senere skjer, lese et politisk program i spørsmålene Christian Frederik sendte til Frederik 6. Men Steen påstår han ikke kan ha ment dette alvorlig i skrivende stund. Steen mener Christian Frederik ville foreta en avståelse av Trondheim stift på skrømt. Muligheten for å avverge en virkelig avståelse avhang av

¹⁸ Steen, Sverre. *Det frie Norge – 1814*. 1951: 9

¹⁹ Steen 1951: 15

mange faktorer, mente prinsen.²⁰ Slik vil Steen ha det til at det ikke allerede forelå en planlagt strategi på den danske siden, og at det som skjedde ble tatt på sparket. Dagboken til Christian Frederik bruker Steen for å vise til sine egne tolkninger rundt en ikke-eksisterende handlingsplan.²¹

Her kan en se at Sverre Steens fremstilling baserer seg på aktører, med fokus på Carl Johan og Christian Frederik. Frederik 6. forsvinner fra hans verk *1814*. Steen mener at Frederik 6. ikke hadde noe med det som skjer i Norge verken rundt juletider og Kielforhandlingene, eller senere frem til da Frederik 6. ga fra seg landet til Christian Frederik, hvor prinsen videreførte det politiske programmet Steen finner i juledagsbrevet fra Christian Frederik.

Jens Arup Seip.

For å bygge opp under Sverre Steen sin tolkning av 1814 blir Jens Arup Seip og boken *Utsikt over Norges historie* fra 1974, bind 1 et naturlig valg.

Seip legger frem to hovedproblemer som melder seg ved undersøkelse av året 1814. Disse er infiltrert i hverandre, men er viktige å skille i analysen. Det ene hovedproblemet er tilkomsten av en selvstendig stat, og det andre er tilkomsten av en fri forfatning. I likhet med Sverre Steen er det for Seip klart at det var begivenhetene i den europeiske politikken som førte til en selvstendig stat. Med det mener han spesielt at den norske stat ble til som en følge av Napoleons politikk.²² Ved de avtaler som ble gjort på det europeiske kontinentet, hvor Norge ble en spillebrikke hvor landet ble overført fra Danmark til Sverige, var det som gjorde det mulig for den norske stat å oppnå vidtgående selvstendighet.

Inngrepet utenfra i 1814 åpnet for muligheten for en norsk statsdannelse, fordi Sverige ikke momentant var istand til å gripe det bytte Danmark var blitt tvunget til å slippe.²³

Her går Seip rett inn i det som gjorde at 1814 var mulig å få gjennomført.

For Seip er Norges geografi helt avgjørende. Fordi Norge er en periferi uten sentrum, dermed ble København på mange måter et mer naturlig midtpunkt for norske

²⁰ Steen 1951: 90

²¹ Steen 1951: 93

²² Seip 1974: 16-17

²³ Seip 1974: 17-18

landsdeler enn Christiania. Først med krigen i 1807 ble Christiania sete for et sentralt organ: en regjeringskommisjon med en stattholder i spissen.²⁴ På den måten vil Seip hevde at Napoleonstidens kriger ga direkte vilkår for en samlet norsk administrasjon, ikke bare Kielfredens betingelser.²⁵ Ifølge Seip er Christian Frederiks person helt nødvendig, og ifølge ham peker kildene i den retning at dannelsen av en selvstendig norsk stat var Christian Frederiks verk.²⁶

Seip legger til grunn at tapet av Norge var forutsett og gjennomtenkt på forhånd av Christian Frederik. Dette vises igjen i Christian Frederiks handlemåte de første månedene av 1814. At Christian Frederik var mentalt forberedt på det som kom til å skje, viser Seip gjennom brevvekslingen mellom Christian Frederik og Carsten Anker april 1812 og våren 1813.²⁷ Han konstaterer at utgangspunktet for den norske reisningen lå fast i Christian Frederiks person, sammen med Christian Frederiks egne motiver for å ta det avgjørende skrittet – å holde den norske kronen i den danske kongeslekten, med gjenforening med Danmark som målet.²⁸

Seip bruker dagboken til Christian Frederik og korrespondansen mellom Christian Frederik og Frederik 6. Han bruker ikke noen brev før juledagsbrevet, dermed forsvinner korrespondansen fra høsten 1813 i Seips fremstilling. Selv om Seip viser at avståelsen av Norge var forutsett, bruker han instruksene særs lite for å underbygge dette. Han tar bare for seg ett punkt, og det er punktet hvor Christian Frederik skal arbeide for å styrke lojalitetsbåndet mellom den norske befolkningen og det danske kongehuset.²⁹ Frederik 6. er ikke-eksisterende i Seips fremstilling av hendelsene i 1813-1814. Som Steen fremhever Seip at kongen i Danmark var en sjalu og nærig person, som ruget over sitt. At han sendte Christian Frederik til Norge var et siste desperat forsøk på å redde Norge for dynastiet og for Danmark.³⁰ Det var Carsten Anker som øvde innflytelse over på Christian Frederik før han reiste til Norge. Slik forsvinner Frederik 6. i Seips fremstilling.

At Christian Frederik ikke gjorde seg til konge i Norge med en gang, ble sett på som en svakhet av flere. Dette overvant Christian Frederik ved et genialt grep

²⁴ Seip 1974: 18

²⁵ Seip 1974: 19

²⁶ Seip *ibid.*

²⁷ Seip 1974: 19-20

²⁸ Seip 1974: 20-21

²⁹ Seip 1974: 21, 24

³⁰ Seip 1974: 19

ifølge Seip. Han besluttet å søke tilslutning til sin politikk direkte fra folket samtidig med valget av utsendinger til riksforsamlingen. Tilslutningen skulle skje i form av en ed som alle avla.³¹ Det geniale ved eden som politisk taktikk lå i at den ikke var en opinionsyttring som kunne fragåes, men et løfte som bandt.³²

Seip er helt tydelig på at Christian Frederik er den som har æren for at 1814 ble som det ble, og at det var han som gjorde det mulig. Alle kilder peker på dette. Han legger likevel lite vekt på tiden før desember 1813, dermed forsvinner det meste av den hemmelige instruksen i Seips fremstilling. Når det gjelder korrespondansen mellom Christian Frederik og Frederik 6. forsvinner også mye av den. Det er noen brev han henviser til, som juledagsbrevet og brevet fra 22. februar. Mye av grunnen til dette må være at han ikke ser på Frederik 6. som en sentral skikkelse i hendelsene. I stedet blir Carl Johan den som Seip legger vekt på. Det er på grunn av de utenrikspolitiske hendelsene som førte til at Christian Frederik ble sendt til Norge som stattholder. Det var Christian Frederik, og han alene, som utførte det kunststykke å knytte nordmennene så tett til seg, at de fikk en gavepakke da Riksforsamlingens forhandlinger kom, og grunnloven ble underskrevet 17. mai 1814.

Axel Linvald.

Linvalds litteratur starter med det europeiske storspillet om Norge, og Christian Frederiks avreise til Norge i mai 1813. De verk jeg har brukt til denne oppgaven som Linvald har skrevet, er biografiske verk om Christian Frederik, senere Kong Christian 8. Med det som bakgrunn har Linvald holdt konsekvent vekt på Christian Frederik og den perioden han var i Norge som stattholder og senere regent. I verket *Christian VIII Norges statholder* fra 1952, var Linvald en av de første som hadde fått tilgang til de samlinger av brev, opptegnelser og andre papirer som omhandlet Christian Frederiks tid i Norge.³³ Gjennom dette prosjektet vil det bære preg av Linvalds innsyn i kongehusets arkiv i det danske riksarkiv.

Linvald jobber konsekvent med den korrespondansen som ble gjennomført av Christian Frederik og Frederik 6. den tiden Christian Frederik var i Norge som stattholder og senere regent. I tillegg bruker han den hemmelige instruksen fra 10. mai

³¹ Seip 1974: 27

³² Seip 1974:28

³³ Linvald, Axel. *Christian VIII Norges statholder*. 1952: 11

1813 og en offisiell instruksjonen fra 27. mai 1813. Sammen med dette er også dagboken til Christian Frederik viktig når Kielforhandlingene var over.

Når det kommer til Kielforhandlingene og traktaten som ble sendt til Christian Frederik i Norge, legger han mye i det at Kieltraktaten var ufullstendig da Christian Frederik mottok den 24. januar 1814. Han viser til dagboken hvor Christian Frederik viste sin frustrasjon over den manglende informasjonen han mottok fra kongen i Danmark.³⁴ Linvald mener at Frederik 6. holdt tilbake informasjon for å holde Christian Frederik igjen slik at han ikke skulle startet en motstand før de svenske soldatene var ute av Holstein, og dermed ikke kunne lenger utgjøre en trussel mot Danmark. Her er utenriksminister Niels Rosenkrantz en avgjørende aktør, og det var ham som fikk Frederik 6. til å utelate den viktige artikkel 4. i Kieltraktaten, og tok bort den vesentlige setningen i artikkel 16 ”som... løser dem fra deres troskapsed” – som Linvald viser til at Christian Frederik kunne ha brukt i sitt politiske program for våren 1814.³⁵ Likevel sier Linvald at Christian Frederik burde vært fornøyd med de utelatelser som ble gjort av Rosenkrantz og Frederik 6., for da kunne Christian Frederik utsette å offentliggjøre traktatens innhold, og starte sitt arbeid med den indre- og ytrepolitiske linjen han skulle komme til å følge.³⁶

Som nevnt ovenfor har Linvald mye vekt på instruksjonen og en offisiell instruksjon. Dette sammen med at han følger Christian Frederik fra den dagen han ankommer Norge i mai 1813 gjør han enestående for de historikerne jeg har fått frem som viktige under emneknaggen 1814. Aktørene Linvald opererer med i sin litteratur er Christian Frederik, Frederik 6., utenriksminister Niels Rosenkrantz og Louis Phillipe Bombelles. De blir likevel fremstilt som Christian Frederiks medhjelpere i arbeidet med en mostand mot avståelse av Norge til Sverige.

Knut Mykland.

Knut Mykland opererer med noe som han kaller et dobbeltspill som gikk over månedene desember 1813 til april 1814. Mykland er helt klart aktørorientert, men hos ham er rollene snudd. Han mener det var Frederik 6. som var hovedaktøren i dette spillet. Det var overfor de allierte fra da Kieltraktaten ble underskrevet til Christian Frederik bestemte seg for å stå linjen ut i april 1814.

³⁴ Linvald, Axel. *Christian Frederik og Norge 1814*. 1962: 8

³⁵ Linvald 1962: 5

³⁶ Linvald 1962: 8

Mykland henviser til fem kjensgjerninger for at et ”dobbeltspill” fant sted mellom disse aktørene: 1. Dansk krav om umiddelbar svensk tilbaketrekking fra Holstein 2. avståelse av hele Norge straks, i stedet for bare Trondheim stift og (eventuelt) resten av landet senere 3. dansk deltakelse i slutt oppgjøret med Napoleon 4. påskyndelse av kornforsendingene til Norge - ”medens det endnu er Tid” 5. en naturlov: har en tapt et klenodium, vil en prøve å få det tilbake.³⁷

For å underbygge disse indisiene bruker Mykland korrespondansen dem imellom, og han starter med instruksen av 10. mai 1813. Det er likevel juledagsbrevet som får mest tyngde i hans argumentasjon. Instruksens bruker han som en innledning, men den brukes ikke aktivt for å støtte opp om hypotesen om et dobbeltspill. Juledagsbrevet i seg selv er så viktig at det ikke er rart at han bruker dette som et avgjørende indisium sammen med brevet Christian Frederik mottok av Frederik 6. den 7. desember 1813. I brevet Christian Frederik sendte tilbake, juledagsbrevet, stilte han et så direkte spørsmål til kongen i Danmark, at Mykland mener det levner liten tvil om at det må ha foreligget en hemmelig plan dem imellom. Han finner nemlig her hele det politiske programmet til Christian Frederik.³⁸ Mykland bruker likevel lite av kontakten mellom dem gjennom sensommer- og høsten 1813 for å vise at det fantes et samarbeid med Frederik 6. i spissen.

Ifølge Mykland var Frederik 6. offisielt den slagne kongen som måtte gi fra seg Norge til Carl Johan under Kielforhandlingene, men han var samtidig klar over Christian Frederiks planer om en motstand i Norge. Dermed kastet Frederik 6. seg inn i et dristig dobbeltspill da han underskrev Kieltraktaten. Slik vises Frederik 6.s politikk hvor han la opp til en reisning i Norge for å hindre den endelige overdragelsen av Norge til Sverige.³⁹ Myklands hypotese om et dobbeltspill overfor de allierte er den eneste historikeren som viser til et eventuelt samarbeid mellom Frederik 6. og Christian Frederik. Det som er unikt med hans arbeid er at han bruker Frederik 6. som den aktøren som la alt til rette for Christian Frederik slik at han og nordmennene kunne gjøre året 1814 så ”forunderlig”. Som Frederik 6. formulerte det

³⁷ Mykland, Knut. *Cappelens Norges historie, bind 9 – Kampen om Norge 1784-1814*. 1978: 299-306

³⁸ Mykland, Knut. *Omkring 1814 – En antologi ved Knut Mykland*. 1967: 47

³⁹ Mykland 1978: 306

selv i en samtale med Major Brock: ”Nu har jeg givet ham hele landet, nu får han se, hvad han kan gjøre med det.”⁴⁰

Knut Mykland og hans hypotese om dobbeltspill vil jeg komme tilbake til i kapittel 4 og kapittel 5.

Ole Feldbæk.

Ole Feldbæk er med i denne historiografiske fremstillingen fordi han kommer med et synspunkt som er lite fremme i norske fremstillinger av 1814. Feldbæk er en dansk historiker som har den dansk-norske 1700-tallshistorien som sitt spesialfelt, også derfor blir det naturlig å ta ham med her.

Da Carl Johan gjorde slottet i Kiel til sitt hovedkvarter etter å ha presset Friedrich av Hessen til å søke tilflukt i festningen i Rendsborg, aksepterte han den 15. desember 1813 en våpenhvile med Carl Johan. På dette tidspunkt hadde avgjørelsens time kommet for den oldenborgske helstaten, og for Frederik 6.⁴¹ Nå var den danske kongen helt isolert, Holstein var okkupert, og Slesvig sto for tur. Den eneste Frederik 6. hadde å sette sitt lit til nå, var den østerrikske utsendingen, Louis Philippe de Bombelles. Han var kommet til København i slutten av november på meklingsoppdrag for den østerrikske kansler fyrst Metternich.⁴²

Ved det svenske kravet om Norge hadde Carl Johan alle de allierte parter bak seg, og det var bare snakk om tid før Norge ble overgitt til Sverige. Den svenske kronprinsen hadde to alternativer som Frederik 6. kunne velge mellom; enten å overgi Trondhjem stift først, og så resten av Norge ved den endelige europeiske fredsslutningen, eller å overgi hele Norge med en gang, i bytte mot svensk Forpommern og en million riksdaler. Frederik 6. nektet både overfor utenriksminister Niels Rosenkrantz og Edmund Bourke å gå med på de svenske kravene. Det måtte en representant fra de europeiske stormaktene til for å få den slagne danske kongen til å skifte mening.⁴³

Den 7. januar hadde Frederik 6. og Bombelles en to timer lang samtale, hvor ingen andre var til stede, og ingen vet hva som ble sagt dem imellom. Da Bombelles

⁴⁰ Mykland 1978: 306

⁴¹ Feldbæk, Ole. *Danmark-Norge 1380-1814. Nærhed og adskillelse 1720-1814.* 1998: 348

⁴² Feldbæk 1998: 349

⁴³ Feldbæk 1998: 349

trådte ut av kongens gemakk, hadde kongen akseptert det uunngåelige, han hadde akseptert et av alternativene til Carl Johan. Dermed var det satt endelig punktum for det dansk-norsk statsfellesskapet, og for Danmark var nå krigen offisielt over.⁴⁴

Slik ser man at Ole Feldbæk har en helt annen mening om hvem som avgjorde forhandlingene for Frederik 6. og avsluttet forhandlingene i Kiel i januar 1814. Frederik 6. hadde mottatt juledagsbrevet fra Christian Frederik den 5. januar, hvor han var tydelig på hva han var villig til å gjøre for å beholde Norge innad i helstaten. Den danske historikeren Ole Feldbæk vil ikke gi dette brevet den avgjørende betydningen som er det er gitt av andre historikere innenfor samme tema. Det var den østerrikske diplomaten som sto for avgjørelsen om å avstå hele Norge med en gang, og ikke juledagsbrevet Frederik 6. mottok av Christian Frederik den 5. januar. Slik fremhever Feldbæk ikke Christian Frederik eller Frederik 6. som viktig, men Bombelles.

Ved gjennomgang av disse historikerne har jeg vist til de fleste meninger rundt forskningen av 1814-tematikken. Christian Frederik står for de fleste som pådriveren for en motstand mot avståelse av Norge til Sverige. Sars hevder som vist over at det er folket som i bunn og grunn gjorde 1814 mulig, men uten Christian Frederik eller svensk press ville det ikke ha blitt gjennomført i så ordnede former. Det samme gjelder for Seip og Steen. Linvald fremhever også Christian Frederik som pådriveren, mens Carl Johan og svensk press blir mindre avgjørende. Motsetningen finnes hos Mykland. Hos ham er det Frederik 6. som driver dobbeltspillet for å hjelpe Christian Frederik i gang med reisningen i Norge. Hvorpå Feldbæk stiller seg helt på utsiden, og viser at det er samtalen mellom Frederik 6. og Bombelles som er avgjørende for Kielfreden.

Hypotese og problemformulering.

Som vist gjennom den historiografiske bakgrunnen er synet på 1814 delt samtidig som de fleste er enige om at Christian Frederik hadde mye av æren for den bragden å få Norge ut av den knipetangen som Kieltraktaten medførte. Man kan likevel spørre seg om det finnes enda en alternativ tolkning for hvordan 1814 kom til. Jeg vil derfor sette frem den hypotesen at Christian Frederik og Frederik 6. hadde laget en strategi for å beholde Norge i den oldenborgske helstaten allerede før Christian Frederik ble

⁴⁴ Feldbæk 1998: 349, 351

sendt til Norge som den nye stattholderen i mai 1813. På den måten vil jeg påstå at de hadde et samarbeid allerede fra begynnelsen av mai 1813. Som vist har Mykland allerede kommet med hypotesen om et samarbeid mellom disse to aktørene med dobbeltspillet. Ved å snu rollene i forhold til Mykland og starte mye tidligere enn han og andre historikere har gjort, vil jeg søke å finne et samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. som går ut på at de allerede i mai hadde en forståelse for hva som måtte gjøres om Norge skulle bli gjenstand for en avståelse til Sverige. Jeg har en hypotese om at de hadde forutsett de fleste scenarioer, og at de hadde en angrepsplan for hvordan de skulle hindre en slik avståelse av Norge til Sverige og Carl Johan. For å kunne påstå at et slikt samarbeid fant sted har jeg den hemmelige instruksjonen fra 10. mai som Christian Frederik fikk av Frederik 6. før han reiste til Norge. I tillegg finnes den hemmelige instruksjonen fra 27. mai som ga Christian Frederik nesten kongelig myndighet i Norge. Som vist i forrige avsnitt om den tidligere forskningen, har ikke disse to dokumentene hatt noen viktig plass i forskningen rundt 1814, med unntak av Axel Linvalds verk. Disse to dokumentene setter Christian Frederik i en særstilling med god støtte fra Frederik 6. Slike dokumenter blir neppe satt opp uten reell betydning for partene, og derfor vil jeg i utgangspunktet anse dem som relevante i forskningen rundt temaet 1814. Jeg vil komme tilbake til innhold og betydningen av disse i kapittel 3.

For å få fram min hypotese, må jeg ha mer enn bare den instruksjonen Christian Frederik fikk med seg i mai og den instruksjonen som er datert 27. mai. Derfor vil korrespondansen dem imellom fra hans ankomst til Norge frem til det allerede nevnte brevet av 2. april 1814 bli tatt med. Det er gjennom disse brevene jeg vil finne de avgjørende sporene for min hypotese. Etter hvert vil Christian Frederiks egen dagbok fra hans opphold i Norge også være avgjørende.

Avgrensning og aktørbegrensning.

Hovedperioden i denne oppgaven vil være fra mai 1813 til april 1814. Jeg vil likevel vise til den europeiske politiske situasjonen allerede fra året 1807 med det engelske ranet av den danske flåten. Det var da Danmark-Norge ble dratt ut av nøytraliteten og måtte velge side. Jeg har tatt ut akkurat denne perioden fordi den starter med at Christian Frederik reiser til Norge som Frederik 6.s nye stattholder i Norge. Jeg avslutter oppgaven med brevet fra Christian Frederik til Frederik 6. hvor han forklarer til kongen at han ikke kan gi opp det han hadde startet i Norge da han nå innså at han

var blitt en tjener for det norske folket.⁴⁵ Dermed vil det samarbeidet som jeg mener har funnet sted, ta slutt med brevet fra 2. april 1814.

I denne perioden var det mange aktører som var viktige for hvordan ting utspant seg. Jeg har likevel valgt å holde fokuset på få, slik at det blir en oversiktlig fremstilling av en ellers uoversiktlig periode. Derfor hviler hovedfokuset på Christian Frederik og Frederik 6., men de har ikke handlet i et vakuum. Situasjonen Christian Frederik og Frederik 6. befant seg i våren 1813, kom som et resultat av den europeiske politikken, og derfor blir også den svenske kronprinsen en viktig aktør i denne fremstillingen. Det var han som ville ha Norge i premie for sin innsats på de alliertes side i Napoleonskrigen. Det var hans politikk de i Danmark måtte forholde seg til. Carl Johan blir derfor som et motstykke til Christian Frederik, ikke bare fordi de var begge arvinger i sine respektive riker, men de var like i sin personlighet og tankegang. Den viktigste norske aktøren jeg kommer til å bruke her, er Carsten Anker. Han hadde tidlig ytret at Christian Frederik kom til å gjøre det godt i Norge, og han hadde klokkertro på at det var bare han som kunne få Norge trygt gjennom den krisen som var i anmarsj. Anker var en sterk motstander av en svensk-norsk union, og Christian Frederik hørte på de råd og meninger som den mye eldre vennen hadde. Det var han som først kom med antydninger til Christian Frederik om at Norge burde skille lag med Danmark til situasjonen i Europa hadde roet seg ned, for deretter igjen gå sammen i en union. Deretter er Louis Philippe de Bombelles en avgjørende aktør fra slutten av november 1813 til Kielforhandlingenes ende i begynnelsen av januar 1814. Han ble sendt til København av den østerrikske utenriksministeren Clemens von Metternich for å megle med de danske styresmakter. Det var Bombelles som kom med forslaget om en mulig redning av Norge, ved å hinte om at kongen hadde en mulighet til å redde dobbeltriket ved den endelige fred.⁴⁶ Tilslutt mener jeg den danske utenriksministeren Niels Rosenkrantz har en viktig rolle. Det var han som endelig besluttet å la den østerrikske utsendingen få audiens med Fredrik 6. i de avgjørende dagene i desember 1813, og det var han som rådet kongen til å utelate viktige avsnitt i avskriften av Kieltraktaten som Christian Frederik mottok i Christiania den 24. januar 1814.

⁴⁵ Dyrvik 2011: 68

⁴⁶ Dyrvik og Feldebæk. *Aschehougs Norgeshistorie. 1780-1830 – Mellom brødre* 2005: 177

Her ser man at jeg holder meg til stort sett danske eller europeiske aktører med unntak av Carsten Anker. Det er fordi det var disse Christian Frederik og Frederik 6. aller helst forholdt seg til. Det er gjennom disse aktørene jeg kan se om min hypotese kan bære gjennom hele Christian Frederiks stattholder- og regent periode.

Kildene.

Ettersom det er kontakten mellom Christian Frederik og Frederik 6. som er mitt tema for oppgaven er det helt naturlig at korrespondansen dem i mellom, brevene som ble sendt frem og tilbake, er mine hovedkilder. I tillegg vil jeg bruke instruksen som Christian Frederik fikk med seg til Norge den 10. mai 1813. Den siste kilden jeg vil bruke, og som jeg føler er relevant for denne fremstillingen, er Christian Frederiks dagbok fra hans opphold i Norge.

Her vil jeg gi en kronologisk fremstilling av kildene mine, og hvordan jeg skal bruke dem for å kunne si noe om den hypotesen som jeg har lagt frem som en alternativ tolkning til hendelsene 1813-1814.

Instruksen fra 10. mai 1813.

Instruksen ble skrevet etter at Christian Frederik hadde fått stillingen som ny stattholder i Norge etter Friedrich av Hessen, den 10. mai 1813. Friedrich av Hessens avgang som visestattholder i Norge vil jeg komme tilbake til i kapittel 2.

Den versjonen av instruksen jeg vil bruke har jeg funnet i O.A. Øverlands *Illustreret Norges historie* fra 1891-1895. Originaldokumentet finnes også på arkivportalen.no.⁴⁷ Grunnen til at jeg ikke bruker originaldokumentet er at Øverlands versjon er så å si identisk med originalen. Dette letter mitt arbeid betraktelig, men går likevel ikke ut over kvaliteten. Øverlands fremstillingsmåte er at han nettopp gjengir kildene som han bruker, derfor vil jeg bruke hans oversettelse under arbeidet med instruksens i tekst.

Instruksens innhold vil jeg føre inn i oppgaven og komme tilbake til i kapittel 3, hvor jeg vil gå systematisk gjennom innholdet for å vise hva den reelt sett betydde for Christian Frederik og Frederik 6. i den situasjonen de befant seg i med tanke på det politiske spillet som foregikk i Europa.

⁴⁷ Instruksens original dokument: <http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176026/no-a1450-01000003176026-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013) (Publisert 02.05.2013)

Denne instruksen er viktig fordi den setter opp krav til hva Christian Frederik skulle foreta seg når han ankom Norge som stattholder. Den viser at de ikke var borte i verden, og forsto veldig godt hva som foregikk på kontinentet. Fredrik 6. var klar over Carl Johans mål om å vinne Norge til Sverige. Frederik 6. hadde også på dette tidspunktet et ønske om å fjerne seg fra Napoleon og få i stand en avtale med England. Slik antyder instruksen at Christian Frederik og Frederik 6. har hatt samtaler og forsøkt å finne løsninger på hvordan de skal løse disse presserende problemene. Sammen med instruksen vil jeg henvise til den offisielle instruksjonen fra 27. mai 1813.

Jeg vil bruke instruksen i oppgaven slik at den vil ligge som et bakgrunnstykke gjennom hele tidsperioden, mai 1813 til april 1814. Gjennom korrespondansen vil jeg lete etter hint om instruksen. Jeg mener instruksen er så viktig i forhold til et arbeid som omhandler Norge og 1814, at den vil være den røde tråden i letingen for å søke etter svar på min hypotese om et samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6.

Korrespondansen.

Det vil være kontakten mellom Christian Frederik og Frederik 6. som skal kunne vise at min hypotese om et samarbeid holder vann gjennom den avgrensede perioden. Med instruksen på bakhånd vil jeg søke i brevene etter indisier på at de fortsetter det samarbeidet som jeg mener blir skissert opp i instruksen. Fra 19. mai 1813 til 2. april 1814 har jeg listet opp tjue brev for å få bekreftet min hypotese.

1. 19. mai 1813: Christian Frederik sendte brev til Frederik 6. om de ulykker som ville følge en krig mot Sverige, og at det måtte utsettes så lenge som mulig.⁴⁸
2. 17. august 1813: Frederik 6. sendte brev om at Christian Frederik skulle gjøre troppene klare for et angrep på Sverige.⁴⁹
3. 4. september 1813: Frederik 6. sendte ordre til Christian Frederik om å angripe.⁵⁰

⁴⁸ Linvald, Axel. Christian VIII – Norges statholder 1813-1814. 1952: 53

⁴⁹ Mykland 1978: 270, arkivportalen.no

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176029/no-a1450-01000003176029-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁵⁰ Mykland 1978: 271, Dyrvik 2011: 64, arkivportalen.no

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

4. 9. september 1813: Frederik 6. sendte et brev fylt av forventninger til Christian Frederik.⁵¹
5. Svaret Christian Fredrik sendte tilbake var at det manglet penger, forråd og yttertøy til soldatene, og ”den svenske nation gives ny kraft og forøgede stridskrefter ved et angreb fra vor side”.⁵²
6. 1. oktober 1813: Frederik 6. ”kapitulerte” for Christian Frederiks anmodning om å la være å sende norske styrker inn over Sverige. Sverige skulle likevel ”føle” krigen på kroppen og beordret streiferier på svensk grunn.
7. 15. november 1813: Christian Frederik foreslo at Norge tredde ut av sambandet med Danmark og førte sin egen utenrikspolitikk overfor Storbritannia.⁵³
8. 30. november 1813: Frederik 6. avslo dette.⁵⁴
9. 7. desember 1813: Frederik 6. skrev at det var kommet en østerriksk megler til København, som foreslo at Trondheim stift ble avstått til Sverige straks, og at Danmark-Norge gikk med i krigen mot Napoleon (forslaget hadde Fredrik 6. kontant avslått tidligere da Russland og Sverige fremsatte kravet, senest april 1813). De endelige vilkårene ble bestemte etter felttoget, og de kan bli mildere, særlig om trønderne nekter. Mottatt av Christian Frederik 23. desember.⁵⁵
10. 25. desember 1813: Christian Fredrik reiste spørsmålet om han skulle gjøre opprør mot en eventuell avståelse av Norge til Sverige. Mottatt av Frederik 6. tidlig 5.januar 1814. Kurer Ludvig Brock.⁵⁶

⁵¹ Mykland 1978: 270, arkivportalen.no

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁵² Mykland 1978: 271

⁵³ Dyrvik 2011: 64-65, arkivportalen.no

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁵⁴ Linvald 1952: 180, Mykland 1978: 300, arkivportalen.no

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁵⁵ Mykland 1978: 301, arkivportalen.no

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁵⁶ Dyrvik 2011: 65, Mykland 1978: 301, Linvald 1962: 7, Linvald 1952: 185-187, arkivportalen.no <http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no->

11. 28. desember 1813: Frederik 6. ga ordre til Christian Frederik om å angripe Sverige om ikke våpenhvilen ble utvidet.⁵⁷
12. 17. januar 1814: Frederik 6. sendte kortversjon av Kieltraktaten, uten den sentrale paragraf 4. Christian Frederik fikk ordre om å vende tilbake til Danmark så snart han hadde utnevnt kommisærer til overleveringen av festningene. Mottatt av Christian Frederik 24. januar. Kurer Carl Rømer.⁵⁸
13. 19. januar 1814: Christian Frederik etterlyste et svar på juledagsbrevet fra Frederik 6.⁵⁹
14. 26. januar 1814: Christian Frederik protesterte mot avståelsen av Norge til Sverige og ba om dansk støtte i form av kornforsyninger og våpen.⁶⁰
15. 7. februar 1814: Christian Frederik mottok det fullstendige utkastet av traktaten i Trondheim. Kurer Ludvig Brock.⁶¹
16. 15. februar 1814: Christian Frederik sendte brev til Frederik 6. om at han ville bestige den norske tronen i kraft av arveretten.⁶²
17. 21. februar 1814: Christian Frederik skrev til Frederik 6. om sine følelser og fortalte at hans hensikter var redelige.⁶³
18. 7. mars 1814: Frederik 6. svarte Christian Frederik hvor han forvisset ham at hans vennskap var urokkelig, og hvor han beklaget sine handlinger.⁶⁴

[a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf](http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf) (Nedlastet 22.09.2013)

⁵⁷ Mykland 1978: 294

⁵⁸ Dyrvik 2011: 67, Mykland 1978: 301-302, Linvald 1962: 8-9, arkivportalen.no <http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176031/no-a1450-01000003176031-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁵⁹ Mykland 1978: 307, arkivportalen.no <http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁶⁰ Mykland 1978: 308, arkivportalen.no <http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁶¹ arkivportalen.no <http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176031/no-a1450-01000003176031-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁶² Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 162

⁶³ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 166, arkivportalen.no <http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176031/no-a1450-01000003176031-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013)

⁶⁴ Koht, Halvdan. *1814 – Norsk dagbok hundre aar efterpaa*. 1914: 117, Mykland 1967: 53

19. 21. mars 1814: Frederik 6. ber Christian Frederik om å oppgi prosjektet sitt i Norge fordi det var umulig – stormaktene står ved sine løfter til Sverige – og fordi Danmark var truet med repressalier. Mottatt av Christian Frederik 1. april 1814.⁶⁵

20. 2. april 1814: Christian Frederik sier han vil stå løpet ut. Han vil ikke svikte den saken han har sverget å beskytte, og at han vil motta den norske kronen om den blir tilbudt til ham av det norske folk.⁶⁶

Brevene som jeg har valgt å bruke har jeg funnet i en mengde litteratur som omhandler 1814. Jeg har avgrenset meg til å bruke den litteraturen som jeg har lagt frem som omhandler den tidligere forskningen av 1814, med noen få unntak. Dette vil være tydelig når jeg bruker brevene i oppgaven. I tillegg er kontakten mellom Christian Frederik og Frederik 6. mulig å finne på arkivportalen.no under ”*depesjer fra Frederik 6. til Christian Frederik*” fra arkivet om *Christian Frederik* som ble publisert den 02.05.2013.

Christian Frederiks dagbok fra hans opphold i Norge.

Den tredje hovedkilden jeg har er Christian Frederiks dagbok fra hans opphold i Norge. Uheldigvis starter ikke hans dagboknedtegnelser før den 16. januar 1814. Det betyr at jeg ikke kan bruke denne kilden, ei heller vise til Christian Frederiks tanker og meninger, før etter den 16. januar 1814. Han henviser noen steder tilbake til hendelser som hadde funnet sted før denne dato, da spesielt i desember 1813, angående brevet han mottok 7. desember 1813 og juledagsbrevet som han selv sendte til Frederik 6. Slik strekker kilden seg likevel en måned ekstra bakover. Ifølge Axel Linvald var det Christian Frederiks vekslende sinnsstemning og tanker som gjorde at han ikke startet opp igjen dagbokskrivningen fra ungdomsårene før etter Kielfreden var et faktum.⁶⁷

Hele poenget med å ha med dagboken til Christian Frederik er å ha den i bakhånd, slik som instruksene. I dagboken vil jeg søke å finne Christian Frederiks egne tanker om det som skjer i Norge ved de forskjellige hendelsene. Ettersom dagboken begynner i midten av januar, har jeg her en ypperlig kilde til Kieltraktaten, og

⁶⁵ Dyrvik 2011: 68

⁶⁶ Kong Christian Frederiks dagbok 1814: 186-187, Dyrvik 2011: 68

⁶⁷ Linvald 1952: 60

hvordan Christian Frederik reagerte på de meldinger han mottok i denne perioden. Dette med tanke på hans reise til Trondheim i februar 1814, og frem til han sender det siste brevet til Frederik 6. den 2. april 1814 hvor han meddelte at han ville stå løpet ut i Norge.

Dagboken hans er lett tilgjengelig, og lett å ha med å gjøre. Jeg har den med fransk nedtegnelse, ettersom han skrev på fransk, og med den påfølgende norske oversettelsen.⁶⁸ Andre historikere har også brukt dagboken til Christian Frederik i forskningen rundt 1814. Slik blir dagboken den kilden jeg har som har blitt flittigst brukt tidligere, og det blir derfor bortimot den eneste kilden jeg har som overlapper mest med tidligere forskning. Det blir likevel viktig å huske på når jeg bruker hans egne nedtegnelser som kilde, at han etter all sannsynlighet har skrevet med tanke på ettertiden. Han var en dansk kronprins som mest sannsynlig har omtalt seg selv ukritisk i dagboken. Gjennom dagboken beklaget han seg overfor sin fetter, Frederik 6., noe som gjør at det bildet som han beskriver strengt tatt ikke trenger å være det korrekte. Derfor må dagboknedtegnelsene og de ytringer som finnes der tas med en klype salt.

Man ser her at kildematerialet overlapper. En enkelt kilde kan ikke brukes gjennom hele perioden, instruksene strekker seg langt, men kan ikke stå alene, derfor må korrespondansen inn etter sommeren 1813, hvorpå de brevene ei heller kan stå alene fra januar 1814 av, her må dagboknedtegnelsene bistå. Slik vises viktigheten av å ha akkurat disse kildene med i denne oppgaven med tanke på min hypotese.

Jeg viser også her at det er selve korrespondansen som er hovedkilden min, eller hovedkildene, instruksene og dagboken vil ligge i bakgrunn, som jeg vil bruke som støtte til å vise til et eventuelt planlagt samarbeid. Ettersom instruksene ikke er blitt brukt slik i tidligere forskning, vil den ha en helt ny og unik posisjon i dette arbeidet.

Gjennomgang av prosjektet.

Dette prosjektet er lagt opp slik at den vil følge tiden Christian Frederik var i Norge kronologisk, og kapitlene vil bære preg av dette. I kapittel 2 vil jeg ta for meg den

⁶⁸ Kong Christian Frederiks dagbok fra hans opphold i Norge i 1814. Utgit som tillægg til "riksforsamlingens forhandlinger" efter det franske originalhaanskrift av sorenskriver Arnet Olafsen og oversat til norsk av overlærer Jens Raabe. 1914

politiske situasjonen Danmark-Norge befant seg i på vårparten av 1813, og frem til det øyeblikket Christian Frederik trer i land i Norge den 21. mai 1813. Her vil de allianser og det politiske spillet som rådet på kontinentet med Carl Johan være av betydning. I tillegg vil Christian Frederiks person og virke bli gjennomgått, slik at det kan danne et bilde av hvem Christian Frederik var som person, og som kom til å legge føringer for hvordan han arbeidet i Norge. Deretter vil sommermånedene følge i kapittel 3, her vil jeg vise hvilke arbeidsoppgaver Christian Frederik fikk av kongen. Den hemmelige instruksjonen vil være objekt for granskning her, sammen med den offisielle instruksjonen fra 27. mai 1813. Jeg skal vise hvordan disse dokumentene kan støtte opp om min hypotese om et planlagt samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. så tidlig på året. I kapittel 4 vil jeg gå igjennom høsten 1813, hvor angrepsordren fra Frederik 6. kom i begynnelsen av september. Det som er viktig i kapittel 4 er korrespondansen mellom Christian Frederik og Frederik 6. Fungerer kommunikasjonen dem i mellom, og følger de punktene i instruksjonen? Helt til slutt i kapittelet vil det være juledagsbrevet som står i fokus. Da vil jeg gå igjennom brevet for å vise hva det var som gjorde dette brevet så viktig, og hvilke konsekvenser dette brevet hadde for Christian Frederik og Frederik 6. Kielforhandlingene og de konsekvenser som fulgte Kieltraktaten, vil jeg gjennomgå i kapittel 5. Her vil jeg også gå igjennom mulige hypoteser på hvorfor Frederik 6. ga fra seg hele Norge med en gang i Kiel, og hvorfor Christian Frederik ikke fikk den fullstendige versjonen av Kieltraktaten så raskt som mulig. Her vil jeg gjennom Christian Frederiks dagbok vise hvordan prinsen reagerer på Frederik 6.s avgjørelser, og hvordan han tenkte å hindre en avståelse til Sverige. I kapittel 6 vil jeg vise hvordan han tenkte å ta den norske kronen etter kongeloven fra 1665⁶⁹, og hvordan han forandret innstillingen fra selvfølgelig arverett til å la seg bli valgt til konge av folket. Helt til slutt vil jeg i kapittel 7 oppsummere dette prosjektet. Har jeg funnet nok beviser til at det fantes et samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. fra mai 1813? Jeg vil igjen ta opp den tidligere forskningen som er blitt gjort på emnet 1814, for å underbygge hvordan mitt prosjekt skiller seg ut fra dem. For å avslutte med mitt prosjekt og mine funn gjennom denne fremstillingen.

⁶⁹ Dyrvik 2011: 28

Kapittel 2. Tiden frem til Christian Frederik ble sendt til Norge som stattholder mai 1813.

I dette kapittelet vil jeg vise til den historiske bakgrunnen Danmark-Norge befant seg under ved vårhalvåret 1813. Med det menes den politiske situasjonen i Europa. Jeg starter med fremstillingen av dette i 1807 opp til ca. juli 1813. Det er fra da av jeg føler det er relevant å få med hva som skjer i Europa, og innad i Danmark-Norge. Videre vil jeg introdusere Carl Johan, hvordan han kom til å bli den nye svenske kronprinsen, og hans spill for å vinne Norge på bakgrunn av tapet av Finland. Det er viktig å gi ham en introduksjon ettersom han blir Christian Frederiks motspiller i perioden 1813-1814 i Danmark-Norge. Dermed vil Christian Frederiks bakgrunnsportrett følge. Christian Frederik var en person i det danske statsapparatet som var utelatt fra det meste, nesten helt opp til han ble valgt til stattholder og reiste til Norge. Her vil jeg ta opp forutsetningene for dette, hans forhold til Norge og hans egen familiesituasjon. Dette kapittelet vil derfor danne bakgrunnen for hvorfor Frederik 6. valgte å sende Christian Frederik til Norge som den nye stattholderen.

Den politiske situasjonen i Europa 1807-1813.

Etter freden i Tilsit i 1807 sto Napoleon som fastlandets herre, og Russland var den eneste stormakten Frankrike kunne regne med. Sammen med Russland skulle Napoleon endelig slå ned sin siste fiende England.⁷⁰ På Napoleons side var Russland og Danmark-Norge. Østerrike skulle det utøves diplomatisk press mot, for å få dem med i fastlandssperringen og dermed erklære England krig.⁷¹ England fikk nyss i planene til Napoleon og hans ønske om den dansk-norske krigsflåten. De slo dermed til og bortførte flåten i oktober 1807 før Danmark-Norge fikk snudd seg. Slik sett fant den dansk-norske regjeringen det nødvendig å avvise Englands tilbud om en allianse, en allianse som allerede før flåteranet hadde inneholdt faremomenter. Dermed var Danmark-Norge tilsluttet Frankrike.⁷²

Helt fra 1802 hadde Sverige knyttet seg til England, på grunn av den viktige handelen med sjømakten, og fordi kong Gustav 4. Adolf betraktet Napoleon som en trussel for kristenheten og alt som var godt i verden. Dessverre viste dette seg å være

⁷⁰ Steen 1951: 17

⁷¹ Steen *ibid.*

⁷² Steen 1951: 18

et fatalt feilgrep, da den russiske stormakten gikk inn i en allianse med franskmennene. Svenskekongen overså det faktum at Sverige nå var i krig med Russland, Frankrike og Danmark-Norge. Det ble sendt svenske soldater over norskegrensen i 1808, der ble de slått tilbake av norske soldater med en uvanlig dyktig øverstkommanderende, prins Christian August. Nesten samtidig gikk russiske soldater inn i Finland, hvor de okkuperte Åland, rykket inn i Norrbotten og landsatte tropper i Uppland.⁷³ Da det var et faktum at Finland var okkupert av Russland, gikk soldater og offiserer i Sverige til opprør, og kong Gustav 4. Adolf ble avsatt.

Napoleon var på toppen av sin makt i Europa i 1812, bortsett fra England hadde han nå ingen åpenbare fiender. Han klarte likevel ikke å holde seg i ro, og var bestemt på å legge hele Europa under seg.⁷⁴ I løpet av 1811 og første halvår av 1812 foregikk det en veldig opprustning på både fransk og russisk side, hvor Frankrike hadde mange forbundsfeller å hente tropper fra. I denne nye konflikten ville det få veldig forskjellige utfall for Danmark-Norge og Sverige. Etter at Bernadotte var blitt valgt til ny kronprins i Sverige vakte det både forferdelse og forbauselse i Danmark. For danskene måtte det undres om Napoleon hadde sviktet sine gamle allierte fra 1807, og nå flyttet sine sympatier over Øresund?⁷⁵

Man skulle tro at Sverige og Frankrike kom til å ha et tett samarbeid ettersom det var Bernadotte som nå var kronprins i Sverige, men den gang ei. For Bernadotte gjorde det ingenting å bryte med Napoleon, og selv stake ut en utenrikspolitikk for Sverige med å vinne Norge som hovedmål. Etter hvert som forholdet mellom de to franskmennene ble kjøligere, fikk Bernadotte og tsar Aleksander et nærere forhold.⁷⁶ Bernadotte⁷⁷ ønsket å frigjøre seg helt fra avhengigheten til Frankrike, spesielt siden Napoleon ikke støttet Carl Johans ønske om Norge, og slik vise Russland og England at han kunne være en god forbundsfelle.⁷⁸ Frederik 6. på sin side så det som sin ære å holde seg til Frankrike og Napoleon, han hadde en sterk tro på at Napoleon var uovervinnelig. Den 7. mars 1812 sluttet Danmark-Norge en ny traktat til Napoleon, hvor han forpliktet seg til å holde en kampklar divisjon i Slesvig, Holstein og Jylland for å sikre Napoleons hær mot

⁷³ Alnæs, Karsten. *1814 – Miraklenes år*. 2013: 44

⁷⁴ Steen 1951: 20

⁷⁵ Steen 1951: 21

⁷⁶ Steen 1951: 23-24

⁷⁷ Fra nå av omtalt som Carl Johan

⁷⁸ Steen 1951: 24

angrep i ryggen over dansk territorium.⁷⁹ Dette på grunn av at Danmark-Norge allerede i 1811 var klar over Carl Johans planer om å vinne Norge, og hans forhandlinger med Russland.⁸⁰ Utenriksminister Niels Rosenkrantz bad kongen flere ganger om å gi opp forholdet til Frankrike og komme seg over på britisk side. Dessverre var ikke Frederik 6. til å rikke, derav traktaten 7. mars 1812.⁸¹

På den andre siden fortsatte forhandlingene, og Carl Johans arbeid med å sikre seg Norge gjennom lovnader fra russisk og engelsk side. Tsaren hadde tidligere garantert at Sverige skulle få Norge mot at hans eget rike skulle beholde Finland. For å få England mer velvillig innstilt til Carl Johans ønsker fremsatte han at Norge ikke skulle bli en svensk provins, men få et indre selvstyre med egen nasjonalforsamling og egne lover. Men England ville ikke love Carl Johan noe som helst før svenskene var aktivt med i krigen mot Napoleon. Frederik 6. skulle komme med i de alliertes selskap ved fredelige forhandlinger, ikke gjennom krig. Den russiske tsaren var på dette punktet bekymret for Napoleon og hans angrepsplaner mot Russland. Under møtet mellom Carl Johan og tsar Aleksander i Åbo, i august 1812 lovte nå tsaren å stille først 25 000 og deretter 10 000 mann til disposisjon i et felles svensk-russisk angrep på Sjælland i slutten av september, eller så snart omstendighetene tillot det.⁸² Russerne fikk derimot mer enn nok med å forsvare seg mot det franske angrepet, dermed ble dette angrepet aldri noe av. Carl Johan søkte en avtale med England som garanterte at Norge skulle knyttes til Sverige gjennom en union mot at han stilte den svenske hæren til disposisjon under det kommende felttoget mot Napoleon.⁸³ 18. juli 1812 ble det sluttet fred mellom England, Russland og Sverige, men det ble ikke inngått en allianse, før den 3. mars 1813.⁸⁴ England lovet da det samme som Russland hadde gjort under møtet i Åbo: Sverige skulle få Norge. Det som var avgjørende var at Carl Johan støttet de allierte i kampen mot Napoleon, Norge skulle være belønningen han hadde ventet så lenge på.⁸⁵ En god måned senere, den 23. april 1813, ga prøysserne det samme løftet.⁸⁶ Disse avtalene ble inngått med Sverige alene,

⁷⁹ Steen 1951: 25

⁸⁰ Mykland 1978: 227

⁸¹ Mykland ibid.

⁸² Alnæs 2013: 57

⁸³ Alnæs 2013: 58

⁸⁴ Steen 1951: 28, Mykland 1978: 226

⁸⁵ Mykland 1978: 226

⁸⁶ Alnæs 2013: 60

hvorpå Sverige ble et midtpunkt. Det var en avtale mellom Sverige og Russland, mellom Sverige og England, og en avtale mellom Sverige og Preussen. Det ble derimot ikke inngått en avtale mellom Sverige og Østerrike. Østerrikerne var aldri interessert i at Norge skulle tas fra Danmark, ettersom Danmark-Norge kunne være en makt som kunne holde Sverige i ro. Vi skal senere se at Østerrike jobber for Frederik 6. med dette i bakhånd.

Samtidig hadde Napoleon en måned tidligere åpnet sitt felttog mot Russland. I september 1812 holdt Napoleon sitt inntog i Moskva, en by som i all hovedsak var blitt forlatt. I oktober 1812 ble Napoleons nederlag et faktum, vinteren var kommet tidlig, og de franske styrkene måtte snu. Forsyningslinjene var nå alt for lange til at de utgjorde noen nytte. Av de 450.000 soldatene som gikk inn i Russland sommeren 1812, var det bare 10.000 som overlevde og returnerte.⁸⁷ Napoleon selv reiste tilbake til Frankrike tidlig desember 1812 for å knuse indre motstand og reise en ny hær, han ville ikke gi opp.⁸⁸ Det fatale feilgrepet med å prøve å ta Russland, ga signaler ute i Europa at Napoleon ikke var uovervinnelig. Spanjolene tvang franskmennene lengre nord, Preussen erklærte krig mot Napoleon og Østerrike markerte en sterkere avstand til Napoleon ved å erklære seg nøytrale.⁸⁹ Med en slik anti-fransk holdning som spredde seg i Europa prøvde utenriksminister Niels Rosenkrantz igjen å overtale Frederik 6. om å gå bort fra Napoleon. Også Friedrich av Hessen, visestattholderen i Norge, sendte sine bekymringer til kongen. Han bad Frederik 6. uttrykkelig om å slutte våpenstillstand med England. Prins Christian Frederik sendte også et brev til kongen på hans fødselsdag:

Skrækkelige tanke, denne Deres Majestæts skjønneste fødrenerarv, dette herlige land, hvor endnu så megen nationalånd, så uskrømtet hengivenhed for kongen og kongehuset luer, skulde ved sult, ved mangel på mulighed til forsvar nødes til at lyde svenske konger og svenske love.⁹⁰

Endelig skulle Fredrik 6. ta til seg anmodningene om å prøve å nærme seg England. 30. januar 1813 ble alle franske kapere utelukket fra norske havner, og 11. februar ble

⁸⁷ Feldbæk 1998: 346, Dyrvik 2011: 23

⁸⁸ Feldbæk ibid.

⁸⁹ Mykland 1978: 227-228

⁹⁰ Mykland 1978: 228

all kaperfart forbudt i Frederik 6.s land og riker. Det var for sent.⁹¹ To ganger sendte Frederik 6. sendebud over til London for å undersøke mulighetene for fred med England. men da Frederik 6. stilte betingelser som den britiske regjeringen ikke engang ville drøfte, svarte England at de bare kunne forhandle fred med sine forbundsfeller.⁹² Hadde det ikke vært for Carl Johans inngripen i de dansk-norske affærene, kunne Russland ha vært en redningsmann. Da dansk-norske forsøk på å få til en avtale med England strandet, ble kort tid etter fyrst Dolgorukij sendt til Danmark på oppfordring av tsaren. Han skulle prøve å få Frederik 6. over i koalisjonen med Russland, England og Sverige. Fyrsten gav inntrykk av at det norske spørsmålet var blitt utsatt til et senere tidspunkt, og han lot Frederik 6. forstå at han kunne regne med å beholde Norge.⁹³ Frederik 6. ble fylt av optimisme, Norge var reddet. Carl Johan lot ikke vente på seg, han følte seg regelrett lurt. Han inntok nå en mer truende holdning overfor Danmark, dersom ikke Frederik 6. omgående avstod Trondheim stift til Sverige og sluttet seg til koalisjonen, ville kongens riker bli angrepet på tre punkter. Krig med Sverige var nå en akutt problemstilling.⁹⁴ Carl Johans sterke reaksjon gjorde at fyrsten ble kalt hjem til Russland, og forhandlingene strandet. De gunstige konjunktorene gled dermed bort før Frederik 6. klarte å utnytte dem.⁹⁵ Frederik 6. hadde nå ikke noe annet valg enn å igjen binde seg til Napoleon. Den 10. juli 1813 ble det inngått en ny fransk-dansk forbundstraktat.⁹⁶

Carl Johan som Christian Frederiks motstykke og motspiller.

Som vist i forrige avsnitt var det Carl Johan som ønsket Norge som erstatning for tapet av Finland til Russland. Slik startet han det storpolitiske spillet om Norge. Carl Johan skjønnte tidlig at det å kjempe for å få Finland tilbake igjen hadde liten hensikt, da det ville bety en mektig fiende i Russland. Han prøvde å få Napoleon med på en traktat som ga Carl Johan rett på Norge, og tillatelse til å angripe. Napoleon hadde ingen interesse av dette, da Danmark-Norge var en forbundsfelle av Frankrike. Dermed søkte han til Russland og England. Utpå vårparten av 1813 fikk Carl Johan medhold i planene om å vinne Norge, for å opprette en union med Sverige, mot at

⁹¹ Mykland *ibid.*

⁹² Steen 1951: 33

⁹³ Mykland 1978: 228-229

⁹⁴ Mykland 1978: 229

⁹⁵ Steen 1951: 33

⁹⁶ Mykland 1978: 230

Sverige ble med i felttoget mot Napoleon, og at Norge skulle bestå som en forholdsvis selvstendig stat med blant annet egne lover, egen bank og egen høyesterett.⁹⁷ Dermed hadde kronprinsen endelig belønningen innen rekkevidde.

Jean-Baptiste Bernadotte ble valgt til kronprins i Sverige ved Riksdagen 21. august 1810 gjennom en rekke tilfeldigheter. Da Gustav 4. Adolf ble avsatt i mars 1809 av de svenske offiserer ble hans farbror hertug Karl valgt til konge. Da han var barnløs måtte det velges en ny kronprins, og valget falt på den danske prinsen og øverstkommanderende for de norske styrkene østenfjells, prins Christian August. Uheldige omstendigheter skulle ha det slik at Christian August falt om og døde da han inspisererte troppene sine i Sverige. Nå måtte de handle raskt, og få en ny tronfølger til landet. Den første de tenkte på var hertug Frederik Christian 2. av Holstein-Augustenburg, Christian Augusts eldre bror. Samtidig ble Jean-Baptiste Bernadotte foreslått som en mulig kandidat. Det gikk som det gikk, og hele utvalget ved Riksdagen valgte enstemmig Bernadotte som den nye kronprinsen i Sverige.⁹⁸

Hans meritter i den franske hæren viste ham som en meget dyktig og intelligent militær skikkelse, og en veldig kapabel strateg. Ingen vet hvilket utenrikspolitisk program Carl Johan hadde da han kom til Stockholm i 1810, men han visste godt hva opinionen i Sverige ventet av ham. Carl Johan måtte hevde seg innad i den svenske regjeringen. Han visste at om han ikke fant en erstatning for tapet av Finland ville hans opphold i Sverige bli en særdeles kort visitt. Det var nå vinn eller forsvinn.⁹⁹

Da han kom til Sverige gjorde han det klart med en gang at han ikke kom til å være avhengig av Napoleon, og at han ville undersøke om det var mulig å trekke opp retningslinjene for en forening der nordmennene frivillig valgte en union med Sverige.¹⁰⁰ Å vinne Norge ble det som betydde mest. En slik vinning ville ikke bare være en fordel for Sverige, men også for ham personlig og for hans slekt. En union med Norge ville også gi Sverige en sikkerhet som de aldri før hadde hatt, Carl Johan mente geografisk sett at Norge og Sverige allerede utgjorde en enhet.¹⁰¹ Det var helt naturlig for disse to landene å innstifte en union mente kronprinsen i Sverige.

⁹⁷ Alnæs 2013: 57

⁹⁸ Alnæs 2013: 45-48

⁹⁹ Steen 1951: 13

¹⁰⁰ Alnæs 2013: 52

¹⁰¹ Steen 1951: 13

Det politiske spillet Carl Johan nå hadde satt i gang gjorde at Frederik 6. måtte agere, og det raskt.

De militære forberedelsene i Holstein.

Muligheten for at den svenske kronprinsen kom til å føre styrker inn i Slesvig-Holstein var ikke ukjent for Frederik 6. Dette var en strategi fra tidligere kriger.¹⁰² Hva visste Frederik 6. om de svenske styrkene, hvor mange var de og hvor var de på vei? Hva gjorde han for at et overfall på dansk territorium ikke skulle bli for skjebnesvangert?

Det Frederik 6. visste var at Sverige hadde inngått en avtale med England den 3. mars 1813, hvor Carl Johan lover å stille en arme på minst 30 000 mann til kamp på fastlandet mot de alliertes felles fiender. For dette skulle han få pengesubsidier for året 1813, og England tok del i avtalen om at Sverige skulle få Norge, og den britiske flåten skulle bidra til å gjennomføre unionen.¹⁰³ England som nå endelig sa seg villig til å ta del i Carl Johans planer, mente helt klart at de svenske styrkene først skulle gå mot Napoleon, siden skulle han få Norge. Forutsetningen i mars 1813 var nok at Carl Johan skulle angripe de delene av Danmark som lå på fastlandet, nemlig hertugdømmene og Jylland isteden for å angripe Sjælland.¹⁰⁴

Slik sett blir den danske situasjonen uhyre vanskelig. Carl Johan hadde teknisk sett fått klarsignal til å angripe de danske områder, i og med at Danmark-Norge var en del av de alliertes felles fiender. Og han hadde fått England med på avtalen om Norge. Dette betydde at veldig snart ville 30 000 soldater spasere rett utenfor døren til Frederik 6. Hvilke tiltak satte han i verk for å styrke det sørlige forsvaret?

Før Frederik 6. ville innse at fred med England var så godt som ønsketenkning,¹⁰⁵ ville kongen gi signaler til de allierte om sin nye politikk. Den 9. april 1813 ga han ordre om at de danske styrkene skulle besette Hansa-byene før franskmennene gjorde det.¹⁰⁶ Uheldigvis for den danske kongen hadde han ingen politisk eller praktisk mulighet til å sette ordren ut i livet. Han trengte nemlig støtte

¹⁰² Dyrvik 2011: 64

¹⁰³ Steen 1951: 30-31

¹⁰⁴ Steen *ibid.*

¹⁰⁵ Elgvin, Johannes. *Friedrich av Hessen – Vekstår for Norge 1809-1813*. 2002: 169

¹⁰⁶ Elgvin 2002: 168

fra den russiske kommandanten i Hamburg, som nektet.¹⁰⁷ Likevel fortsatte Frederik 6. sin koalisjonsvennlige politikk i Holstein, samtidig var det her han i april 1813 sto overfor en veldig vanskelig situasjon. Han hadde ingen mulighet til å gripe inn og yte en militær innsats, og hans øverstkommanderende, Johann Ewald, i Holstein måtte fratre da han var gammel og avfeldig. Den politiske situasjonen som Frederik 6. nå hadde inntatt, sto og falt med å få inn en dyktig hærfører. Holstein var en skanse han måtte holde.¹⁰⁸ Visestattholderen i Norge, Friedrich av Hessen, fikk etter hvert høre om øverstkommanderende Ewald i Holstein, og med det meddelte han i slutten av april at han ønsket å tjenestegjøre der nede. Friedrich av Hessen ville lede Holsteinhæren i krig mot Napoleon.¹⁰⁹ Det at Friedrich av Hessen var Frederik 6.s aller fremste general, og at fronten der nede utpekte seg som den viktigste å forsvare, gjorde at kongen grep hans ønske med begge hender.¹¹⁰

En brikke var nå på plass for å kunne sikre den sørlige fronten mot et angrep fra Carl Johan og hans armé. Men for å kunne forsvare, må man ha mer enn en dyktig general - man må ha soldater. Kom Frederik 6. til å overføre de styrkene som trengtes for å gjøre denne viktige jobben? Som vi skal se senere, fantes det bare skarve 10 000 soldater ved grensen i Slesvig-Holstein.¹¹¹ Da tiden kom i november og desember 1813, kan det desverre se ut til at den svenske kronprinsen rett og slett spaserte inn over det danske territoriet.

Christian Frederiks bakgrunnsportrett.

I april 1813 var matmangel og nød en reell hverdag i Norge, og visestattholderen Friedrich av Hessen uttrykket sin uro for kongen i Danmark, ”Min pligt skal jeg gjøre indtil det sidste, men at kjæmpe mod hunger af en hel nation er og bliver umulighed.”¹¹² 24. april mottok han en depesje av Frederik 6. hvor han beklaget at nøden økte.¹¹³ En melding som var uten substans, en melding Friedrich av Hessen

¹⁰⁷ Elgvin *ibid.*

¹⁰⁸ Elgvin 2002: 168

¹⁰⁹ Elgvin 2002: 169

¹¹⁰ Elgvin *ibid.*

¹¹¹ Højer, Torvald T:son. *Carl XIV Johan – Kronprinstiden.* 1945: 210

¹¹² Mykland 1978: 259

¹¹³ Elgvin 2002: 168

kunne gjøre lite med. Han svarte kongen med en ny alvorlig melding, ”Sverige vil sulte oss ut.”¹¹⁴

Den siste uken av april 1813 sto alle de allierte samlet om at Trondheim stift straks skulle overgis til Sverige. Når freden var en realitet skulle resten av Norge avstås. Danmark skulle få noen områder nord i Tyskland til gjengjeld.¹¹⁵ Frederik 6. valgte å ikke tro på disse nedslående meldingene, han håpet enda på at England ville slutte fred med Danmark-Norge.¹¹⁶ Helt på tampen av april meddelte Friedrich av Hessen at han ønsket å tjenestegjøre i Holstein.¹¹⁷ Den 1. mai fikk Friedrich av Hessen endelig innsikt i Frederik 6.s nye politiske linje. Kongen hadde innsett at den eneste måten å berge helstaten på var å bryte med Frankrike og slutte seg til de allierte. Derfor ble Friedrich av Hessens ønske om å forflyttes til Holstein hørt.¹¹⁸ Likevel fikk Friedrich av Hessen ikke noen beskjed om når overflyttingen skulle skje. Dette viste at Frederik 6. enda ikke hadde bestemt seg for hvem som skulle overta rollen til Friedrich av Hessen i Norge.

Frederik 6. hadde liten tiltro til Christian Frederiks militære dyktighet, men på dette tidspunktet var det ikke det som var det viktigste, han trodde fred med England var innen rekkevidde. Det som var viktig var at det var en høytstående representant fra kongehuset han hadde i Norge.¹¹⁹ Christian Frederik var så absolutt det med tanke på at han var kronprins. I 1806 ble han utnevnt til preses for Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondheim, og senere støttet han Selskabet for Norges Vel. Christian Frederik var samtidig en ivrig forkjemper for et norsk universitet.¹²⁰ I tillegg hadde Christian Frederik begynt å imponere Frederik 6. med sin store tale ved universitetsfesten i 1811, hvor han rettet en takk til kongen på vegne av Norge; ”Det forbeholdtes Dig, o Konge! at fjerne de skygger som mørknede videnskabelighedens horizonnt i Norge.” Disse ordene vakte begeistring i Norge, og fra da av ble han stående som landets redningsmann.¹²¹ Enda mer betydningsfullt var Christian Frederiks kraftfulle brev til kongens fødselsdag i januar 1813 ”*Memorial*

¹¹⁴ Elgvin *ibid.*

¹¹⁵ Elgvin *ibid.*

¹¹⁶ Elgvin 2002: 169

¹¹⁷ Elgvin *ibid.*

¹¹⁸ Elgvin *ibid.*

¹¹⁹ Elgvin 2002: 169

¹²⁰ Alnæs 2013: 33

¹²¹ Mykland 1978: 266

angaaende Fædrelandets Stilling og Nødvendigheden af en Udsoning med England”.¹²² Med dette var det avgjort, Christian Frederik skulle overta rollen til Friedrich av Hessen. Senest 1. mai må Frederik 6. ha hatt en samtale med Christian Frederik og informert om hans kommende reise til Norge.¹²³

Selv om Christian Frederik var Frederik 6.s søskenbarn var han aldri ment til å bli kronprins i Danmark-Norge. Han var sønn av den sykelige arveprins Frederik som var blitt fjernet fra maktens høyder av kronprins Frederik, senere Frederik 6. og hans krets i 1784. Siden Frederik 6. aldri fikk noen sønner, bare to døtre som levde opp, ble Christian Frederik den nærmeste til å bestige tronen som konge i Danmark-Norge.¹²⁴ Han var likevel blitt holdt utenfor all reell deltakelse i regjeringkretsen, han hadde ingen militær utdannelse, han tjente aldri i forvaltningen og han ble ikke hørt i politiske spørsmål. Militærlivet fristet også heller lite, da det var damene som var det mest interessante for Christian Frederik. Under en reise til Tyskland med sin far møtte han sin to år eldre kusine, Charlotte Fredrikke. Hun viste seg å være en hysterisk ung kvinne som tvinnet ham rundt fingrene. Tross alle advarsler giftet de seg i 1805. Det gikk ikke lange tiden før hun begynte å vise interesse for andre menn, og flørtet åpenlyst med de fleste. Da hun startet en affære med en omreisende sanger og eventyrer, kjørte Frederik 6. igjennom en skilsmisse i 1810.¹²⁵

Christian Frederik var en verdensvant mann, han var intelligent, vakker og sjarmerende. Ingen andre av de oldenborgske enevoldskonger hadde vært så begavet og kunnskapsrik som Christian Frederik, ei heller fått den grunnleggende utdannelsen som Christian Frederiks mor hadde sørget for. Man kan si han var et barn av tiden, og han var ikke ukjent med vitenskap, humanitet og kunst.¹²⁶ Slik sett var Christian Frederik på de fleste områder en kontrast til Frederik 6. som var liten og uanselig, selv med sin militære bakgrunn. I København savnet Christian Frederik utfordringer. Etter datidens skikk ble Christian Frederik allerede som elleveåring utnevnt til oberst, og da han ble seksten år ble han forfremmet til generalmajor.¹²⁷ Han var også nestkommanderende for hærstyrkene på Sjælland, men dette var kun en ærestittel på

¹²² Elgvin 2002: 170

¹²³ Elgvin *ibid.*

¹²⁴ Steen 1951: 34-35

¹²⁵ Alnæs 2013: 29-30

¹²⁶ Steen 1951: 36

¹²⁷ Alnæs 2013: 29

grunn av hans manglende militærutdannelse.¹²⁸ Han likte ikke å være tilskuer til andres helteroller. Han følte han kunne opptre selv, men han manglet en arena for å gjennomføre dette.¹²⁹

Alt tidlig i oppvekstårene var Christian Frederik blitt kjent med Carsten Anker. Anker-familien hadde fire barn, der sønnen Erik Anker var jevngammel med Christian Frederik. Likevel utviklet det seg et vennskap mellom Carsten Anker og Christian Frederik, og han sto i et slags sønneforhold til ham.¹³⁰ Deres vennskap utviklet seg særlig etter at Christian Frederiks far døde i 1805. Allerede da oppfordret Anker kronprinsen til å reise til Norge for å lære landet å kjenne. I 1810 skrev Anker til den 24 år gamle prinsen: ”Til Norge, til Norge, o Prinds, til Norge! De og De alene kan bevare denne Kronens ægte Ædelsten fra Rov og Rænker.” Senere samme år skrev han; ”Give min Prinds var i Norge.”

Dette hang sammen med at allerede da var de fleste i makteliten i Danmark-Norge klar over Carl Johans planer om å vinne Norge.¹³¹ Anker søkte tidlig å utvikle en interesse for Norge hos Christian Frederik, og etter han flyttet til Eidsvoll i 1810 ble han aldri trett på å minne prinsen om de store oppgaver som ventet ham i Norge.¹³² Anker la ikke noe i mellom det han mente om Norges posisjon i helstaten: Norge burde få en mer likestilt rolle med Danmark, og burde tas mer hensyn til, spesielt med tanke på utenrikspolitikken. En forening med Sverige var for Anker derimot aldri aktuelt. Han mente det kunne bli aktuelt å etablere en uavhengighet under Christian Frederik inntil en ny norsk-dansk union kunne etableres igjen når forholdene var blitt mer normale.¹³³ Dette var tanker som kom til å bety mye for Christian Frederik utover høsten 1813. Carsten Anker ga i flere brev gjennom 1810 inngående informasjon om forholdene i Norge. Han uttrykket tydelig sin bekymring for dobbeltmonarkiet dersom det fortsatte å knytte seg til Napoleon. Han mente at resultatet ville bli at Norge kom til å gå tapt, enten til Sverige, eller ved å velge seg en egen konge. Han hadde klokkertro på at Frederik 6. ville foretrekke at Norge erklærte seg uavhengige, med Christian Frederik som den nye norske konge – ”Paa denne Maade skaffede vor Konge sig en troefast Allierede i det frarevne Norge, som igjen

¹²⁸ Dyrvik og Feldbæk 2005: 164

¹²⁹ Steen 1951: 36

¹³⁰ Mykland 1978: 265, Dyrvik og Feldbæk 2005: 164

¹³¹ Alnæs 2013: 32-33

¹³² Mykland *ibid.*

¹³³ Steen 1951: 37

kunde foreene Danmark og Norge naar disse vederstyggelige Tider høre op.”¹³⁴ Hans appell vant igjennom i Christian Frederiks hjerte, og han viste tidlig uttrykk for sitt ønske om å reise til Norge for ”at nordmændene kunde få et foreningspunkt det de med uforanderlig troskab mod kongen kunde holde sig til.”¹³⁵ Ankers politiske innflytelse må antas å ha staket ut Christian Frederiks plan for Norge lenge før han ble sendt til Norge som stattholder, og hans råd og politiske synspunkter formet Christian Frederik i en norskvennlig innstilling.¹³⁶

Prinsen var med interesser og evner en klar kandidat til en politisk oppgave i Norge, selv med hans manglende erfaring på statlige områder. Han hadde allerede tatt til seg Anker som en farsfigur, og som en viktig rådgiver. Om hans egne politiske meninger vet man svært lite, men noen kjensgjerninger står; Han mente Danmark-Norge burde skille lag med Frankrike og søke et samarbeid med de allierte. Dette hadde han lagt frem for Fredrik 6. to ganger, i 1810 og senest i det tidligere nevnte fødselsdagsbrevet til kongen i januar 1813. Da vant han en viss gehør.¹³⁷ Som nevnt var Christian Frederik en mann av sin tid, han kjente flere av de moderne politiske ideer formulert i flere statsforfatninger etter 1776. I et notat nedtegnet i mai 1813 før han ble sendt til Norge, ga han et uttrykk for tilslutning til at folkesuverenitetsideen kunne finne anvendelse i Norge etter et dansk nederlag i krig:

Ikke vil jeg her filosofisk betrakte en monarks rett til å avstå et rike til en annen stat. Når han frasier seg sin rett til tronen, når hans slekt inntil ytterste ledd med gjorde det samme, faller den rett til å gi seg en konge vel tilbake til nasjonen.¹³⁸

Likevel var han en trofast tilhenger av eneveldet, og var innforstått med at dette var den styreform som var best egnet for å gi folket lykke. Christian Frederik var, som Frederik 6., overbevist om at kongen ikke bare var hersker av Guds nåde, men også statens mest lojale og pliktoppfyllende embetsmann som ville ofre livet for fedrelandet.¹³⁹

Rollen Christian Frederik fikk i Norge var ikke fri, den var blitt bestemt av de vanskelige forholdene innenriks, samt ute i Europa. I et brev trukket opp av

¹³⁴ Alnæs 2013: 33

¹³⁵ Mykland 1978: 266

¹³⁶ Alnæs 2013: 33

¹³⁷ Steen 1951: 37

¹³⁸ Steen 1951: 37-38

¹³⁹ Alnæs 2013: 28-29

kongen 10. mai 1813, omtalt som den hemmelige instruksen, viste Frederik 6. tillit til tronfølgeren og hans omsorg for Norge.¹⁴⁰ I denne instruksen hadde Frederik 6. listet opp punkter som var særs viktige for Christian Frederik å jobbe med i Norge. Han omtaler først og fremst at han skal bringe ”Enhed i Tingene”, samtidig som han skulle virke som et samlingsmerke for den norske befolkningen.¹⁴¹ Helt kort kan man dele instruksen inn i fire hovedpunkter, 1. Styrke og utvide trosskapsbåndet mellom norske undersåtter og det oldenborgske kongehuset. 2. Arbeide for å sikre Norge de livsviktige kornforsyningene fra utlandet. 3. Hjelp til med å komme til en tilnærming til England. 4. Forberede den militære konflikten med Sverige som var i anmarsj.¹⁴²

Denne instruksen vil jeg ta for meg i kapittel 3, hvor jeg vil gå grundigere inn på innholdet, og hva det ville bety for Christian Frederik og hans rolle som stattholder i Norge.

Med instruksen for hånd, med de punktene som Christian Frederik skulle jobbe med i Norge, reiste han av sted fra Danmark den 20. mai 1813. Han steg i land i Norge 21. mai 1813. Nå som Frederik 6.s og Norges nye stattholder. Mottakelsen han fikk da han kom til Norge vitner om en nasjon som var villig til å trykke den danske kronprinsen til sitt bryst, en nasjon som ventet i spenning på hva han nå kunne utrette for dem. Inntoget i Kristiania den 22. mai ble feiret med salutter og parader, hvor han ”lod sig forestille de forsamlede corps, standsede ved hvert hjørne og talte til folket, hvis hurraråb hilste ham.”¹⁴³ Mange nordmenn mente han var den mannen som kunne få Norge ut av den politiske knipetangen som svenskene nå hadde landet i.¹⁴⁴

Den politiske rammen Christian Frederik befant seg i da han kom til Norge, var den samme som den var i 1808 – engelsk blokade, krig med Sverige, handelsstands, pengemangel og nød.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Dyrvik og Feldbæk 2005: 164

¹⁴¹ Dyrvik og Feldbæk ibid.

¹⁴² Dyrvik 2011: 63

¹⁴³ Mykland 1978: 268

¹⁴⁴ Alnæs 2013: 25

¹⁴⁵ Mykland 1978: 268-269

Kapittel 3. Christian Frederik i Norge.

Hva hadde Christian Frederik og Frederik 6. diskutert angående prinsens kommende oppgaver da han var kommet frem til Norge? Og hva hadde de diskutert angående den politiske situasjonen i Europa, Napoleon kontra de allierte? Hva hadde de tenkt skulle være deres forsvarsplan om det skulle komme et angrep på Norge fra Sverige, eller fra sør – Jylland eller Slesvig og Holstein? Hvilke tiltak satte de i gang for å holde Norge i helstaten? Med tanke på disse spørsmålene vil instruksjonen være den aller beste kilden for å vise til tiltakene Christian Frederik og Frederik 6. satte i gang, og hvilken tyngde Frederik 6. ga til Christian Frederik med tanke på hvor selvstendig han kunne være i sitt virke i Norge. Sammen med instruksjonen fra 27. mai, vil jeg vise hvordan disse dokumentene kan gi sterk indikasjon på et allerede planlagt samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. I tillegg vil jeg ta opp den uunngåelige krigen med Sverige. Hvilke tiltak foretok Christian Frederik seg, og hvilke ordre kom fra Frederik 6. sommermånedene Christian Frederik var i Norge? Tilslutt vil jeg ta opp den offisielle instruksjonen Christian Frederik mottok 2. juni 1813, datert den 27. mai 1813. Hva innebar dette dokumentet og hva betydde det for prinsens stilling i Norge?

Instruksjonen fra 10. mai 1813.

Norges Fraliggenhed gjør det vanskelig for Regenten altid at kunne vise sig selv i dette Rige (i: Norge). De bør derfor altid især i Krigstider, have en Mand, der bestyrer dette Rige, uden hvilket man ei kan vente, at Enhed bringes i Tingene. Dette er altsaa det, som særdeles fordres af Dem. De vil derfor ved idelige Reiser søge at virke paa Folket til den Kjærlighed, de skylder mig. De bør ofte, naar der klages, sige, at Deres Sendelse som Statholder og Hærfører er et nyt Bevis paa min Agtelse og Kjærlighed for mine Nordmænd; Dette vigtige Baand, uden hvilket ingen Stat kan Bestaa, nemlig gjensidig Kjærlighed af Folket til sin Konge og modsat, dette vil og maa af Dem befæstes. Det vigtigste for Norge, og hvorved Norge bedst kan befæstes imod alle Fiender, er Tilførsel av Korn. Jeg tror deri at have gjort alt det, som uheldige Omstændigheder som disse har tilladt. De maa vente Dem mange Klager, mange Meninger, mange Fordringer. Prøv dem alle. De vil med Deres Iver og gode Hoved let udfinde det rigtige. Man har i Norge fattet en saare uheldig og efter min Erfarenhed besynderlig Tanke, at jeg skal af Magazinerne føde Norge. Dette er

umuligt. Hverken kan jeg gjøre det, eller bør det ske; thi al Handel paa Norge forstyrres derved. Jeg bør ved Adskrivning blotournere Mine Magaziner; Disse bør i Fremtiden sættes paa den Fod, at de kan, i Tilfælde, at Kjøbmændene skulde være ublue i Deres Fordringer, undersælges disse. Naar disse Baand haves, saa tror jeg, at Norge er sikret for Kjøbmændenes nedrige Vindesyge. Armeens Forfatning er god. Den er i sin Organisation ikke den fuldkomneste; men Økonomien, Landets Beskaffenhed og Den gamle Landmilices Indretning har man maattet tage hensyn paa, og dette er Aarsager, som hindre Det fuldkomneste. Derimod ere Offisererne gode og deler med Soldaten Den rette Æresfølelse. Soldaten er som let Infanterist fortrinlig, og derved har han Overvægten imod den svenske soldat.”

Kongen giver dernæst Prinsen Vink om, hvorledes han skal stille sig overfor ”Selskabet for Norges Vel” og Gaar derpaa over til at tale om Danmark-Norges Stilling overfor Udlandet.

”Freden med England er og bliver det viktige Ønske til Befæstelse af vores politiske Tilværelse. Dersom dette sker, vil Norge snart blive forsynet; Handelen og deraf de flydende Omsætninger vil snart lægge de Saar, Krigen har foraarsaget. Men da dette ei er muligt uden at tiltræde Koalitionens, vil atter nye Fiendligheder vise sig, hvilke for Øieblikket er er farligere end Norges Udsultning, hvilket Vi endnu i hele Krigen ei har kunnet føle, da Norge altid har havt gode Aar og ei som i det forrige total Misvært.”

Efter at have gjort Rede for de forhaandenværende politiske Kombinationer, der efter al Sandsynlighed vil bevirke, at Frankrige ”aldrig mer vil blive den ene prædominerende Magt,” kommer han igjen ind paa Situationenens Betænkelighed:

”Det værste for os er, om Freden med England ei sluttet: thi da er Krigen med Sverige uungaaelig, da vil han angribe os i Holsten og gjøre Tentativer paa Jyds kyst; men da vil et Angreb fra Norge være nødvendig, dog først naar Krig med Sverige er udbrudt, ligesom man bør søge om mulig fra Sjælland at angribe Skaane, hvilket Jeg agter at gjøre, naar blot Mulighed dertil viser sig. Fra Norge af er Gottenborg det Punkt, man maa bemestre sig, om det endog var for kort Tid; thi Bortførelsen af Korn fra Sverige til Norge er det vigtigste; og dersom man ei kan bemestre sig de i Gottenborg værende Bare, da at forstyrre og brænde Dem; - thi kan Fred ei faaes med Sverige, da bør man gjøre dette Land al optænkelig Ulykke.”

Resten af Instruksen anbefaler Prinsen at bistaa Nordmændene med Kornforsyningen, ophjælpe Fabrikdrift og National-Industri samt hemme Luxusvarers Indførsel. Tilsidst heder det:

”Jeg slutter med de varmeste og bedste Ønsker for Dem, og at Deres Ønske og gode Villie for Landets Vel maa Opfyldes, da vil tilvisse alt blive efter Mit og alles Ønsker, og dertil ville den Høieste staa Dem bi, at opfylde dette Krav, Jeg og hele Nationen har til Dem.¹⁴⁶

Dette er en gjengivelse av instruksen som Christian Frederik fikk med seg til Norge mai 1813. Den er tydelig om oppgavene som sto på dagsorden. Blant annet hvilke tiltak som var viktige og som måtte gjennomføres så raskt som mulig. Man må undres på hvorfor Frederik 6. ikke tok til seg hjelp da han skrev denne instruksen, for eksempel fra Niels Rosenkrantz. Hele instruksen virker spontan, og man får en følelse av en konge som var i krise. Frederik 6. og Rosenkrantz' forhold var anstrengt, særlig på grunn av Frederik 6.s trang for å overse alle de råd Rosenkrantz hadde angående Napoleon. Dette kan være grunnen til at Frederik 6. forfattet dokumentet uten bistand. Eller så kan grunnen være at instruksen kun var for Christian Frederiks øyne. Det er nok det mest sannsynlige scenarioet.

Det aller første Frederik 6. nevnte i instruksen var at prinsen skulle bringe ”enhet i Tingene”, og at han skulle reise rundt i Norge og oppfordre til kjærlighet og lojalitet til kongen i Danmark. Han sa at ingen stat kunne bestå uten gjensidig kjærlighet til folket, og fra folket til kongen, derfor var Christian Frederiks rolle viktig. Han må vise at Frederik 6. elsket folket sitt, og at han var villig til å gjøre det meste for å holde helstaten samlet for sine kjære nordmenn, til og med sende arvingen av riket til Norge for å styre. Som nevnt var lojaliteten til kongehuset avgjørende for å hindre en svensk erobring, men også Frederik 6.s frykt for opprør i Norge gjorde at det var viktig for ham å vise at han var så glad i Norge at han nå hadde sendt Christian Frederik som stattholder, og var villig til å gjøre alt for å beskytte landet.

Deretter fortsatte han med det viktige spørsmålet om korn. Frederik 6. visste at Christian Frederik ville motta mange klager angående mangel på korn, og over den nøden som fantes i Norge. Han viste til at Danmark ikke kunne brødfø hele

¹⁴⁶ Øverland, O. A. *Illustreret Norges historie – Fra Enevoldsmagtens Indførelse (1660) til Norges forening med Sverige (November 1814) – femte bind. 1891-1895: 2342-2343*

Norge med de magasiner som fantes, ei heller at han ville gjøre det da det vil gå utover handelen i Norge. Christian Frederik måtte bruke sitt kloke hode for å finne en løsning på dette problemet. Han skulle hjelpe kjøpmennene med å skaffe korn fra utlandet, noe som ville styrke handelen. Frederik 6. bemerket at han hadde gjort alt som omstendighetene kunne tillate, nå var det opp til prinsen.

Frederik 6. bedyret at armeen var god. Han henviste til at den ikke var fullkommen, men at det fantes andre grunner til dette: landets beliggenhet, med vanskelige forhold for å organisere en arme og økonomiske grunner. Soldatene hadde derimot den riktige "Æresfølelse", som vil si at de var patriotiske og stod på den riktige side. Christian Frederik skulle med andre ord ikke ha noen problemer med den norske hæren, ettersom den var ytterst lojal til den danske kronen.

Fremdeles var fred med England viktig for Frederik 6. Selv om hans anstrengelser for å komme med i "det gode selskap" ikke gikk som han hadde håpet, var det særdeles nødvendig å komme med tilnærmelser dit hen. Han så at en avtale med England var viktig for en "Befæstelse af vores politiske Tilværelse" – at helstaten skulle kunne bestå i sitt utgangspunkt. En avtale med England ville åpne for handel og fri økonomisk flyt igjen, og dermed ville nød og sult ikke lenger være et problem. Kongen sa at om ikke dette var mulig, uten å gå inn i koalisjonen, så ville det atter komme nye fiendtligheter. Det verste som kunne skje var at det ikke ble fred mellom England og Danmark-Norge. Da ville det bli en krig mellom Sverige og Danmark-Norge. Han var klar over at det var Holstein som ville bli angrepet, og at det ville bli et angrep langs den norske grensen.

Frederik 6. kom så med en angrepsplan som stattholderen skulle følge. Fra Danmark ville de prøve å angripe Skåne, og fra Norge var det Gøteborg som ble målet. Det som ble viktig var å få tak i mest mulig korn fra Sverige som kunne føres over til Norge. Om de norske styrkene ikke klarte å holde på Gøteborg, skulle alt de kom over brennes. Styrkene skulle utføre mest mulig skade og ulykke, om det ikke skulle bli en mulighet for fred med Sverige.

Instruksjonen avsluttes med alle de lykkønskninger som måtte hjelpe Christian Frederik i arbeidet han nå hadde foran seg. Frederik 6. var sikker på at om disse oppgavene lyktes ville det ikke komme en undergang for helstaten.

Instruksjonen viste i begynnelsen en vilje til å la Christian Frederik arbeide selvstendig i Norge, særlig med tanke på reisen rundt i Norge hvor han skulle vise seg frem for befolkningen og samle nordmennene rundt den danske kronen, og

med tanke på mangelen på korn i landet. Hvor han skaffet dette fra la ikke Frederik 6. seg mye opp i, det var opp til Christian Frederik å finne en løsning på dette. Deretter gikk det over i konkrete handlingsplaner, Christian Frederik måtte gjøre tilnærmelser til England for å få i gang handelen igjen og for å hindre en krig med Sverige. Skulle alt feile måtte Christian Frederik klargjøre de norske styrkene for et angrep på Sverige. Dette var Frederik 6. sikker på kom til å måtte gjennomføres. Man har sett tidligere i kapittel 2 om den politiske situasjonen i Europa at Danmark-Norge igjen knyttet seg til Napoleon i juli 1813, dermed ble krig mot Sverige uunngåelig. Christian Frederiks forsøk på å komme med en løsning angående det engelske spørsmålet vil jeg komme tilbake til i kapittel 4.

Var denne instruksjonen skrevet med en tanke om at den skulle følges slavisk gjennom Christian Frederiks stattholderperiode? Frederik 6. knyttet seg til Napoleon igjen i juli 1813 etter at Christian Frederik var kommet på plass i Norge, og enda lenger etter at instruksjonen var forfattet. Slik ble det vanskelig for Christian Frederik å fri til England og komme frem til en avtale, eller i beste fall fred. Utover i kapittel 4 vil jeg gå nærmere inn på selve korrespondansen mellom Christian Frederik og Frederik 6. Her vil jeg se om instruksjonen ble fulgt gjennom å se på hendelsesforløpet fra august 1813 til desember 1813.

Christian Frederiks første måneder i Norge.

Allerede dagen etter at Christian Frederik hadde forlatt København for å reise til Norge den 12. mai 1813 var det blitt kjent at forhandlingene i London var strandet. Dermed ble den avgjørende forutsetningen for at han ble sendt til Norge borte.¹⁴⁷ For Frederik 6. ble det helt naturlig å slutte seg til Napoleon igjen og han hadde samtidig fått fornyet tro på Frankrikes krigslykke. For Christian Frederik var ikke alt håp ute enda da han mente at det måtte være en annen som var mer rustet til å ta på seg oppgaven å forhandle med England, nemlig finansminister Ernst Schimmelmann. Samtidig mente han at det måtte en særnorsk aksjon til for å få innført korn til Norge fra England, og Christian Frederik mente det var Carsten Ankers oppgave.¹⁴⁸ Han oppga etter hvert ønsket om å sende Schimmelmann til London, men fastslo at han

¹⁴⁷ Linvald 1952: 52

¹⁴⁸ Linvald 1952: 53

ville sende Anker dit for å sikre ”Norges Nevtralitet og Providering”.¹⁴⁹ Dette satte kongen seg bestemt imot.¹⁵⁰

2. juni 1813 mottok Christian Frederik den offisielle instruksjonen som var datert 27. mai 1813. Det meste av instruksjonen var helt lik den som Friedrich av Hessen hadde fått da han ble visestattholder i Norge. Resten av instruksjonen var skrevet spesielt for den nyankomne stattholderen. Han ble tildelt betydelig mer myndighet enn hva hans forgjenger hadde hatt. Prinsen fikk også mye mer tillit fra kongen enn de som tidligere hadde hatt oppgaven som stattholder i Norge. Denne instruksjonen vil jeg komme tilbake til etter hvert. Da vil jeg vise forskjellene på Christian Frederik og Friedrich av Hessens instruksjon, og forskjellene på den hemmelige instruksjonen fra 10. mai og den offisielle instruksjonen fra 27. mai 1813.

Frederik 6. regnet tidlig med at en krig mot Sverige var uunngåelig og med det ønsket han et tidlig angrep fra norsk side inn over svenske grensen. Han hadde til og med angrepsplanen klar: de norske styrkene skulle erobre Gøteborg og Karlstad. Samtidig opererte de danske styrkene fra Sjælland, de skulle gjøre landgang i Skåne, rykke mot nord og etterpå forene sine styrker med de norske styrkene. Denne planen var allerede skissert opp i instruksjonen til Christian Frederik. Christian Frederik var derimot fra første stund innstilt på å forkludre kongens planer om et norsk angrep.¹⁵¹ Han var overbevist om at en fredelig overenskomst med de allierte var mulig, og han regnet med at det var mulig å finne andre muligheter enn å angripe Sverige fra norsk jord.¹⁵² Den 19. mai skrev Christian Frederik et brev til Frederik 6. hvor han kom med klare meninger om et eventuelt angrep på Sverige og Sveriges ønsker om Norge som premie. Aller først fremhevet han alle de ulykker som fulgte av å fortsette et samarbeid med Frankrike, fremdeles hadde Christian Frederik tillit til at: ”Englands Trusler om i alle Tilfælde at understøtte Sveriges Fordringer paa Norge ... vil afhænge af Omstændighederne.”¹⁵³ Dette var tanker, ideer og meninger han kom til å fremme flere ganger til Frederik 6. Han håpet også på at keiser Alexander kom til å ”være stemt til Udsoning med Danmark og til at opgive Sagen om Norge.” – ”Tid

¹⁴⁹ Linvald 1952: 54

¹⁵⁰ Mykland 1978: 270

¹⁵¹ Linvald 1952: 95

¹⁵² Linvald *ibid.*

¹⁵³ Linvald 1952: 53

vunden ... meget vunden,” var Christian Frederiks første konklusjon.¹⁵⁴ Det andre han tok opp i dette brevet var et forsøk på en utsettelse av et angrep på Sverige. ”Mig synes, at det er en saa afgjørende Beslutning at angribe Sverige, at alt maa forsøges forinden.” Men han skriver også, ”Skulde der slet ingen Middelvej være,” selvfølgelig skal de ikke stille seg på en uvennskapelig side med Napoleon. Oppgaven må være å holde avgjørelsen svevende.¹⁵⁵ Hele veien gjennom dette brevet viste Christian Frederik den politiske linjen han kom til å følge gjennom perioden som stattholder og senere regent i Norge.

Det aller første Christian Frederik gjorde for å få utsatt avgjørelsen om et angrep på Sverige, var å sikre seg tilslutning fra de øverste norske militære, samtidig som han utnyttet Friedrich av Hessens tilstedeværelse. Den 28. mai ble det holdt krigsråd hvor det enstemmig ble avgjort at både militære og forsyningsmessige hensyn i lange tider ville umuliggjøre krigsforetak mot Sverige.¹⁵⁶ Protokollen ble underskrevet av de som var tilstede, generalmajorene Haxthausen og Staffeldt, kontreadmiral Otto Lütken, oberst Hegermann, oberstløytnantene Stabell og Krebs og Friedrich av Hessen. I brevet som fulgte med protokollen til Frederik 6. avsluttet prinsen med ”prins Fredrik, som kjender Norge bedre end jeg, kan sande mine Ord, og vil tale som Deres Majestæts tro Mand.”¹⁵⁷ 5. juni ankom Friedrich av Hessen Frederiksberg slott, og Frederik 6. og Hessen må ha drøftet korrespondansen. Resultatet ble et kort og foreløpig svar, ”Deres af Dem givne Efterretning om Tingene og de deraf flydende Følger have megen Vigtighed”. Christian Frederiks brev sammen med protokollen gjorde inntrykk på ham. Det ble bestemt at et angrep på Sverige først skulle finne sted når de svenske styrkene i Nordtyskland hadde angrepet franskmennene. Utsettelsen skulle vise seg å vare lengre enn hva Frederik 6. hadde sett for seg. Den 4. juni hadde de allierte og Napoleon inngått en våpenstillstand i Plaswitz som varte helt til 16. august 1813.¹⁵⁸ Så lenge det var våpenhvile, var det ingen fare for en krig mellom de nordiske stater. Dermed hadde Christian Frederiks appell fått gjennomslag på alle ønskelige måter, dog ved hjelp fra kontinentet.

¹⁵⁴ Linvald 1952: 54

¹⁵⁵ Linvald 1952 ibid.

¹⁵⁶ Linvald 1952: 96

¹⁵⁷ Linvald ibid.

¹⁵⁸ Linvald 1952: 97

Offisiell instruksjon datert 27. mai 1813.

Som jeg har sagt tidligere var instruksjonen et hemmelig dokument som Christian Frederik mottok før han skulle reise til Norge. Dette dokumentet la frem hva som var viktig for Christian Frederik å jobbe med i Norge. I og med at dette var et hemmelig dokument var det kongen som selv som hadde forfattet dokumentet for Christian Frederiks egne øyne.

Med instruksjonen var det en annen sak. Som sagt mottok Christian Frederik denne instruksjonen 2. juni, men den var forfattet 27. mai. Derfor vil jeg bruke denne datoen når jeg viser til dokumentet. Her hadde ikke Frederik 6. forfattet dokumentet alene, men sammen med kansellipresidenten, samtidig som det var et offisielt dokument. En instruksjon som dette var helt vanlig å motta, da den viste til de offisielle oppgavene som ble forventet av vise- og stattholderen å etterkomme i Norge med tanke på nasjonen, folket og næringsveiene.¹⁵⁹ Størstedel av dokumentet var enslydende med det dokumentet Friedrich av Hessen mottok da han ble visestattholder i Norge, og det dokumentet prins Christian August hadde fått da han ble stattholder. Grunnene til at Christian August og Christian Frederik fikk tittel som stattholder, og ikke visestattholder som Friedrich av Hessen, var deres rang og stilling som medlem av kongeslekten.¹⁶⁰

Som Friedrich av Hessen, hadde Christian Frederik i oppgave å våke over:

at Vores absolutum dominium, Souverainitet og Arve-Rettighed over begge Vore Riger og tilhørende Lande uforandret bevares Os og Vores retmæssige Arve-Successorer i Regjeringen.

og det ble hans plikt å arbeide for:

at alle Vore Undersaatter i Vort Rige Norge befæstes i deres Hengivenhed for Os og Fædrelandet, og at de fremdeles ved alle Lejligheder i Gjærningen lade see deres allerunderdanigste Troeskab og Nidkjerhed for Os og Vort Kongelige Arvehusets Bedste og Vore Rettigheders Haandhævelse.¹⁶¹

Dette var punkter som var i samsvar med Friedrich av Hessens instruksjon. Resten av instruksjonen besto av beviser på at når Frederik 6. først hadde gjort Christian

¹⁵⁹ Linvald 1952: 55

¹⁶⁰ Linvald 1952: 54

¹⁶¹ Linvald 1952: 55

Frederik til stattholder i Norge, ga han ham fullstendig tillit. Slik hadde Christian Frederik fått betydelig mer myndighet enn hva hans forgjengere hadde hatt.¹⁶²

I første omgang ble han fritatt for mange av de administrative arbeidsoppgavene. Christian Frederik hadde selv foreslått dette for kongen i et brev et par dager etter at det var blitt bestemt at han skulle reise til Norge. Prinsen visste at de tidligere stattholdere hadde blitt overbelastet av det mangfoldet som fantes rundt det administrative. Han foreslo også for Frederik 6. at det ville være en fordel om størsteparten av sakene ble avgjort, ”ligesom i fordums tid”, ved direkte forhandling med regjeringsskollegiene i København. Christian Frederik ville også ha det slik at alle myndigheter burde ha en plikt å gi ham opplysninger.¹⁶³ Både kongen og kansellipresidenten var villig til å imøtekomme prinsens ønsker. For kongen ble det viktig å vise Christian Frederik den tillit som var en stattholder verdig, da han først hadde bestemt at prinsen skulle overta den rollen i Norge.¹⁶⁴ Samtidig fikk han myndighet til å tillate eller nekte inn- og utreise fra Norge, dette gjaldt handelsskip samt enkeltindivider. Han ble også tillagt nesten kongelig myndighet om forbindelsen mellom rikene skulle bli brutt på noe som helst tidspunkt.¹⁶⁵

Christian Frederiks forgjengere hadde tidligere hatt to stemmer i den norske regjeringsskommisjonen, men for prinsen skulle det bli annerledes. Ifølge hans instruksjon ble stattholderens myndighet ”utvidet til i Almindelighed i Vort Navn at træffe alle for Landets Sikkerhed, Gavn og Bedste fornødne interimistiske Foranstaltninger.” Det betydde at stattholderen fritt kunne nedsette en særlig regjeringsskommisjon om det skulle bli nødvendig, og da skulle kommisjonen være Christian Frederiks rådgivende medhjelper.¹⁶⁶ Også den kongelige rettshåndhevelse ble overdratt til Christian Frederik, og hans herredømme over forsvarsmakten ble vidtgående. Uten innskrenkning tilkom det han ”at opkræve vaabendygtigt Mandskab til Landets Forsvar og igjen at forlove det, alt eftersom han til Vort Rige Norges Sikkerhed og Vel maatte ansee det fornødent.”¹⁶⁷

Ettersom en krig med Sverige så ut til å bli uunngåelig, ville denne instruksjonen gi Christian Frederik den myndigheten han trengte for å kunne sette det

¹⁶² Linvald 1952: 56

¹⁶³ Linvald 1952: 55-56

¹⁶⁴ Linvald 1952: 56

¹⁶⁵ Linvald 1952: 57

¹⁶⁶ Linvald 1952: 57

¹⁶⁷ Linvald 1952: 58

norske forsvaret i stand, i henhold til den hemmelige instruks fra 10. mai. Selv om en slik instruksjon som dette var vanlig å gi til den påtroppende vise- og stattholderen i Norge, viser akkurat denne instruksjonen noe helt eget. I og med at vi har instruks som Christian Frederik fikk med seg viser denne instruksjonen at Frederik 6. la til rette for at Christian Frederik skulle ha kongelige myndighet i Norge.

Som jeg skal vise utover høsten 1813 gjennom korrespondansen mellom Christian Frederik og Frederik 6. kan det derimot virke som at Christian Frederik brukte denne myndigheten til å gå imot kongens ordre. Stattholderen viste ingen vegring mot å bruke den tilliten som var gitt ham sammen med den myndighet til å styre i Norge som en selvstendig konge.

Kapittel 4. Brevene og Christian Frederiks rolle i Norge høsten 1813.

Gjennom dette kapittelet er det korrespondansen mellom Christian Frederik og Frederik 6. som er viktig. Her skal jeg vise hva de foretok seg gjennom høstmånedene, og hvordan de prøvde å løse de problemene som viste seg gjennom perioden. Krig med Sverige ble det, hvordan ville Christian Frederik løse dette? Videre skal jeg få frem hvordan Christian Frederik prøvde å finne en løsning på det engelske spørsmålet. Han mente fortsatt at det var mulig å komme til en enighet med England. Etter folkeslaget i Leipzig skal vi se at Christian Frederik var veldig bekymret for konsekvensene dette ville medføre Danmark-Norge og Frederik 6. Etter hvert gikk Carl Johan inn i Holstein, og det ble inngått en våpenhvile mellom Friedrich av Hessen og Carl Johan. Den siste måneden i året 1813 var en avgjørende tid for Christian Frederik som stattholder i Norge, og for Frederik 6. i Danmark. I slutten av november 1813 ankom det en østerriksk megler til København for å få Danmark-Norge over til den allierte siden mot Napoleon, hvor han kom med et mulig hendelsesforløp som kunne gagne Danmark-Norge i det lange løpet. Helt tilslutt skal jeg gå igjennom juledagsbrevet som Christian Frederik sendte til Frederik 6. mens han satt i forhandlinger med Carl Johan. Dette brevet er et av de viktigste for hele perioden. Helt tilslutt vil jeg ha en diskusjon på om min hypotese om planlagt samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. holder vann etter det jeg har vist fra høsten 1813 og frem til prinsen sendte av sted juledagsbrevet.

Danmark-Norge og Sverige i krig.

3. september 1813 kom krigserklæringen fra Sverige som hadde ligget i luften, og som vist i instruksen, var forutsett så tidlig som i mai 1813.

Den 17. august sendte kongen brev til Christian Frederik om at han skulle gjøre klar troppene i Norge for angrep, ”De samler alt og gjør Dem ferdige til at angripe så snart jeg sender ordren.”¹⁶⁸ Samme dag som krigserklæringen var en kjensgjerning, sendte kongen av sted den endelige angrepsordren.¹⁶⁹ Det var den samme angrepsplan som var skissert opp i instruksen, og i instruksjonen datert den

¹⁶⁸ Mykland 1978: 270

¹⁶⁹ Linvald 1952: 97

27. mai. Noen dager senere, 9. september, sendte Frederik 6. igjen et brev til Christian Frederik:

jeg maa ret indstændigt paalægge Dem at angribe saa snart som muligt de Svenske – intet kan være mer vigtigt og nyttigt. Jeg længes efter at erfare, hvad De kan gjøre imod Fjenden, thi det ved Jeg, De gjør.¹⁷⁰

Allerede etter at han hadde mottatt de første meldingene om at våpenhvilen var over, fortsatte Christian Frederik den politiske linjen fra juni 1813. Han var ikke innstilt på å angripe Sverige, han hadde vært motstander av dette siden han ankom Norge, og grunnene var de samme enda; det manglet forråd, penger, yttertøy til soldatene, og ”den svenske nation gives ny kraft og forøgede stridskrefter ved et angreb fra vor side.”¹⁷¹ Christian Frederik innrømmet også at han ikke hadde erfaring nok til å føre krig i verken Norge eller i Sverige, og med seg i dette argumentet hadde han general Staffeldt og oberst Sejersted.¹⁷² I Sverige regnet han med at hadde de tropper på 13 - 16 000 menn, godt trente unge soldater med godt mot, mens i Norge var de kun i stand til å skaffe nok menn til å sikre grensen og forsvare landet.¹⁷³ I tillegg var det behov for innførsel av korn, og ble det ikke sendt noe fra Danmark innen utgangen av september ”vil ... vi omtrent være på bunden af alt forråd.”¹⁷⁴ Christian Frederik erklærte videre at ”indtil jeg faar Deres Majestæts Svar herpaa foretager jeg ingen videre Troppesamling af Betydelighed, langt mindre et Angreb, som i mine Tanker verken vil bringe os Hæder eller Gavn.”¹⁷⁵ Det var ifølge ham selv alltid hans ”høyeste Formaal å etterkomme kongens ordre – ”for saa vidt Midlerne til at udføre dem svare til Hensigten.”¹⁷⁶

1. oktober fikk han svar fra kongen etter en måned med uro. Til hans overraskelse var det en ettergivelse han fikk tilbake fra Frederik 6. Ifølge kongen skulle det kun samles nok soldater i Norge til det som var det aller viktigste, nemlig å holde grensen og forsvare landet. ”Jeg indser meget vel, at uden Magasiner intet kan

¹⁷⁰ Linvald 1952: 98

¹⁷¹ Mykland 1978: 271

¹⁷² Linvald 1952: 98

¹⁷³ Linvald *ibid.*

¹⁷⁴ Linvald *ibid.*

¹⁷⁵ Linvald 1952: 98

¹⁷⁶ Linvald *ibid.*

foretages imod Sverige, saa ønskeligt det end maatte være.”¹⁷⁷ Han mente likevel at Sverige burde ”føle” krigen og ville derfor ha ”streiferier” på svensk grunn, men slike ekspedisjoner skulle heller ikke utføres før magasinene var fylt opp og Norges egne saker var sikret.¹⁷⁸ Christian Frederik ble lettet og skrev et svar samme dag hvor han uttrykte sin glede:

Jeg er bleven usigeligen glædet ved Ytringen af Deres Majestæts Tilfredshed med mine Bestæbelser og ved at være saa heldig, at de af mig trufne Foranstaltninger saa aldeles svare til Deres Majestæts Hensigter og ytrede Vilje.¹⁷⁹

I løpet av oktober måned døde kommunikasjonen mellom dem hen, kun en gang uttrykket kongen en lengsel etter å ”...høre hvad De har gjort paa den svenske Grænse, eller hvad De tror at kunne gjøre for Øjeblikket.”¹⁸⁰ Christian Frederiks svar var heller lunkne. Få dager etter krigsutbruddet, den 3. september, hadde prinsen sluttet en avtale med øverstkommanderende for de svenske styrkene ved norskegrensen om at fiskere og andre grenseboere skulle få arbeide i fred, og en avtale om at grensevaktene ved Svinesund skulle være nøytrale.¹⁸¹ Den svenske øverstkommanderende langs grensen mente at ”...Krig kun burde føres af Krigsfolket – Det glædede ham at Hans Høihed ved sit Forslag havde forekommet hans Ønske.” Dette var svaret hans etter at Christian Frederik hadde tatt initiativ til en avtale, men han la vekt på at det ikke var et kamuflert forslag om våpenstillstand, det var med tanke på ”Menneskelighedens Skyld” og at han ønsket å være en ”ærlig Fiende.”¹⁸²

Selv om Danmark-Norge offisielt var i krig fra september av, rådet det likevel en våpenstillstand langs svenskegrensen.

Hvor ble det av instruksen? Var dette regelrett ordrenekt?

Instruksen sa klart å tydelig at Christian Frederik skulle forberede de norske styrkene for en forutsett militærkonflikt med Sverige. Hele poenget var å lette trykket på Danmark ved å føre styrker mot Gøteborg,¹⁸³ men Christian Frederik var i mot dette

¹⁷⁷ Linvald 1952: 99

¹⁷⁸ Linvald 1952: 99, Mykland 1978: 271

¹⁷⁹ Linvald 1952: 99

¹⁸⁰ Linvald 1952: 100

¹⁸¹ Mykland 1978: 271

¹⁸² Linvald 1952: 102

¹⁸³ Dyrvik 2011: 63

fra starten av. Selv om han hadde fått vite allerede i midten av mai at forhandlingene i England hadde strandet var han fremdeles overbevist om at det var en fredelig løsning å hente fra de allierte. Krig med Sverige mente han helt bestemt at det ikke kunne komme noe godt ut av.

Da Christian Frederik mottok instruksjonen av Frederik 6. den 10. mai, er det besynderlig at han ikke satte seg imot punktet om å klargjøre troppene i Norge med en gang. Var han stille av frykt for at han kunne komme til å miste sin nye stilling som stattholder om han satte spørsmålstegn ved Frederik 6.s planer før han var ankommet Norge? Eller var det fordi han ikke hadde noen forståelse for hvordan det faktisk sto til med det norske militæret? Han hadde jo kontakter i Norge som fortalte ham om hvilken situasjon det var i Norge, da spesielt Carsten Anker. Han hadde også kontakt med den avtroppende visestattholderen, Friedrich av Hessen. Tenkt slik er det første alternativet mest sannsynlig, han var innstilt på å komme seg til Norge, et ønske han hadde hatt lenge og som endelig gikk i oppfyllelse. På den måten må det ha vært det smarteste å ikke sette seg imot kongen før han var kommet seg til Norge. Med tanke på instruksjonen av 27. mai, hadde han allerede da en gylden mulighet til å starte sin politikk om å få utsatt et angrep på Sverige.

Jeg har satt opp instruksjonen som et hovedmoment på en hypotese om at det var et avtalt samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. fra mai av. Slik jeg har satt den opp, er instruksjonen en arbeidsplan som prinsen skal jobbe aktivt med for å hindre et eventuelt brudd med Norge. Problemet er at den begynner å slå sprekker allerede i juni. Som vist i kapittel 3 var det fordi Frederik 6. ville ha norske tropper klar så raskt som mulig, noe prinsen satte seg imot. Prinsen samlet da de øverste militære i Norge i juni etter at han mottok instruksjonen fra Frederik 6. i et hastig møte for å få Frederik 6. bort fra planene hans. Christian Frederik henvendte til de vanlige grunnene, mangel på mat, utstyr og penger. Gjennom sommermånedene fikk han Frederik 6. over på sin side, et angrep kunne vente. I september var Danmark-Norge og Sverige i krig, en reell situasjon som krevde handling, og angrepsordren ble sendt fra Danmark. Hva skjedde? Christian Frederik fortsatte den samme linjen som han hadde kjørt fra juni av, et angrep ville ikke ha noen hensikt for den norske situasjonen. Frederik 6. hadde gitt Christian Frederik myndighet i Norge som en konge, og det kan virke som at Christian Frederik utnyttet denne muligheten. Linvald viser til at hans ”lydighedsnægtelse” var et bevis på at hensynet til det norske folks ve

og vel var blitt hans høyeste lov.¹⁸⁴ Som vist fikk han overtalt Frederik 6. også denne gangen, men nå krevde kongen at noe skulle gjøres, og ”streiferier” ble beordret.

”At afsondre Norge fra Danmark er alt for farligt og bør aldrig ske.”

Bortsett fra at Frederik 6. uttrykte håpe om at Christian Frederik hadde fått utrettet noe på svenskegrensen, var det som vist lite brevveksling mellom dem. Derfor er det videre brevene fra november 1813 som er av den største interesse i forhold til min hypotese om et planlagt samarbeid.

Christian Frederik prøvde med forsiktighet å igjen vinne Frederik 6. over til en endret politikk overfor de allierte. Frederik 6. hadde fra den nye avtalen med Napoleon den 10. juli hatt urokkelig tro på hans egenskaper som hærfører, selv etter nederlaget i Russland. Han mente at Russlands keiser var ”falsk”, og kalte ham ”den elendige Alexander”. Han jublet over Frankrikes seiere og bortforklarte dets nederlag. Slik skildret han begivenhetene til Christian Frederik flere ganger i forskjellige brev, derfor ble det vanskelig for Christian Frederik å komme med innvendinger til kongens forestillinger om Napoleon.¹⁸⁵ Først i slutten av september og gjennom oktober begynner han å komme med sine bekymringer til kongen, og viste til svensk etterretning om de alliertes seiere på kontinentet. Den 2. november fikk Christian Frederik kjennskap til utfallet i slaget ved Leipzig 16. – 19. oktober gjennom svenske bulletiner. Selv om han mente meddelelsen ”som sædvanlig overdrives”, var han ikke i tvil om rekkevidden av Napoleons nederlag – ”Følgerne kunne være uberegnelige, især for Deres Majestæt.”¹⁸⁶ Frederik 6. hadde fått kjennskap til Napoleons nederlag i det store ”folke-slaget” allerede den 30. oktober, men han nektet å tro på det han hørte. Utfallet av dette slaget gjorde likevel at Danmark-Norges skjebne ble beseglet, og dobbeltmonarkiets territorium i løpet av kort tid ville bli krigsskueplass.¹⁸⁷

Den 15. november var Christian Frederik sikker i sin sak om at Danmark-Norge var overlatt til seg selv og han satte sitt håp til Carsten Ankers gamle idé om å hindre en avståelse av Norge. I et brev datert den 15. november til Frederik 6. foreslo han at Norge skulle bryte med Danmark før kongen skulle bli tvunget til en avståelse

¹⁸⁴ Linvald 1952: 99

¹⁸⁵ Linvald 1952: 103

¹⁸⁶ Linvald 1952: 104

¹⁸⁷ Dyrvik 2005: 176

til Sverige.¹⁸⁸ ”Et fredeligere Forhold” til England er det viktigste for dette landet – for Norge.¹⁸⁹ Han skrev videre:

Om føje Tid, vil Danmark og Norge staa blottede, omspændt af Fjender. I nogle måneder vilde øerne og Norge være beskyttet av vinteren, men hærges Jylland, da trues det norske Folk før med Undergang, end om Fjenderne vare i selve Landet. Bør man under disse forhold lade noget middel uforsøgt for at bevare dette Arveriges Selvstændighed og Uafhængighed af det svenske Aag? Med koldeste, modneste Overlæg må man prøve enhver Udvej til Redning.¹⁹⁰

Han ville overtale England om at det ”kan afsondre Norges Interesser fra Danmarks”. ”Alt hvad der foretages fra Danmarks Side er forgjæves, undtagen under den ene Betingelse, som dog aldrig kan ingaas, at Norge skulde afstaas til Sverig.”¹⁹¹

Denne planen var for dristig for Frederik 6. og han viste ingen forståelse for Christian Frederiks ønsker:

at afsondre Norge fra Danmark er altfor farligt og bør aldrig ske. Disse rigers interesse er ens, og hvem der vil forebringe Dem sligt, fjern dem fra Deres side. Det er Mit inderlige Ønske; det kan aldrig føre til noget godt.¹⁹²

skrev han i et brev til Christian Frederik datert den 30. november 1813. Lite visste Christian Frederik at Frederik 6.s meninger kom til å forandre seg kort tid etter ved hjelp av en østerriksk utsending.

Ble også det tredje punktet i instruksjonen ignorert?

Stod det ikke klart i instruksjonen at Christian Frederik skulle arbeide for en tilnærming til England? Det at Frederik 6. stadig går tilbake på det han selv hadde ført opp i instruksjonen er forstyrrende og det må ha virket ubesluttsomt og vanskelig for Christian Frederik i denne perioden. Han reiste til Norge under den oppfatning at han hadde punkter han skulle forholde seg til, med den hensikt i å holde Norge innenfor helstaten.

¹⁸⁸ Mykland 1978: 300

¹⁸⁹ Linvald 1952: 178

¹⁹⁰ Linvald *ibid.*

¹⁹¹ Linvald 1952: 179

¹⁹² Linvald 1952: 180, Mykland 1978: 300

Kan man si at Christian Frederik ble motarbeidet av Frederik 6. fordi Christian Frederik hadde motsatt seg alle ordrer om å gå inn i Sverige? Det er lite sannsynlig, men man kan trygt si i at de ikke klarte å samarbeide om de oppgavene som var satt på dagsorden.

Som jeg har lagt frem tidligere, var Christian Frederik overbevist om at en avtale med England var den aller beste måten å håndtere situasjonen på slik den nå stod høsten 1813. Det var Carsten Ankers gamle ideer om at hvis Norge sto utenfor helstaten utenrikspolitisk sett, ville det bli enklere for engelskmennene å inngå en avtale med tanke på handelsblokaden og kornforsyninger. Dette var en ide som de begge var overbevist om kom til å fungere. Dessverre hadde det seg slik at Carsten Ankers ”engelske ven” bekreftet de verste forventninger, ”det slemme Udtryk”, at ministrene ikke kunne ”gjøre nogen Forandring i den politiske Rettesnor, som er bleven antagen i Hensyn til Norge.”¹⁹³ Likevel skulle Christian Frederik holde på håpet om at ting kunne snu til det bedre.

Frederik 6. har her vært forutseende nok til å innse at det ikke ville komme noen hjelp fra England. Han har nok tenkt tilbake på våren 1813 da hans forsøk på å komme med på den alliertes side strandet. Også hans klokketro på Napoleon som hærfører har helt klart satt sine spor, det at Danmark-Norge skulle stå på utsiden av alle avtaler var nok mer enn hva Frederik 6. kunne godta. Å gå imot Frankrike hadde helt klart gjort situasjonen verre enn hva den allerede var i utgangspunktet, og ennå hadde Frederik 6. i alle fall Napoleon i ryggen som en alliert.

Det blir imidlertid feil å si at Christian Frederik ikke prøvde å forandre kongens meninger. Frederik 6. var en sta mann, som vi har sett gjennom hele perioden fra 1812. Han hadde hele tiden Niels Rosenkrantz med sine kunnskaper om Russland, og Christian Frederik med sin logiske evne og kontakter i Norge på motsatt side. Både Rosenkrantz og Christian Frederik kom med formaninger om at det var på tide å skifte samarbeidspartner, ellers ville alt komme til å rase sammen rundt kongen i Danmark. Det måtte en annen mekler med i bildet for å få Frederik 6. til å innse at den siste time er kommet for helstaten og dens eksistens.

¹⁹³ Linvald 1952: 108-109

Carl Johan går inn i Holstein.

Gjennom november og desember rykket de alliertes hærer vestover mot den franske grensen, med Carl Johan i spissen for Nordarméen. Han var innstilt på å erverve seg Norge, som hadde vært hans politikk i tre år. Han benyttet seg av de alliertes uavklarte politiske situasjon og rivalisering seg i mellom. Tsar Aleksander ga likevel Carl Johan den godkjenningen han trengte for å gå mot Slesvig-Holstein.¹⁹⁴ Den svenske kronprinsen delte opp hæren sin, og marsjerte nordover med ca. 50 000 soldater.¹⁹⁵ Da styrkene nærmet seg bielven Bille mellom 28. november og 1. desember måtte det svake danske forsvaret på 10 000, med inkludert Friedrich av Hessen, trekke seg tilbake til Travelinjen mellom Lübeck og Oldesloe.¹⁹⁶ Den 3. desember måtte Friedrich av Hessen rømme Lübeck, og de svenske styrkene klarte den 5. desember å overta kommandoen i den samme byen. Fallet av Lübeck gjorde at Friedrich av Hessen måtte trekke seg tilbake mot Kiel hvor Rendsburg var målet, med en svensk styrke i hælene.¹⁹⁷ Heldigvis for Friedrich av Hessen var de svenske styrkene alt for splittet til å holde ham i Kiel. Han klarte å gå forbi flanken deres og ta seg inn i Rendsburg, og redde den danske forsvarsborgen fra undergang.¹⁹⁸ Etter noen dager med forhandlinger ble det den 15. desember undertegnet en avtale om våpenstillstand i Rendsburg. Avtalen skulle gjelde i 14 dager og overlot Slesvig-Holstein sør for Eckernförde-Husum i Carl Johans hender.¹⁹⁹

Deler av den danske hæren sto stasjonert på Sjælland, og det ble aldri tid til å overflytte deler av denne styrken til Holstein.²⁰⁰ Meldingen om Carl Johans innfall i Holstein kom ikke til København før morgenen den 9. desember, og meldingen om våpenstillstanden kom ikke frem før den 19. desember 1813.

”Vi vil blive hos vor Konge”.

Den 27. november var det kommet en spesiell utsending til København. Det var den østerrikske utenriksminister Clemens von Metternich som hadde sendt sin læregutt,

¹⁹⁴ Mykland 1978: 294

¹⁹⁵ Højer 1945: 210

¹⁹⁶ Højer ibid.

¹⁹⁷ Højer 1945: 211

¹⁹⁸ Højer ibid.

¹⁹⁹ Højer 1945: 211

²⁰⁰ Nørregård, Georg. *Freden i Kiel 1814*. 1954: 76

Louis Philippe de Bombelles, for å mekle.²⁰¹ Den politiske bakgrunnen for Østerrikes initiativ var komplisert, men det langsiktige målet til Metternich var en europeisk fred med Russland og Frankrike som to like store flankemakter. Østerrike skulle være den kraftige meglere dem imellom, med Preussen som en annenrangs makt og med Storbritannia engasjert på havet og utenfor Europa.²⁰² Louis Philippe de Bombelles var en fransk emigrant og nå var han en keiserlig kammerherre. Bombelles var en utrolig sjarmerende, veltalende og profesjonell ung mann, og hans rolle som mekler i Danmark kom til å bli av stor betydning utover måneden og inn i Kielforhandlingene.²⁰³ Metternich ville ha Frederik 6. med i denne koalisjonen, og med det tilbød Bombelles en *mulig* redning av Norge.

Det Bombelles faktisk sa til Rosenkrantz var at kongen foreløpig kunne nøye seg med å avstå Trondheim stift, og fortsatt kreve erstatning. Hva meglere antydte var at de allierte var misfornøyde med Carl Johan, at et norsk opprør kunne forhindre at svenskene overtok Norge, og at en utsettelse av forhandlingene til den endelige fred ville gi kongen en mulighet for å redde dobbeltmonarkiet.²⁰⁴ Kongen fortsatte den politiske linjen han hadde lagt frem for Christian Frederik tidligere, ”Et saadant Folk kan jeg ikke forlade,”²⁰⁵ men Frederik 6. var i realiteten på nippet til å gi opp. Den 3. desember sammenkalte kongen ”de tro Mænds Råd”, hvor Rosenkrantz anbefalte at de rådet kongen til å anta Østerrikes meglere. Om dette alternativet til å behandle situasjonen på ble nedstemt, ville Holstein, Slesvig og Jylland øyeblikkelig bli okkupert, Norge ville tape sine korntilførsler og til våren ville de danske øyer bli angrepet.²⁰⁶ Rosenkrantz klarte ikke å få rådet til å støtte hans anbefalinger, noe han så på som et nederlag.

Til da hadde Rosenkrantz konsekvent unngått at kongen og Bombelles skulle møtes. Han var redd for Frederik 6.s stahet og egenrådighet skulle føre til at han kom til å gi et nei som han senere ikke kunne gå tilbake på. Likevel fikk Bombelles tilslutt audiens den 5. desember, hvor han talte varmt om norsk oppstand, om stormaktens sympati for den danske kongen fremfor den svenske kronprins, og han fikk Frederik

²⁰¹ Dyrvik og Feldbæk 2005: 177

²⁰² Dyrvik og Feldbæk *ibid.*

²⁰³ Dyrvik og Feldbæk 2005: 180

²⁰⁴ Dyrvik og Feldbæk 2005: 177

²⁰⁵ Dyrvik og Feldbæk *ibid.*

²⁰⁶ Dyrvik og Feldbæk 2005: 178

6. til å overveie meglingsforslaget.²⁰⁷ Dagen etter, den 6. desember, gikk Rosenkrantz til Bombelles med kongens samtykke. Frederik 6. hadde akseptert Østerrikes meglings og sluttet seg til koalisjonen, og godtok avståelsen av Trondheim stift som forhandlingsgrunnlag.

Man kan si at Frederik 6. var en slagen mann på dette punktet. Han var utslitt, og etter seks år med krig var han nå klar for å gripe etter halmstrå for å redde dobbeltmonarkiet.²⁰⁸

Den 7. desember skrev Frederik 6. et brev til Christian Frederik for å meddele om hendelsene i København den siste tiden med forhandlingene med Bombelles og i det ”udvidede statsråd”. Angående saken om Trondheim stift skrev han:

Angaande Trondhjem bør Sagen ej rygtes, men Jeg ønsker Deres Tanker, paa hvad Maade De tror enten dette kunde ungaas, eller i Fald det skal ske, da paa en Maade, at De saa vel som hele Norge følte, at blot den bitre Nødvendighed havde nødt Mig dertil. Det kunde ungaas, naar Trondhjemmerne sagde: Vi vil blive hos vor Konge.²⁰⁹

Videre i brevet spurte også Frederik 6. Christian Frederik hvordan det kunne unngås at svenskene tok Norge i besittelse. Her må det tenkes at det var en tilsiktet oppfordring til Christian Frederik, ”jeg tænker paa intet andet end at faa det igjen tilbage.”²¹⁰

Nå var det Frederik 6. som antydte en reisning i Norge. Brevet til kongen ankom ikke Christiania og Christian Frederik før den 23. desember 1813. Hvordan kom han til å reagere på Fredrik 6.s skrivelser?

Da meldingene om Carl Johans innfall i Holstein og våpenstillstanden som hadde blitt utredet i Rendsburg kom inn til København den 19. desember ble situasjonen snudd. Frederik 6. besluttet å satse alt på en siste desperat kamp for dobbeltmonarkiet.²¹¹ Kongen i Danmark utferdiget en ordre om å kalle inn alle reserver og samle hæren på Fyn, og Christian Frederik fikk befaling om å angripe Sverige fra Norge, ”Dersom våbenstillstanden ej forlænges, da angribe De Sverige og

²⁰⁷ Dyrvik og Feldbæk 2005: 178

²⁰⁸ Dyrvik og Feldbæk 2005: 177

²⁰⁹ Linvald 1952: 183

²¹⁰ Linvald 1952: 186

²¹¹ Mykland 1978: 294

følger de i denne henseende givne ældre instruksjoner.”²¹² Dette brevet var datert den 28. desember 1813.

Christian Frederik mottok denne meldingen en gang før 16. januar 1814,²¹³ og mente et hvert forsøk på et angrep vil være nytteløst i denne sammenheng, da det ville være umulig å bekjempe Sverige med 20 000 menn. Samtidig var forhandlingene i Kiel under veis ende.

Juledagsbrevet.

Etter å ha lest brevet fra kongen den 23. desember, satte Christian Frederik seg ned for å svare på hans spørsmål. Brevet han sendte tilbake har i ettertiden bare blitt kalt for juledagsbrevet. Det er dette brevet som har fått aller mest oppmerksomhet i ettertiden, da Christian Frederik her stilte et så direkte spørsmål om han skulle stille seg i spissen for en reisning mot Norges avståelse til Sverige.

Tidligere forskning har som sagt lagt vekt på akkurat dette brevet som en start på den norske reisningen med Christian Frederik som leder. Sverre Steen hevder at:

Når vi leser Christian Frederiks svar på dette brev, med kunnskap om det som senere skjedde, kan vi lese et politisk program ut av det, men i skrivende stund var det vel ikke så alvorlig ment. Prinsen mente tydeligvis at en skulle søke å lage en avståelse av Trondhjems stift på skrømt.²¹⁴

Steens utsagn her viser til det politiske programmet som ble fulgt i 1814, men han sier likevel at Christian Frederik ikke mente det han skrev. Dette er en tolkning som ikke har blitt videreført av andre, da de mener Christian Frederik ikke skrev noe som helst på ”skrømt”. Linvald er også inne på at Christian Frederik trakk opp den politiske linjen han skulle komme til å følge fremover, men han nevner ingenting om at Christian Frederik ikke var oppriktig i sine nedtegnelser til kongen i Danmark. Knut Mykland setter opp dette brevet som startpunktet for det han kaller for et dobbeltspill. Han setter imidlertid opp Frederik 6. som hovedmann for dette spillet, med de fem punkter som tilsier at Frederik 6. ville gjøre alt i sin makt for å holde på Norge. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 5.

²¹² Mykland *ibid.*

²¹³ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 139-140

²¹⁴ Steen 1951: 90

Det han faktisk skrev i juledagsbrevet skal jeg prøve å legge frem her ved hjelp Linvald verk.²¹⁵ Slik kan vi se hva det var som gjorde akkurat dette brevet så viktig.

Christian Frederik startet med å informere kongen om at han hadde besluttet å sende Carsten Anker til London. Det var helt uten diplomatisk karakter, ”men dog avoueret som Rejsende med mit Vindende.” ”Handler jeg end uden Befaling dertil, saa tør jeg smigre mig med, at det Følger, som dette vil have.”²¹⁶

Prinsen kom også med en anmodning til Frederik 6. i sitt svarbrev, en anmodning Frederik 6. kom til å følge, og som kom til å bli grunnlaget for den danske politikken overfor Norges reisning i 1814:

Naar Deres Majestæt skulde blive nødt til ved en formelig Konvention eller Fredsslutning at overlade benævnte Del af Norge, da beder jeg instændigt, at De ikke udtrykkelig vil afstaae den til Sverige. Deres Majestæt bør ikke røve sig Deres Undersaatters Hengivenhed, og De kan kun fritage dem fra deres Troskabsed; siden er det til dem selv at handle, at vælge Underkastelse eller Modstand. Den første vælges sikkert ikke; under hvad Form det sidste vil ske kan ej vides.²¹⁷

Christian Frederik var ikke i tvil om at trønderne med støtte av resten av den norske befolkningen ville yte motstand mot en avståelse. Han skrev at først og fremst burde man utnytte våpenhvilen slik at man kunne forsyne Norge med korn. Samtidig hadde Christian Frederik tenkt på hvilke konsekvenser det ville ha for ham om trønderne skulle reise seg til motstand:

Hvad om Trønderne i saadant Øjeblik kaldte mig til deres Forsvar! – min Stilling vilde blive yderst kritisk. Som Deres Majestæts Statholder turde jeg ikke forlade den større Del af Norge, som De fremdeles havde anfortroet mig at styre, og at støde et saa trofast Folk fra sig kunde jeg ej heller! Hovedøjemedet maa jo stedse være at forene Norge paa ny.²¹⁸

For Christian Frederik var det ingen tvil om at avståelsen av Trondhjem stift ”af alle oplyste Nordmænd” ville bli anset som:

²¹⁵ Linvald 1952: 185-187

²¹⁶ Linvald 1952: 185

²¹⁷ Linvald 1952: 186

²¹⁸ Linvald 1952: 186-187

det første Skridt til Norges Underkuelse af Sverige ... Hvor vidt denne Tanke hos Nationen kunde lede til den Stemning: Vi staa og falde med Trønderne, det formaar jeg ikke forudsige, men jeg forudser Muligheden heraf og bør ej dølgge saadant for Deres Majestæt.²¹⁹

Hvor han fortsatte med spørsmålet som har gjort dette brevet så viktig for ettertiden:

Skal jeg i saa Fald, stille mig i Spidsen for det norske Folk og handle uafhængigt af Forbindelsen med Danmark, eller skal jeg erklære de troeste af Deres Majestæts Undersaatter for ulydige og forlade et Riges Styrelse, som jeg ikke mer kan røgte i Deres Majestæts Navn? Jeg udbeder mig herpaa Deres Majestæts Svar.²²⁰

Hans nedtegnelser viser at han hadde tatt sin beslutning:

For Himlens Skyld, miskjend mig ikke, min gode Konge, min oprigtigste Ven! De haver det dyrebareste Pant paa min Troskab, min Søn, hos Dem; lad ham erindre Dem om, at hans Fader ikke kan handle annerledes mod Dem, end han vil forsvare for Gud og sin Samvittighed.²²¹

Den viktige oppgaven med å overbringe brevet til kongen, falt som sagt på major L.F. Brock, den Christian Frederik stolte mest på av adjutantene, som også gjorde det mulig for Frederik 6. å sende muntlige beskjeder om han skulle ønske det tilbake til Christiania. Med seg hadde han også et notat til Frederik 6. hvor det sto at Brock ville ”kunne give megen Oplysning og fremstille alt, hvad De måtte befale at vide, i det rette Lys.”²²²

På grunn av dårligt vær, kom han seg ikke av sted til Danmark før den 2. januar 1814. Først klokken 04.00 om morgenen den 5. januar fikk Frederik 6. brevet i hånden.²²³

²¹⁹ Linvald 1952: 187

²²⁰ Linvald ibid.

²²¹ Linvald ibid.

²²² Linvald 1952: 184

²²³ Linvald 1952: 187

Holder hypotesen om et planlagt samarbeid?

Med min påstand om et planlagt samarbeid allerede fra mai 1813 av, mener jeg at de har forutsett forskjellige situasjoner for hvordan Sverige eventuelt kunne erverve seg Norge på, og dermed planlagt hvordan de skulle reagere på disse scenarioene på.

Det at Christian Frederik må stille Frederik 6. et så direkte spørsmål, angående hvordan han nå skal handle, etter at forslaget om å avstå Trondheim stift til Sverige kom opp, gir en indikasjon på at den situasjonen de nå befant seg i ikke var forutsett eller diskutert før Christian Frederik reiste til Norge. Ved dette brevet, og dette spørsmålet, vil min hypotese synes å feile. Christian Frederik ville ikke ha stilt et så direkte spørsmål om et scenario som var i emning så lenge, om de allerede hadde diskutert dette som en løsning for å hindre en avståelse. Eller var det akkurat derfor han stilte spørsmålet så direkte til kongen som befant seg i forhandlinger med Carl Johan i Kiel? Ville Christian Frederik med dette spørsmålet søke en bekreftelse på tidligere planer, at tiden da var kommet for å sette i gang den strategien for å holde Norge innad i helstaten? Om vi bare ser disse brevene for seg selv, er det ikke usannsynlig at det var en bekreftelse fra begge parter de søkte. Nå var tiden inne for å handle i henhold til den samtalen de må ha hatt i mai 1813 før Christian Frederik reiste til Norge. Som jeg har vist til tidligere mener Knut Mykland dette. Det er med juledagsbrevet at Mykland legger til grunn at det fantes et dobbeltspill, et spill for galleriet. Det samme kan sies med Frederik 6.s brev sendt etter at meldingene om våpenstillstanden i Holstein kom inn den 19. desember. Frederik 6. ber Christian Frederik angripe Sverige etter ”ældre instruksjoner”. Dette må være instruksjoner som ble antydnet i den hemmelige instruksen fra mai 1813. Denne meldingen gir en indikasjon på at Christian Frederik og Frederik 6. hadde en strategi for hvordan de skulle handle om Sverige skulle angripe ved hertugdømmene, eller ved en tvungen avståelse av Norge.

Likevel er det viktig å huske på den perioden som nå er gjennomgått høsten 1813. Som vi har sett har Christian Frederik og Frederik 6. ikke klart å samarbeide, det kan heller virke som de har motarbeidet hverandre. Instruksen som var det dokumentet som holdt de punktene Christian Frederik hadde fått av Frederik 6., ble oversatt og motarbeidet fra begge kanter. Nå kom det derimot et vendepunkt, det var forhandlinger i Kiel, Frederik 6. var sliten og villig til å gi opp kampen, mens Christian Frederik var klar for å stille som en helt og en redningsmann for nordmennene. Selv om Frederik 6. var en slagen mann på dette tidspunktet, og det ble

trangere rundt ham for hver dag som gikk, vet vi at han var sta. Frederik 6. var ikke en konge som så lett ga opp noe han anså som sitt. Christian Frederik på sin side arbeidet i Norge ut i fra det som lønnet seg best for Norge og den norske befolkningen. Han var ikke en mann som stilte seg på sidelinjen da det kom til stykket. Dette skal vi se nærmere på i kapittel 5 og 6, en periode som strekker seg fra slutten av desember 1813 til begynnelsen av april 1814.

Kapittel 5. Kielforhandlingene og dens konsekvenser.

Skillet mellom kapittel 4 og 5 er kun for å vise at ved Kielforhandlingene skjedde det en endring i den politiske linjen til Christian Frederik og Frederik 6. Ved forhandlingenes ende var det satt punktum for det oldenborgske tvillingriket. Fra 15. januar 1814 var Danmark ute av krigen mot Sverige, og Norges skjebne ble nå utformet gjennom raske beslutninger på veldig kort tid.

Derfor vil det ikke bli et avgrenset skille mellom det som skjedde i desember 1813 og utover i januar 1814. Kielforhandlingene startet i desember 1813, og de viktige brevene blir gjenstand for diskusjon også utover de første månedene i 1814. Dermed vil det ikke bli et vanntett skille, men heller en overgang. Det som var viktig nå var å få gode betingelser for Danmark og Norge, og det var viktig å få svenskene bort fra de danske områdene. Holstein var det stedet hvor Norge fikk det meste av kornet fra, og det var her den danske statskassen ble fylt opp.

Gjennom denne delen av oppgaven vil det først være selve Kielforhandlingene, hvordan de gikk til og hva Frederik 6. måtte gi fra seg, som vil være i fokus. Det vil være en generell gjennomgang av selve Kielforhandlingene, slik at den danner en bakgrunn for de videre hendelser. Gjennom Kielforhandlingene prøvde Frederik 6. å forhandle med Carl Johan uten å måtte gi fra seg for mye. Det endte det med at Frederik 6. til slutt ga fra seg hele landet med en gang. Hvorfor ble det slik da Frederik 6. gjennom hele perioden hadde vært fast bestemt på at Norge ikke skulle avsondres fra Danmark? Etter hvert vil det gå over til Christian Frederik og hans reaksjoner på forhandlingene og den traktatversjonen han mottok av Carl Rømer den 24. januar 1814. Hvilke konsekvenser hadde traktaten for hvordan Christian Frederik kom til å få satt i gang en reisning i Norge? Videre blir det en diskusjon av hva det var som gjorde at Christian Frederik måtte få to versjoner av Kieltraktaten før han visste hva som hadde foregått i Danmark og hva det hadde å si for Norge. Det som er klart er at det finnes tre mulige hypoteser på hvorfor det ble gjort på denne måten. Her skal jeg prøve å få frem den mest sannsynlige, med tanke på det som har vært mitt arbeid helt opp til det punktet hvor Norge faktisk ble avstått til Sverige. Det var et scenario som muligens kunne vært unngått, om Christian Frederik og Frederik 6. hadde klart å samarbeide gjennom høsten 1813. Likevel kan en spørre seg om avståelsen ikke var til det beste for Danmark og Norge. For Norge

førte det til en egen konstitusjon og en ny konge. Danmark kom seg ut av den politiske klypetangen som hadde plaget landet siden 1812, presset var nå borte, og Frederik 6. kunne konsentrere seg om å få pengekassen fylt opp igjen. Når en ser på hele Kielforhandlingene på denne måten, kan man undres om ikke Christian Frederik og Frederik 6. hadde hatt dette i bakhodet hele veien, at landene alltid kunne samles igjen ved et senere tidspunkt. Det var ideer som Carsten Anker tidlig hadde plantet i hodet på Christian Frederik. Helt til slutt vil jeg gå igjennom den faktiske kommunikasjonen mellom Christian Frederik og Frederik 6. Hvordan kommuniserte de med hverandre? Hadde de et samarbeid etter at Frederik 6. måtte gi fra seg Norge? Sto de sammen nå som Norge var utenfor dansk styre?

Kielforhandlingene.

Da meldingen om våpenstillstanden i Holstein kom til København den 19. desember, måtte Frederik 6. og utenriksminister Niels Rosenkrantz handle raskt. I brevet forklarte Friedrich av Hessen at han hadde prøvd å få en våpenhvile, slik at det kunne startes forhandlinger med den svenske kronprinsen. Han tilføyde også at hertugdømmene ble kraftig plyndret, og at fienden opptrådte med stor forakt overfor danskene. I skrivelsen sto det: ” Den svenske kronprins synes ikke tilbøielig til fred, og hans fordringer vil ved de vundne fordele ventelig stige til det højeste.”²²⁴ Frederik 6. kunne ikke gjøre annet nå enn å stole på den østerrikske vilje til å bistå under forhandlingene.

Det ble bestemt at tidligere gesandt i Spania, Edmund Bourke, skulle reise til Kiel for å forhandle med Carl Johan. Bourke var tilhenger av Rosenkrantz’ anti-franske politikk og ønsket et godt forhold til England. I første omgang fikk ikke Bourke myndighet til å forhandle om en endelig fred i Kiel, det var kun en forlengelse av våpenhvilen han fikk drøfte. Den endelige freden, krevde Frederik 6., skulle inngås med østerriksk støtte.²²⁵ Til Kiel reiste ikke Bourke alene, men fikk følge av den østerrikske meklere Bombelles. Kanskje kunne Bombelles få Carl Johan til å se mildere på Danmarks situasjon. Kvelden den 19. desember reiste de av sted mot Kiel, med den fullmakten Bourke trengte for å forhandle med den svenske kronprinsen. Lille julaften ankom Bourke og Bombelles Kiel og forhandlingene kunne starte. Det at den danske utsendingen kun hadde fullmakt til å forhandle om en forlengelse av

²²⁴ Nørregård 1954: 101-102

²²⁵ Nørregård 1954: 102

våpenhvilen, viste for Carl Johan de kun var ute etter å hale ut tiden. Da Bourke fikk audiens hos Carl Johan, fikk han ikke komme mye til orde, det var kronprinsen som førte an. Etter å ha fortalt hvor mye freden hastet, erklærte han at han ikke ønsket Østerrikes mekling, og at Danmark nå måtte ta følgene av å ha satset på feil hest i krigen.²²⁶ Dermed ville han at Bourke skulle undertegne en av to traktater hvor det ble inngått fred. Dette kunne selvfølgelig ikke Bourke gå med på da han ikke hadde den myndigheten. På kvelden den 23. desember tok Carl Johan igjen imot Bourke. Her tilbød han Bourke en seks dagers forlengelse av våpenhvilen, om Glückstadt ble overdratt til Sverige. Heller ikke dette kunne Bourke gå med på. Dermed måtte Carl Johan gå med på østerrikerens krav og bevilge forlengelsen på den betingelsen at danskene stanset overføringen av styrker fra Fyn til Jylland. Ved Bombelles mekling ble det bestemt at våpenhvilen skulle utnyttes til å sende de to fredsforslagene til København.²²⁷ Carl Johan kom med trusler om at jo lengre danskene strittet imot, jo strengere ville freden bli. Han truet også med å erobre hele kongeriket, og han henviste til Åbokontrakten. I den hadde Russland lovet ham rådighet over Sjælland. Kort sagt kunne ikke den danske kongen bevare dynastiets rettigheter, om han ikke straks ga etter for Carl Johans krav.²²⁸ Bourke lot seg ikke affisere, og han fikk igjennom det han kom til Kiel for å gjøre. Den 26. desember ble en utvidelse av våpenhvilen underskrevet. Dermed trakk han seg tilbake til Slesvig for å vente på videre ordre fra København.²²⁹

Den 31. desember utarbeidet Rosenkrantz nye instruksjoner til Bourke. Nå gikk kongen med på at også de sydlige bispedømmer i Norge kunne tas opp ved de endelige fredsforhandlinger, og at de eventuelt kunne avstås om det ble gitt nok godtgjørelse for dem. Også Trondheim stift skulle det ytes godtgjørelse for. Dermed ble Bourke denne gang bemyndiget til å drive fredsforhandlinger med både Sverige og England. Men dette var ikke godt nok for Carl Johan, og den 5. januar 1814 måtte Bourke forlate Kiel uten resultater. Den 6. januar gikk våpenhvilen ut, og krigen kunne igjen fortsette mellom Danmark og Sverige.²³⁰

²²⁶ Nørregaard, Georg. 1967 "Freden i Kiel 1814" i red. Mykland 1967: 27-28

²²⁷ Nørregaard 1967: 28

²²⁸ Nørregaard 1967: 29

²²⁹ Nørregaard 1967: 29

²³⁰ Nørregaard 1967: 29

På denne tiden hadde også Frederik 6. og Niels Rosenkrantz forlatt København og ankommet Fyn den 5. januar, hvor de slo opp hovedkvarter på Hindsgavl.²³¹ Da Bourke ankom Middelfart overga han Rosenkrantz meldingen om at Østerrike trakk seg som mekler, og han la frem Carl Johans alternativ for fred. Det var to forslag, hvor begge innebar at Frederik 6. sluttet seg til de allierte, og Carl Johan trakk seg ut av Holstein. Det første alternativet krevde en avståelse av Trondheim stift og grensefestningene i Østfold straks, og resten av Norge ved fredsslutning. Det andre krevde avståelse av hele Norge med en gang, i bytte mot en million svenske riksbankdaler, svensk Pommern og Carl Johans løfte om å søke å skaffe ytterligere vederlag ved den endelige fred.²³² Som kjent var Frederik 6. en sta mann, og han ville ikke gi etter for Carl Johans krav. På dette tidspunktet hadde også Frederik 6. Christian Frederiks brev i hendene. Den 7. januar ankom Bombelles Middelfart, og da han fikk vite om Bourkes nederlag i Kiel, gikk han straks til kongen. De var sammen i enerom i over to timer, og ingen vet hva de pratet om. Men da Bombelles gikk ut av kongens gemakker, hadde Frederik 6. akseptert Carl Johans fredsalternativ om å gi fra seg hele Norge med en gang, og det var blitt satt endelig punktum for Danmark-Norges fellesskap. Samme kveld ble kongens forhandler sendt fra Hindsgavl til Kiel, og han hadde fullmakt til å slutte fred.²³³

Den 14. – 15. januar 1814 var forhandlingene ved veis ende. Fredstraktaten med Sverige var et omfattende dokument på 28 artikler, en særskilt artikkel og to særskilte og hemmelige artikler. Alle handlet de om en ting, Frederik 6.s avståelse av Norge til Sverige. De avgjørende bestemmelsene om hva kongen avstod og til hvem, var samlet i den fjerde artikkel. Om morgenen den 16. januar ankom traktaten Hindsgavl, og den dansk-norske unionen hadde opphørt å eksistere.

Hvorfor avsto Frederik 6. hele Norge med en gang?

Fra starten var Frederik 6. helt klar på at Norge ikke skulle avstås til Sverige, ei heller deler av landet. Dette kom klart frem allerede på våren 1813 da den russiske delegasjonen kom med forslaget å avstå Trondheim stift til Carl Johan i første omgang, for så eventuelt senere å avstå hele Norge. Det gjentok seg da Christian Frederik kom med forslaget om å skille Norge ut av unionen med Danmark for å løse

²³¹ Nørregaard *ibid.*

²³² Dyrvik og Feldbæk 2005: 180

²³³ Dyrvik og Feldbæk 2005: 180

det britiske spørsmålet. Frederik 6. så ikke dette som et alternativ, for ham var det for farlig å sette Norge utenfor dansk styre. Selv da Bombelles ankom København i slutten av november 1813 for å mekle med Frederik 6. for å få Danmark-Norge over på den allierte siden, var det i første omgang ikke aktuelt å avstå Trondheim stift til Sverige og Carl Johan. Dette forandret seg etter hvert da Bombelles antok at nordmennene mest sannsynlig ville stille seg på kongens side. Med Carl Johans fredsforslag kunne Frederik 6. avstå deler av Norge først, for så å avstå resten av landet senere, eller hele landet med en gang mot godtgjørelse i subsidier og landområder. Frederik 6. visste at de allierte ikke var fornøyde med Carl Johan, og at han ved det endelige fredsoppgjøret kunne holde på det sydlige Norge, og kanskje få tilbake Trondheim stift. Hvorfor valgte han da å avstå hele landet med en gang?

Det å avstå Norge hadde for Frederik 6. hele veien vært helt utenkelig. Det å bryte opp den oldenborgske helstaten var ikke et alternativ. Men som jeg har vist i kapittel 4, begynte han å lette på staheten utover i desember 1813. Da ble alternativet om å avstå Trondheim stift godtatt, og forhandlingene i Kiel startet med dette som utgangspunkt. Likevel endte det med at hele Norge ble avstått til Carl Johan den 14. – 15. januar 1814. Hva fikk Frederik 6. til å gjøre en slik helomvending bare på noen dager? Selv om det kan virke overraskende av kongen i Danmark å gi fra seg Norge, kan man finne mange grunner for å gjøre akkurat dette. Frederik 6. fikk Christian Frederiks brev den 5. januar. I dette brevet stilte Christian Frederik opp som en redningsmann for Frederik 6. Prinsen antydet å organisere en reisning, og dermed ville det være en mulighet for Norge og senere igjen kunne bli dansk. Dette var forslag Christian Frederik hadde kommet med tidligere på høsten i 1813. Dermed var Frederik 6. klar over de planer Christian Frederik hadde for den reisningen han ville sette i gang i Norge. Om Christian Frederik skulle kunne virkeliggjøre planene sine, måtte hele landet være samlet. Reisningen måtte skape en følelse av samhold, hvor alle nordmenn sto i samme båt. Dermed ville det bli enklere for dem å stille seg bak Christian Frederik.

Da Frederik 6. gikk med på Carl Johans krav på å gi slipp på hele Norge, gjorde det også at Frederik 6. og Carl Johan ble likestilte. Ved det endelige fredsoppgjøret ville de stå som likeverdige parter, fordi nå var Danmark på de alliertes side i krigen mot Napoleon. Dermed var mye vunnet allerede her, og Frederik 6. kunne da virke for de danske ønsker med større kraft.

Avgjørelsen var tatt, og da måtte Frederik 6. og utenriksminister Niels Rosenkrantz handle raskt for å kunne bistå Christian Frederik i den reisningen som var i emning. I juledagsbrevet omtalte Christian Frederik nok en gang behovet for korn til landet. Et behov som hadde vært tilstede siden før han kom til Norge i mai 1813, og som Frederik 6. var klar over ettersom det var ført inn som et viktig punkt i den hemmelige instruksen. Allerede den 14. januar gav kongen ordre til provideringsmyndighetene og høye embetsmenn i Danmark om å forsere utskipningen av korn til Norge. Det gjaldt å handle før svenskene ble klar over de dansk-norske motstandsplaner, handle ”medens der endnu er tid.”²³⁴ Dermed kunne Major Ludvig Brock meddele til Christian Frederik at ”der var givet ordre overalt i Danmark, til, på alle mulige måder, at fremme korntilførselen til Norge.”²³⁵ Denne beskjeden mottok ikke Christian Frederik den 7. februar i Trondheim. Dette var det viktigste arbeidet Frederik 6. kunne gjøre for å bistå Christian Frederik i hans arbeid i Norge, ”det viktigste at opnå til Norges frelse”. Som Frederik 6. sa til Brock før han reiste til Norge for å overlevere den fullstendige Kieltraktaten, ”Nu har jeg givet ham hele landet, nu får han se, hvad han kan gjøre med det.”²³⁶

Det finnes også en annen hypotese for hvorfor Frederik 6. ga fra seg hele Norge med en gang. Knut Myklands hypotese om et dobbeltspill. Han viser til fem punkter som indisier på at Frederik 6. og Christian Frederik hadde et samspill, med Frederik 6. i spissen, for en reisning i Norge. Som nevnt i kapittel 1, bruker han fem punkter for å styrke denne hypotesen. De punktene er 1. Det danske kravet om umiddelbar rømning av hertugdømmene under Kielforhandlingene, 2. Avståelsen av hele Norge straks, i stede for som tidligere planer om Trondheim stift først, så resten av Norge ved en senere anledning, 3. Dansk deltakelse i sluttoppgjøret med Napoleon, 4. Påskyndelse av kornforsyningen, ”medens det endnu er Tid”, og 5. En naturlov, har en tapt et klenodium, vil en prøve å få det tilbake.²³⁷ Han deler dermed grunnene for avståelse i to, i realpolitiske vurderinger og psykologisk utgangspunkt. Realpolitisk sett ville en reisning falle tilbake på Christian Frederik og nordmennene, ikke på Frederik 6. og Danmark.²³⁸ For Mykland var en slik politikk lett å se gjennom

²³⁴ Mykland 1978: 305 - 306

²³⁵ Mykland 1978: 306

²³⁶ Mykland *ibid.*

²³⁷ Mykland, 1967: 51, Mykland, 1978: 299-306

²³⁸ Mykland 1978: 302

Kielforhandlingene. Fra det psykologiske utgangspunktet mener han at en ikke bare gir fra seg en slekts klenodium til arvefienden, uten å ha et ønske om å få det tilbake, eller hindre overdragelsen fullstendig.²³⁹ Frederik 6. viste dermed hele veien overfor de allierte at avståelsen var ærlig ment. Samtidig som han satte i stand tiltak for å bistå Christian Frederik med motstanden mot avståelse til Sverige. Slik drev Frederik 6. et dobbeltspill overfor de allierte partene etter Kieltraktaten var et faktum.

Imens var Christian Frederik i Norge, og ventet på Frederik 6.s svar på juledagsbrevet. Han var frustrert og oppgitt. Hvorfor ville ikke kongen gi lyd fra seg i en så viktig tid? Vi skal nå se hvordan det sto til i Norge inntil Christian Frederik endelig fikk den fullstendige avskriften av Kieltraktaten av Brock den 7. februar 1814.

Christian Frederiks tidlige planer og tiltak.

Etter at Christian Frederik hadde sendt av sted brevet han forfattet juledagen, ventet han i spenning på hva Frederik 6. kom til å svare. Kom han til å bifalle hans forespørsel om å stille seg i spissen for det norske folk? Kom Frederik 6. til å løse nordmennene fra eden de hadde avlagt til kongen i Danmark? For å kunne starte en reisning var det viktig at kongen gjorde nettopp dette. Ville Frederik 6. sende mer korn, slik at en reisning ikke kom til å spille fallitt på grunn av matmangel? Dette var viktige spørsmål, og det var en spennende tid for prinsen som satt og ventet i Norge. Han betrodde seg ofte til dagboken hvor han åpenbart fortvilte over den manglende kommunikasjonen mellom ham selv og Fredrik 6.

Brevet Frederik 6. sendte til Christian Frederik den 28. desember hvor han krevde at den norske hær skulle gå mot Sverige om ikke våpenstillstanden ble utsatt, viste for Christian Frederik at alt skulle våges i denne siste tid. Christian Frederik syntes likevel at:

vi maa avvente begivenheternes gang og handle derefter, og en gyldig grund for ikke at gjøre noget angrep idag eller imorgen er mangelen paa levnetsmidler og brød i magasiner og fæstninger.²⁴⁰

Han skrev videre i dagboken den 17. januar:

²³⁹ Mykland 1967: 52, Mykland 1978: 303

²⁴⁰ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 139 - 140

Hvor ulykkelig stillingen blir for mig, hvis krisen ikke utvikler sig klart, og hvis den fremdeles efterlater tvil om den holdning som pligten byder mig at indta! Men den første pligt er dog paa ingen maate at svigte det folk interesser som kongen har betroet mig, og som er knyttet til mig, ikke for mine personlige fortjenesters skyld, men fordi jeg er den eneste av kongeaetten som er hos deg, og som virkelig er istand til at holde roret paa dette skib som omtumles paa sine fremtidige skjæbnes hav.²⁴¹

Christian Frederik var overbevist om at det bare var han som kunne hjelpe nordmennene ut av krisen som var på vei, og han var villig til å ta denne rollen med de konsekvenser det måtte medføre for ham selv. Det norske folk skulle han ikke svikte. Christian Frederik følte likevel at han måtte få klarsignal fra Frederik 6. Det var kongen som hadde sendt Christian Frederik til Norge for å verge og beskytte landet fra de farer som ble virkelig så reelle. Den 19. januar fikk han høre fra svenske aviser at Sverige hadde tatt hertugdømmet Holstein i besittelse inntil Norge ble avstått. Christian Frederik bemerket at dette var ”daarlige utsigter for Holsten.”²⁴² Dagen etter fikk Christian Frederik igjen nyheter fra svenske aviser om at alle engelske krigsskip var vendt tilbake til England, og at svenskene så på dette som et varsel om at de hadde endret mening om Norge. Av en nordmann som bodde i Gøteborg fikk han høre at det rådet stor forvirring i den svenske regjeringen.²⁴³ Enda hadde ikke meldingene om at Norge var blitt avstått til Carl Johan kommet nordover, og det vises godt igjen i Christian Frederiks notater i dagboken. Endelig den 24. januar kom de meldinger han hadde ventet på:

Major Rømer, kongen av Danmarks adjutant, kom idag med et brev fra kongen, datert den 17de januar, som inneholder melding om at Norge er avstaaet til Sverige, og ordre til mig om at forlate min post og vende tilbake til Danmark, efterat jeg har kaaret kommissærer for at udlevere fæstningerne og derefter hele landet til Sverige. ... at kongen kan tro, at det norske folk gir sig godvillig, og at han tror om mig, at jeg er ussel nok til at svigte det i denne stund, det kan jeg virkelig ikke fatte. Med god grund skulde man kunne stene mig, hvis jeg nogensinde skulde kunne la i stikken et folk som elsker mig, og som sætter al sin lid til mig. Jeg skulde svigte det uden engang at prøve paa at verge det – aldrig i verden, ikke saa længe jeg lever.²⁴⁴

²⁴¹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 141

²⁴² Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 142

²⁴³ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 142

²⁴⁴ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 143

Videre fikk han vite at svenskene trakk seg ut av Slesvig og Holstein. Den engelske gesandt skal ha sagt at det ikke var nødvendig å holde tropper igjen som en garanti for avståelsen av Norge. Christian Frederik følte med kongen her, han visste at pengevesenet var i en forferdelig tilstand, og at det hadde vært umulig å fortsette en krig mot Sverige. Kongen ”har mistet Norge for alle tider, og det er ganske sikkert tapt for vor slægt, hvis jeg ikke holder paa det.”²⁴⁵ Christian Frederik uttrykket videre den frustrasjon han følte for at deler av traktaten var blitt utelatt fra hans dokumenter:

Jeg kan endnu ikke offentliggjøre noget om det som jeg har faat vide; ti redaktionen derav er i den grad under al kritik, at jeg slet ikke skjønner det. Man har bare sendt mig nogen artikler av fredstraktaten, de som vedkommer mig, sies det; men den 4de artikel, som indeholder avstaaelsen av riket, nævnes bare i et tillæg – skulde man hørt slikt?²⁴⁶

Videre fikk han endelig svar på sine forslag i juledagsbrevet:

Kongen har uttrykkelig fraaadet mig at forsøke at verge Norge. Han og Rosenkrantz tror, at de allierede – og England især – staar avgjort paa Sveriges side, og at derfor Norge vil bli rammet av de største ulykker, hvis en vaager en motstand som blir haardnakket og resultatløs. Det er min faste vilje at prøve paa det, og jeg haaber at Gud vil holde sin haand over en saa retfærdig sak. Jeg haaber paa den almægtiges velsignelse.²⁴⁷

Med tanke på Christian Frederiks umiddelbare reaksjon på Kieltraktaten, og at Frederik 6. frarådet Christian Frederik å prøve å verge Norge, viser det at Christian Frederik ble overrasket over den tilbakemeldingen han fikk. At Norge var avstått kunne han forstå, og han følte med kongen, men at han ikke skal stille seg i spissen for det norske folk, det overrasket ham. Han stilte Fredrik 6. dette spørsmålet i juledagsbrevet, og det kan virke som han stilte spørsmålet bare som en formalitet. Det kan tenkes at dette hadde vært ideen hele veien, spesielt med tanke på reaksjonen til prinsen. Han kan rett og slett ikke forstå at kongen ikke vil at han skal gjøre noe som helst. Som vist i dagboknotatene ville prinsen handle likevel. Han satte sin lit til at Gud ville støtte ham i denne kampen.

Christian Frederik satte i gang forberedelser med en gang. Han var overbevist om på at han ville ha sviktet kongen og folkets tillit til ham om han fremskyndet eller

²⁴⁵ Kong Christian Frederiks dagbok ibid.

²⁴⁶ Kong Christian Frederiks dagbok ibid.

²⁴⁷ Kong Christian Frederiks dagbok ibid.

lettet svenskenes innmarsj i Norge: ”Jeg vil gjøre alt hvad jeg kan, for at faa utsat denne stund ved at gjøre formelle vanskeligheter, ti ved en utsættelse er meget vundet.²⁴⁸

Den samme dag 25. januar forfattet han også et brev til kongen hvor han la frem sine tanker om avståelsen til Sverige:

... ingen i verden tar mer levende del i hans ulykke end jeg; men at det var min pligt mot mig selv og min æt – som tidligere eller senere kanskje kan komme til at gjøre sine rettigheter gjældende – at protestere mot Norges avstaaelse, da kongen ikke hadde nogen ret til at gi slip paa sin slægts arv. ... imidlertid bad jeg H. Maj. om at kræve pas for mig gjennom Sverige med de æresbevisninger som tilkommer mig. Jeg bad H. Maj. om at tillate, at der blev sendt korn, klær, krudt og geværer til Norge, men formelt som handelsvarer; han maatte for himlens skyld ikke se paa dette land som en svensk provins, men som et land hvor hele folket hænger ved ham og hans æt.²⁴⁹

Dermed satte han i gang et ekstraordinært tiltak, slik at han skulle bli vanskelig å få tak i. Prinsen bestemte seg for å reise til Trondheim. På den måten forsinket Christian Frederik all informasjon om avståelsen av Norge til Sverige. Ved å vinne tid, var mye vunnet atter en gang, var tanken til prinsen.

Trondheimsreisen.

Den 26. januar besluttet Christian Frederik å reise til Trondheim for å vinne tid. Alle depesjer og brev skulle sendes etter ham til Trondheim. Selv om turen skulle være for en kort periode ville det hjelpe Christian Frederiks sak med å binde landets borgere fastere sammen innbyrdes og tettere til ham.²⁵⁰ Den samme dagen reiste adjutant Rømer tilbake til Danmark gjennom Sverige med de skrivelser Christian Frederik hadde gjort til Frederik 6. og andre i familien. Til sin søster uttrykker han bestemt at hans tilbakekomst ble forsinket på grunn av hans forpliktelser i Norge. Han hadde også bedt Rømer tale om prinsens reise gjennom Sverige. De neste dagene i januar brukte Christian Frederik på å planlegge reisen til Trondheim. Den 27. januar hadde prinsen befalt at under hans fravær i Trondheim, skulle general Haxthausen, kammerherre Rosenkrantz og stiftamtmand Thygeson tre sammen og samråde over viktige saker. Dette var saker som skulle ettersendes til Christian Frederik, eller

²⁴⁸ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 145

²⁴⁹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 145

²⁵⁰ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 145

avgjøres av dem straks. Alle politiske saker skulle sendes etter prinsen. Han tok også avgjørelsen om at skulle han bli forhindret i å reise tilbake fra Trondheim enten ved sykdom, eller andre forhold som skulle tilsi at han ikke kunne sørge for sakenes gang, skulle det dannes en regjeringskommisjon. Denne kommisjonen skulle bestå av de overnevnte menn, sammen med konferanseråd Sommerhielm, konferanseråd Carsten Anker, admiral Lütken og general Staffeldt. Disse skulle handle i Christian Frederiks navn og etter sin beste samvittighet til landets vel og sikkerhet mot dets undertrykkere og fiender, både åpenbare og skjulte.²⁵¹ Christian Frederik hadde også på dette tidspunkt sendt assessor Krogh til København for å få fart på kornforsyningene. Om kvelden reiste han til Eidsvoll for å bo hos Carsten Anker. Til Trondheim ville han i utgangspunktet ha med seg Anker. I dagboken den 29. januar kom han med en frisk kommentar om Carl Johan:

Man tror slet ikke i Sverige, at Norge villig gir efter, og man laster kronprinsen, fordi han har trukket sig ut av den danske stat uten å sikre sig nogensomhelst garanti.²⁵²

31. januar ble reisen til Trondheim fremskyndet, og det ble avgjort at Carsten Anker likevel ikke fulgte med ham. Han reiste allerede samme dag, og ankom Toten på kvelden.

På reisen mot Trondheim møtte Christian Frederik det han kalte beviser på en utpreget nasjonalfølelse, og det norske folks kjærlighet og tillit til ham. Overalt hvor han møtte mennesker talte han til dem og forsikret dem at han ikke kom til å svikte landet i denne tiden. Han fant også de samme inngrodde følelsene overfor svenskene. Folket ville bare ha krutt og kuler for å verge seg mot disse undertrykkerne. Han fikk høre at de heller ville dø med våpen i hånd for å forsvare fedrelandet, enn å dø langsomt som svenske slaver. Flere steder fikk han også høre om folkets frykt for å lide under sulten. Christian Frederik kunne ikke annet enn å bemerke at det ikke var mulig å sikre dem mot den.²⁵³

Den 1. februar mottok han to brev fra feltmarskalk Hans Henrik von Essen, der han meddelte til prinsen at freden var sluttet i Kiel, og at den svenske majestet hadde bekreftet dette til ham den 25. januar. Feltmarskalken gikk ut i fra at Christian

²⁵¹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 146

²⁵² Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 148

²⁵³ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 149, 150, 151, 152

Frederik hadde mottatt ordre i denne forbindelse, og at Christian Frederik mest sannsynlig ønsket raskest mulig å fjerne alt som hittil hadde hindret Sverige fra å komme i et forhold til Norge som kunne være til gjensidig nytte. Christian Frederik svarte Essen på disse brevene, men han aktet ikke å avlevere det før den 9. februar, på bakgrunn av at svenskene umulig kunne ha fiendtlige hensikter så lenge svenskene kunne håpe å få alt for ingenting.²⁵⁴ I brevet til Essen skrev Christian Frederik som det var:

Jeg svarte ham, at kongen i Danmarks sidste depesche av 17de januar foreløpig meddelte, at freden var sluttet i Kiel ; men at jeg fremdeles stadig venter paa, at den av kongen underskrevne overenskomst skal bli mig sendt. Først naar jeg kjender alle dens enkelte punkter, og saasnt kongen har utstedt sin kundgjørelse til normændene, seg jeg mig istand til at vise mig imøtekommende likeoverfor hans svenske majestæt i det som kan gjøre sit til at grundlægge gjensidig godt forhold mellem Norge og Sverige.²⁵⁵

Den 5. februar ankom Christian Frederik Trondheim hvor han ble møtt av militæret og borgerne. Han holdt en tale for dem, før han steg inn i stiftamtmannens hus, hvor alle de viktige menneskene hadde samlet seg og prinsen holdt en tale fra hjertet. Han sa til dem at han ville anse seg som lykkelig, om han kunne bringe dem fred og trygghet: det var både folkets og hans eget ønske. Bare et uavhengig Norge kunne nyte denne lykken, en fred som var kjøpt med underkastelse under et fremmed åk, ville vanære det nålevende slektsledd og bringe ulykke over de fremtidige:

...men Norge kan greie sig, hvis dets sønner holder endrægtig og energisk sammen. Jeg staar uadskillelig knyttet til dette land, jeg stoler paa det norske folk, og mit haab staar til Gud; folkets kjærlighet skal være min løn. Vær overbevist om, at jeg sætter pris paa alle de beviser paa fædrelandskjærlighet som man gir mig, og at jeg vil være lykkelig ved at kunne vide eder min gode vilje.²⁵⁶

6. februar inspiserte Christian Frederik troppene i Trondheim, og gikk over arsenalet som han fant i god stand. Om kvelden var det ball hos grev Trampe. Christian Frederik bemerket at han så få vakre damer...²⁵⁷

²⁵⁴ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 149

²⁵⁵ Kong Christian Frederiks dagbok ibid.

²⁵⁶ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 153-154

²⁵⁷ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 155

Kvelden den 7. februar ankom major Brock til Trondheim. Med seg hadde han Kieltraktaten overlevert til ham av Fredrik 6. Christian Frederik hadde nå i sin hånd de dokumenter som skulle avgjøre Norges skjebne.²⁵⁸ Brock kunne også gjøre ting klarere for Christian Frederik ved å fortelle hvordan alt stod til i København. For det første kunne Brock meddele at kongen hadde gjort seg kjent med alle de forslag som Christian Frederik hadde forelagt ham.

Følgen av den beslutning at jeg i værste fald vilde sette meg i spidsen for det norske folk som dets høvding eller konge, var, at fredsforhandleren Bourke hadde faat ny fuldmagt til, om det krævdes, at avstaa hele Norge.²⁵⁹

I dagboken omtalte Christian Frederik det Brock hadde formidlet til han den 7. februar:

Kongen er yterst svak og overvældet av sorg; han vakler som et rør mellem partierne, og general Bulow har meget å si over ham; ja det gaar saa vidt, at han fjerner de mænd som er av en anden mening. Brock og Falsen saa han paa med mistænksomme øine, og grunden til at Rømer blev sendt hit, var især den, at man trodde at Brock vilde styrke mig i den opfatning slet ikke at ofre Norge; dette holdt de svake i aanden for aldeles nødvendig for Danmarks redning.²⁶⁰

Allerede den 9. februar startet Christian Frederik reisen tilbake til Eidsvoll. Den 12. februar skrev han et brev til feltmarskalk Essen, som han daterte den 11. februar, hvor han skrev at traktaten var kommet og fullmakt fra kongen til å utnevne kommisærer. Men det manglet fremdeles en kunngjørelse fra kongen til innbyggerne, som ifølge artikkel 16 fremfor alt skulle gi nordmennene informasjon om deres nye skjebne og løse dem fra troskapseden. Christian Frederik hadde også på dette punktet gitt befalinger til Thygeson om å la alle privatskip få lov til å dra fra Danmark, så snart det lot seg gjøre på grunn av isen langs kysten. Han skrev at ”man maa gjøre alt for at skaffe levnetsmidler.” Den kommisjonen som skulle sørge for forsyningen, måtte skaffe korn fra hvor enn det kunne finnes. Christian Frederik hadde i tillegg sendt fredstraktaten til Thygeson slik at den kunne bli trykket, men ikke offentliggjort.²⁶¹

²⁵⁸ Koht 1914: 70

²⁵⁹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 156

²⁶⁰ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 157

²⁶¹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 160

Den 13. februar 1814 var Christian Frederik tilbake på Eidsvoll, hvor Anker hadde gjort klar den formelle erklæringen på fransk.²⁶²

Hvorfor ble artikkel 4 holdt skjult for Christian Frederik?

Hvorfor måtte Christian Frederik vente så lenge på det fullstendige utkastet av den viktige traktaten? Den sentrale artikkel 4 ble utelatt, sammen med setningen hvor Fredrik 6. ga fra seg trosskapseden. Dette var elementer Christian Frederik kunne bruke i en reisning i Norge. Spesielt ettersom Christian Frederik hadde alle hensikter om å stille seg i spissen for en reisning i Norge. Noe han hadde gjort helt klart for Frederik 6. Innholdet i artikkel 4 kunngjorde at:

Hans Majestæt Kongen af Danmark frasiger Sig, saavel for Sig Selv som for sine Efterfølgere til Tronen og til Kongeriget Danmark, uigjenkaldeligen og for bestandig, til Fordeel for Hans Majestæt Kongen af Sverrig og for Hans Efterfølgere til Tronen og Kongeriget Sverrig, alle sine Rettigheder og Adkomster til Kongeriget Norge, nemlig til de her opregnede Bispedømmer og Stifter: Christiansand, Bergen, Aggershuus og Trondhjem med Nordlendene og Finmarken lige indtil Grændsen af det Russiske Rige. Disse Bispedømmer, Stifter og Provindser, der udgjøre hele Kongeriget Norge, tilligemed alle Indvaanere, Byer, Havne, Fæstninger, Landsbyer og Øer paa alle Kyster af dette Kongerige, saavelsom de tilhørende Besiddelser – Grønland, Færøerne og Island, ikke deri indbegrebne – ligesom alle Forrettigheder, Rettigheder og Fordele, skulle for Fremtiden tilhøre Hans Majestæt Kongen af Sverrig med fuld Eiendomsret og Souverainitet, og danne et Kongerige, forenet med det Svenske. Til den Ende lover og forpligter Hans Majestæt Kongen af Danmark for Sig, paa den høitideligste og mest fornindende Maade, saavel for Sig, som for Sine Efterfølgere og for hele Kongeriget Danmark, til aldrig at gjøre nogen directe eller indirecte Fordring paa Kongeriget Norge eller paa nogen af dets Bispedømmer, Stifter, Øer og Landstrækninger, hvis Indbyggere alle ere, ved og i Kraft af nærværende Afstaaelse, løste fra den Hyldings- og Troskabs- Eed, som de have svoret Kongen og Danmarks Krone.²⁶³

²⁶² Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 161

²⁶³ Andenæs, Mads og Ida Andenæs Galtung. *Grunnloven vår – 15. Utgave*. 2012: 114

Denne artikkelen kunne Christian Frederik ha brukt fordi innbyggerne i Norge da var blitt løst fra trosskapseden til kongen i Danmark. Jeg skal her vise til tre mulige grunner til at Christian Frederik ikke fikk den informasjonen han trengte for å utføre den oppgaven han hadde satt seg fore.

Det finnes tre hypoteser om hvorfor traktaten kom så sent til ham, og hvorfor den var mangelfull i sitt innhold.

I. Holde Christian Frederiks motstand igjen.

Allerede den 13. januar 1814 hadde utenriksminister Niels Rosenkrantz startet med papirarbeidet som skulle gjøre den norske befolkningen klar over at landet var blitt avstått til Sverige. Han skrev til Frederik 6.:

ligesaa uvante som højst vigtige Arbejde tåler ingen opsættelse, naar Maalet, som er Hertugdømmernes Befrielse, skal fremmes, inden maaske Efterretning om Opstand eller Uroligheder i Norge naar til det svenske Hovedkvarter.²⁶⁴

Den 17. januar la Frederik 6. ved et personlig notat som helt tydelig var skrevet i hast:

Med inderlig Bedrøvelse tilmeldes Dem den uheldige Fred ...” ”Naar de har udnævnt Kommissæerne til Aflevering af Fæstningerne, da anseer De Deres Embede som endt og rejser snarest mulig her til Danmark, hvor De vil finde den Modtagelse, en saa værdig Prins fortjener, som har ofret sig for det Almindelige.²⁶⁵

Med dette notatet og denne måten å formulere seg på skulle det ikke være noen tvil om at avståelsen av Norge fra Frederik 6.s side var ærlig ment.²⁶⁶ For Christian Frederik var dette vanskelig å forstå, og i dagboken den 24. januar var han tydelig overrasket over at Frederik 6. kunne tro at prinsen kom til å svikte det folk han hadde fått i oppgave å styre over.²⁶⁷

De artikler som fulgte med denne skrivelsen var bare 14, 15, 16 og 24. Artikkelen 4 fulgte altså ikke med, og derfor hadde ikke Christian Frederik noe grunnlag for å vite hva det var som var blitt avstått, eller til hvem. Det var utenriksminister

²⁶⁴ Steen 1951: 61, Linvald 1962: 4

²⁶⁵ Linvald 1962: 2

²⁶⁶ Mykland 1978: 302

²⁶⁷ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 143

Rosenkrantz som hadde tatt beslutningen om å ikke informere prinsen om alle artiklene i traktaten. Det viktigste for danskene på dette tidspunktet var å frigjøre hertugdømmene for Carl Johans allierte hærstyrker.²⁶⁸ Disse tiltak viser tydelige hint om at målet i seg selv var å utsette den eventuelle motstanden mot avståelse, som Christian Frederik hadde gjort helt klart i brevet han sendte juledagen 1813 at han ville gjøre. Sammen med utelattelsen av artikkel 4 var det også tatt bort deler av innholdet i artikkel 16. Det eneste traktatutdraget inneholdt var den lakoniske meddelelsen om at kongene av Danmark og Sverige ”lade udgaae Proclamationer til Indbyggerne af de paa begge sider aftraadte Lande,” hvor det var blitt utelatt ”som... løser dem fra deres troskabsed.”²⁶⁹ Dette viser at den ufullstendige traktaten ble sendt til Christian Frederik først og fremst for å holde igjen den motstanden han hadde sagt seg villig til å gjennomføre for det norske folk. Ved å påskynde rømningen av hertugdømmene slik at Carl Johan ikke kunne utøve press mot Danmark som et middel i den motstanden som var i emning, kunne Fredrik 6. starte tiltak for å hjelpe Christian Frederik i arbeidet som han nå sto foran. Dette var ikke mulig om prinsen startet motstanden før hertugdømmene var frie igjen. Dette var så viktig at da Christian Frederik fikk det første utkastet av traktaten sto det under avsnittet som omhandlet Holstein, akkurat hvor langt rømningen var kommet den 17. januar, og den var skrevet av i sin helhet.²⁷⁰ Christian Frederik fikk heller ingen muntlig beskjed fra Carl Rømer da han kom med utkastet til traktaten.

Som vi har sett tok kongen og alle hans rådgivere dermed i bruk alle midler for å oppfylle samtlige av fredstraktatens bestemmelser og bad Christian Frederik om å reise ned til Danmark igjen. Alle midler var ensbetydende med kongelige befalinger, personlige appeller, fortelser og direkte misinformasjon.²⁷¹

II. *Den norske opinion.*

En annen hypotese om hvorfor det tok så lang tid før traktaten kom til Christian Frederik, og hvorfor den var mangelfull, var opinionen i Norge. Om det skulle komme frem at Frederik 6. hadde gitt fra seg Norge uten kamp, ville det skape en

²⁶⁸ Linvald 1962: 3

²⁶⁹ Linvald 1962: 4

²⁷⁰ Mykland 1978: 308

²⁷¹ Feldbæk 1998: 357

vanskelig situasjon for Christian Frederik om han skulle samle folket i en motstand.²⁷² Helt klart visste Frederik 6. at tilstanden var annerledes nå enn i 1809, siden Christian Frederik hadde blitt en større nasjonal samlingsfigur for majoriteten i Norge enn hva prins Christian August hadde vært. Det var bare Christian Frederik som kunne stille seg i spissen for en slik motstand.²⁷³

Som allerede nevnt gjorde Frederik 6. også klokt i å avstå hele landet samlet, i stedet for å dele Norge opp. Slik kunne nordmennene nå stå samlet i en motstand, slik at alle nordmenn var i samme situasjon. Akkurat som Christian Frederik hadde skissert i juledagsbrevet.

For Herman Wedel Jarlsberg var løsningen med en norsk-svensk personalunion det beste. Han mente det var det mer å tjene på for Norge å gå inn i en union med Sverige. Disse to landene hadde mer til felles enn hva Danmark og Norge hadde. Dette var tanker som satt igjen fra 1809, da forsøket hadde falt i fisk. Ifølge Carl Johans propaganda kunne det nå virke som en union hvor landene var mer likestilte enn hva de var under Danmark, var i sikte. Wedel ønsket at en slik personalunion med Sverige etter hvert kunne føre til en egen norsk forfatning.²⁷⁴

Man vet jo også at Carsten Anker var tidlig ute med å antyde til Christian Frederik at Danmark og Norge kunne skille lag for en liten periode, for så å inngå i en union igjen etter at stormen hadde lagt seg.²⁷⁵ Dette hadde også Christian Frederik lagt frem for Frederik 6. i november, slik at Norge kunne prøve å få til en tilnærming til England. Som vi vet sa kongen nei til dette, han mente det var alt for farlig. Likevel kan man nå se antydninger til at denne måten å håndtere den tragiske situasjonen på var i samsvar med tidligere tanker, spesielt hos Carsten Anker og Christian Frederik.

III. *Uheldige omstendigheter.*

Den tredje hypotesen er rett og slett at Frederik 6. virkelig gjorde alt i sin makt for å informere Christian Frederik om de avtaler som hadde blitt inngått gjennom Kieltraktaten. 17. januar 1814 gjorde Frederik 6. klar den ufullstendige versjonen av Kieltraktaten, og la ved brevet om at Christian Frederik skulle utnevne nye kommisærer å reise ned til Danmark igjen. Han som fikk i oppdrag å levere denne

²⁷² Dyrvik 2011: 67

²⁷³ Feldbæk 1998: 357

²⁷⁴ Mykland 1978: 188

²⁷⁵ Dyrvik 2011: 63

versjonen til prinsen var Carl Rømer. Rømer reiste direkte til Norge, gjennom ugjestmildt vær og en voldsom kulde. Den 24. januar mottok Christian Frederik dette dokumentet, og er uforstående til innholdet i brevet. Det at det manglet en muntlig beskjed fra Frederik 6. gjorde det mye vanskeligere å forstå hva som foregikk. Dette viste han tydelig i dagboken. Samme dag som Rømer reiste til Norge med den ufullstendige traktaten, sendte Frederik 6. også Ludvig Brock av sted med en avskrift av traktaten. Denne versjonen av traktaten var fullstendig, med alle bestemmelser. Frederik 6. sendte Brock inn til København først, deretter til Norge. Denne versjonen kom ikke frem til Christian Frederik før den 7. februar 1814. Da fikk han alle avskrifter av alle dokumenter. I tillegg er det grunn til å tro at Brock overleverte en muntlig beskjed, hvor kongen kunne forsikre Christian Frederik om at den reisningen han nå var i gang med hadde hans fulle sympati og støtte.²⁷⁶ Som vi vet var Christian Frederik på dette tidspunktet i Trondheim, noe som gjorde at det fullstendige utkastet av traktaten ble enda mer forsinket. At Christian Frederik også mottok den støtten han trengte fra kongen, viser igjen at Frederik 6. allerede den 17. januar ga Brock den muntlige beskjeden, siden begge kurerer ble sendt av sted samme dag.

Av disse alternativene virker det første umiddelbart overbevisende. Frederik 6. og utenriksminister Rosenkrantz kunne ikke risikere at Christian Frederik startet en motstand før hertugdømmene var tømte for soldater. De var endelig med på den allierte siden, og kunne nå sitte ved forhandlingsbordet som Carl Johans likemenn. De kunne dermed kreve like mye ved det endelige fredsoppgjøret, og da kunne det tenkes at Norge igjen kunne komme under dansk herredømme. Likevel er det betenkelig å sette mest lit ved alternativ en. Hvorfor kunne ikke bare Frederik 6. sende en muntlig beskjed med Rømer, ettersom han visste at Rømer kom til å ankomme Norge først? Det er vanskelig å tro at Frederik 6. hadde så liten tiltro til Christian Frederik at han ikke kom til å klare å holde den informasjonen for seg selv enn så lenge. Som vi vet satte Christian Frederik i gang motstand mot fullbyrdelsen av traktaten før han fikk den fullstendige versjonen ved å reise til Trondheim. Hadde han fått forsikringer av Frederik 6. på et tidligere punkt kunne Christian Frederik ha blitt værende i Christiania i stede for å reise for å vinne tid, slik at Danmark ikke skulle komme under nytt press fra de allierte. Dette er spørsmål som man muligens aldri kommer til

²⁷⁶ Dyrvik 2011: 67

å få svar på, ettersom det ikke finnes brev, notat eller lignende som røper Frederik 6.s direkte tanker om det som skjedde på dette tidspunktet.

Ser man disse alternativene under ett, kan det også virke mulig at motivene til kongen var en blanding av alle disse tre. Det var viktig å få tømt hertugdømmene for svenske soldater. Christian Frederik var blitt en nasjonal samlingsfigur, han var mannen som kunne dra en motstand i gang i Norge, men han ville ha Frederik 6.s sympati og støtte. Det var fremdeles nødvendig å motta støtte i korn, våpen og forråd. Dette måtte komme fra Danmark. Det var Christian Frederik klar på i juledagsbrevet og i brevet i slutten av januar. At Frederik 6. den 17. januar sendte av sted to versjoner av traktaten er en kjensgjerning. Det at Christian Frederik var reist til Trondheim var ikke noe Frederik 6. kunne forutse, eller gjøre noe med. Dette gjorde at det fullstendige utkastet kom så forsinket som det gjorde til Christian Frederik.

Kommunikasjonen mellom Christian Frederik og Frederik 6.

Jeg har nå vist hvilke konsekvenser Kieltraktaten hadde for både Christian Frederik og Frederik 6. Videre her vil jeg få frem den kommunikasjonen de faktisk hadde med hverandre i denne perioden, var det av en positiv karakter eller motsatt? Kan den kontakten de hadde fra Kielforhandlingenes slutt vise til at de hadde et fortsatt samarbeid som jeg har ment at de hadde fra mai 1813 av?

Da Christian Frederik mottok den første versjonen av Kieltraktaten mottok han ingen muntlig melding fra Frederik 6. som kunne vise til at kongen støttet ham i de spørsmålene han hadde reist i juledagsbrevet. De beskjeder han mottok var at han skulle forlate sin post i Norge så raskt han hadde utnevnt nye kommisærer for overlevering av festningene. I tillegg frarådet kongen Christian Frederik i å prøve å verge Norge på noen som helst måte. Som vist ble Christian Frederik sjokkert over dette. Det at han heller ikke fikk noen muntlig melding fra Frederik 6. utelukker noen som helst privat kommunikasjon mellom dem som kan brukes som støtte for et samarbeid mellom dem. Som en følge av den mangelfulle versjonen av traktaten Christian Frederik mottok den 24. januar, forfattet prinsen et brev til kongen hvor han bad kongen forstå at det var Christian Frederiks plikt overfor seg selv og hans slekt å protestere mot avståelsen av Norge til Sverige. Christian Frederik skrev videre at kongen ikke hadde noen rett på å gi slipp på sin slekts arv. Christian Frederik ønsket at kongen tillot at det ble sendt korn, klær, krutt og geværer til Norge. Dette brevet fikk Christian Frederik aldri svar fra kongen på. Videre reiste Christian Frederik til

Trondheim for å vinne tid, og for å skaffe seg et overblikk over den nasjonale stemningen i landet. Som vist var Christian Frederik innstilt på å yte motstand selv om han i utgangspunktet ikke fikk noen støtte fra Frederik 6.

Ikke før den 7. februar var det kontakt mellom dem igjen. Da ankom Ludvig Brock Trondheim med den fullstendige versjonen av Kieltraktaten sammen med en muntlig melding fra Frederik 6. til Christian Frederik. Dette var den første meldingen han mottok som var av positiv karakter angående Christian Frederiks planer i Norge. Ifølge Brock hadde Christian Frederiks juledagsbrev gjort at fredsforhandleren Bourke hadde fått fullmakt til å avstå hele Norge. Denne muntlige beskjeden ga prinsen fornyet tro på at det han drev med i Norge var det rette, og han hadde nå kongens fulle sympati og støtte i sin sak.

Som oppsummert her, var det i denne perioden ikke mye kontakt mellom Christian Frederik og Frederik 6. Flere ganger sendte Christian Frederik brev til kongen uten å få noe tilbake. Det som var av kontakt var da Christian Frederik mottok den første versjonen av Kieltraktaten, hvor han fikk negative tilbakemeldinger fra kongen. Deretter var det ikke kontakt før Christian Frederik mottok den fullstendige versjonen av Kieltraktaten. De meldingene prinsen mottok av Brock da, var av motsatt karakter. Frederik 6. hadde da sendt av sted den sympatien og forståelsen som Christian Frederik trengte for å kunne komme i gang med den motstanden for avståelse som han hadde skissert opp i juledagsbrevet.

Kapittel 6. Arveretten og de siste måneder.

Gjennom Kielforhandlingene, og de konsekvenser som Kieltraktaten medførte, skjedde det mye. Frederik 6. og Christian Frederik kommuniserte særs lite denne tiden. De klarte rett og slett ikke å formidle den informasjonen som trengtes under de vanskelige omstendighetene som de befant seg i. Derfor tok Christian Frederik saken i sine egne hender, og handlet etter de linjer han følte passet best, og etter sin egen samvittighet. Norge var ikke noe som var Frederik 6.s eiendom å gi bort etter kongeloven av 1665. Norge var gjennom gammel lov Christian Frederiks arverike. Hvordan kom Christian Frederik til å søke å få landet tilbake igjen? Danmark var uansett hans, men Norge var kjær for prinsen, og han hadde begynt å føle en tilhørighet i Norge. Nå måtte han handle raskt, før Carl Johan tok landet fra ham. Vi skal nå se Christian Frederiks kamp for å holde på Norge, først gjennom overbevisningen om at Norge var hans ved arverett, dernest hvordan han etter hvert snudde etter samtaler under stormannsmøtet 16. februar 1814. Dette møtet ble viktig da det var her Christian Frederik bestemte seg for å ta tittelen regent. Jeg skal da trekke frem på hvilken måte stormannsmøtet ble et vendepunkt for Christian Frederik og folket i Norge.

Deretter vil jeg ta for meg det som skjer i mars og begynnelsen på april 1814. Her vil vi se at Christian Frederik ikke gir slipp på sin posisjon i Norge, og at Frederik 6. etter hvert må gi opp sine forsøk på å få prinsen tilbake til Danmark igjen. Prinsen var nå så dypt inni det som skjedde i Norge at det var utenkelig for ham å forlate landet under slike omstendigheter.

Helt tilslutt skal jeg ta for meg den kommunikasjonen som foregikk mellom Christian Frederik og Frederik 6. denne perioden. Hvordan stilte Frederik 6. seg til det Christian Frederik drev med i Norge, og hvordan formidlet han det til prinsen? Og hvordan prøvde Christian Frederik å overbevise Frederik 6. om at det han holdt på med var ytterst nødvendig?

Som jeg har nevnt tidligere, vil jeg avslutte min undersøkelse med brevet Christian Frederik sender sin fetter den 2. april 1814. Det er fra den datoen jeg mener vi kan slette sluttstrek for all kommunikasjon mellom Christian Frederik og Frederik 6. som er av nytte til dette prosjektet.

Arv eller valg.

Christian Frederik var den rettmessige arvingen til tvillingriket Danmark-Norge. Da Frederik 6. ved Kieloppjøret ga bort Norge til Sverige, må prinsen ha følt seg snytt for et rike som han rettmessig skulle arve. Hva ville han gjøre nå? Ville han ta kronen i Norge, for å deretter få Danmark og Norge samlet igjen når omstendighetene hadde roet seg ned? Dette er ideer som vi har sett tidligere, og det var Carsten Anker som videreførte dem til Christian Frederik. Eller ville han la makten gå tilbake til folket, og deretter satse på at han kom til å bli valgt til konge av nordmennene? Nå var tiden for å gjøre riktig valg for å oppnå det største målet. Christian Frederik hadde allerede i april 1813 sagt klart i fra at det var kongeloven som var den linjen som skulle følges ved eventuelle avståelser av land:

... ikke vil jeg her filosofisk betrakte en Monarks Ret til at afstaae et Rige til en anden Stat. Naar han frasiger sig sin Ret til tronen, naar hans Slægt indtil yderste Led med gjorde det samme, falder den Ret at give sig en Konge vel tilbage til Nationen.²⁷⁷

Christian Frederik mente helt tydelig at nasjonens rett til å velge konge selv bare kunne gjøres om kongen og hans slekt helt til ytterste ledd ga fra seg et land. Når det gjaldt Norge, ville ytterste ledd i kongeslekten gjelde helt ned til Christian Frederiks sønn. Det var slik Christian Frederik mente Frederik 6. hadde gitt fra seg rettigheter som var Christian Frederiks rett i følge kongeloven fra 1665.

I dagboken den 25. januar skrev Christian Frederik at Frederik 6. ikke hadde noen rett på å gi slipp på sin slekts arv, og dette var en av de videre grunnene til at Christian Frederik ville protestere mot avståelsen av Norge.²⁷⁸

Den 29. januar skrev Christian Frederik i dagboken at han hadde gjort ferdig oppropene og de brevene som skulle følge med erklæringen om at han ikke vil gi opp sin arverett til den norske kronen, og at han kom til å ta kongenavn. I tillegg var det gjort klart et utkast til kongen av Sverige, ”et vanskelig arbeide, men jeg taler hjertets sprog og kræver, at han skal erkjende det norske folks ret og række haanden til fred.”²⁷⁹ Dagen før han reiste til Trondheim den 30. januar hadde Christian Frederik

²⁷⁷ Linvald 1962: 14

²⁷⁸ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 145

²⁷⁹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 147

endelig gjort seg ferdig med erklæringene som skulle sendes til de europeiske hoffene, der tronbestigelsen ble offentliggjort.

Til Trondheim for å krone seg til konge i Nidaros?

Samme dag som Christian Frederik hadde gjort seg ferdig med de overnevnte erklæringene til de europeiske hoffene, hadde prinsen et møte på Eidsvoll med sine fortrolige. Kan planene videre ha vært at prinsen skulle ta kongenavn i Trondheim?²⁸⁰ Dette hadde i alle fall Carsten Anker talt om til prinsen. Men Christian Frederik var enda ikke sikker på hvordan han skulle gjøre dette, og skjøv hele beslutningen foran seg.²⁸¹ De proklamasjoner han hadde utformet ble i tillegg ikke sendt ut med en gang, Christian Frederik ville ut å oppleve folkestemningen i landet og i Trondheim. Det var viktig å ha folket med seg om han skulle utnevne seg til konge i Norge.²⁸²

Jeg har vist i kapittel 5 at dette aldri ble noe av. Så snart Christian Frederiks reise til Trondheim ble kjent i Christiania, ble ryktene spredt om at prinsen ville benytte besøket i den gamle kongebyen til å proklamere seg til Norges konge.²⁸³ På bakgrunn av den undersøkelsen jeg har gjort om Christian Frederiks Trondheimsreise, kan jeg påstå at dette bare kom av rykter som sirklet i Christianiaområdet.

Stormannsmøtet 16. februar 1814.

Den 16. februar snudde Christian Frederik. Denne dagen var det stormannsmøte på Eidsvoll. Til de fremmøtte la han frem hvorfor det var nødvendig for ham å bestige den norske kronen:

Jeg støttet min mening om det nødvendige i at stige op paa tronen, ikke bare paa det gode indtryk som en energisk optræden vilde gjøre i nationens og Europas øine, men især paa min ret til at arve og bestige denne trone, som ved kong Frederik den sjettes ulovlige avstaaelse var tilfaldt mig som arv.²⁸⁴

Prinsen inviterte blant annet kammerherre Rosenkrantz, konferanseråd Sommerhielm, etatsråd Falbe, professor Treschow, professor Sverdrup, konferanseråd Carsten Anker, oberstløytnant Haffner, general Anker, agent Nielsen, kjøpmann Tank,

²⁸⁰ Dyrvik og Feldebæk 2005: 191

²⁸¹ Dyrvik 2011: 44

²⁸² Steen 1951: 97

²⁸³ Linvald 1962: 43

²⁸⁴ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 162

amtmann Collett, generalmajor Haxthausen, admiral Lütken og biskop Bech, til Eidsvoll. De fleste mente at Christian Frederik ikke hadde rett til å ta den norske kronen ved arverett, men at kronen nå falt tilbake på nasjonen. Det var bare Carsten Anker og oberstløytnant Haffner som sto på prinsens side angående arveretten.²⁸⁵

Christian Frederik hadde en privat samtale med Sverdrup da han ankom Eidsvoll, hvor prinsen var interessert i å høre hvilke argumenter han hadde for at kronen skulle gå tilbake til nasjonen, og hvilke følger det da ville ha for prinsen. Sverdrup kom med de innvendinger han hadde mot at prinsen benyttet seg av arveretten. Han hevdet at når Frederik 6. hadde sagt fra seg tronen, hadde Norge igjen fått sin naturlige rett til selv å råde over sin forfatning og gi retten til å styre til hvem det ville.²⁸⁶ Christian Frederik hørte på hva Sverdrup hadde å si om dette,

De rettigheter, sa han, som Frederik den sjette har git fra sig, tilfalder igjen nationen ; det er av dens haand De skal motta en krone som blir saa meget vakrere naar den er skjænket av folkets kjærlighet.²⁸⁷

Prinsen omfavnet Sverdrup og sa : ”De har rett, jeg er blit overbevist.”²⁸⁸

Etter den private samtalen mellom Christian Frederik og Georg Sverdrup fortsatte stormannsmøtet hvor det ble diskutert hvordan ting skulle håndteres videre. De alle rådet Christian Frederik til at han nå burde sammenkalle folkets utsendinger og la dem gi Norge en grunnlov, og da ville kronen tilfalle ham uten noen tvil. Følgene av en slik enstemmig folkevilje ville da falle tilbake på nasjonen, og ikke på prinsen.²⁸⁹ Ifølge prinsen selv hadde han bare en eneste innvending å komme med under dette møtet:

Min eneste indvending – ti jeg vil bare folkets vel – var, at dette vilde gi vore fiender midler til at lage intriger, og ikke gi os en saa god stilling i de fremmede magters øine, som hvis vi tok det energiske skridt straks at sætte mine forfædres krone paa mit hode.²⁹⁰

²⁸⁵ Koht 1914: 86

²⁸⁶ Koht 1914: 85

²⁸⁷ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 162

²⁸⁸ Koht *ibid.*

²⁸⁹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 163

²⁹⁰ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 163

De alle forsikret ham om at den offentlige mening, da det endelig kom til det, ikke kom til å finne seg i noen protest. Enhver mening som var av motsatt karakter kunne bare være ”eggende skridt” fra svensk side, og måtte derfor undertrykkes.²⁹¹ Christian Frederik tok til seg det som ble sagt på møtet, og ifølge ham selv ofret han med glede den arveretten han hadde ifølge kongeloven av 1665,

Jeg tar altsaa titelen regent, og vil sætte mig i spidsen for folket for at verge dets rettigheter – et vakkert hverv, som Gud nok vil velsigne. – Alle var de begeistret for mig og fædrelandet.²⁹²

Christian Frederik tar regentnavn.

Den 21. februar skrev Christian Frederik brev til Frederik 6. for å forklare alle de følelser han hadde om det som hadde skjedd den siste tiden, og for at kongen skulle innse at han hadde måttet opptre som han hadde gjort, og at hans hensikter hele veien hadde vært redelige.²⁹³ Den 22. februar tok Christian Frederik regentnavn. Ved middagstid var Christianias fremste autoriteter samlet hos prinsen, hvor han leste opp kongen av Danmarks erklæring som meddelte de årsaker som hadde ført til at Norge var blitt avstått til Sverige. Da Christian Frederik hadde lest opp denne erklæringen, sa han: ” La os erkjende Danmarks vanskelige stilling og la os synes synd paa dets fyrste som uten egen skyld ser sig bragt i en saadan stilling.”²⁹⁴ Etterpå ble fredstraktatene mellom Danmark og Sverige, og mellom Danmark og Storbritannia lest fra kongens åpne brev. Her løste Frederik 6. den norske befolkningen fra troskapseden. Hvorpå Christian Frederik deretter erklærte til de fremmøtte:

Kongen har befalet mig at forlate min stilling og utlevere fæstningerne til de svenske tropper ; men jeg har raadspurt folkets vilje, og den gaar enstemmig ut paa at ville være norsk og ikke svensk. Alle ber mig om at være deres fører, og jeg er av den mening, at hvis jeg svigter dette folk, vilde det være at gi fiender vaaben i hænde til at sønderlemme og undertvinge en nation som vil vaage alt for at verge sin uavhengighed. Jeg har derfor ikke været i tvil om hvad der er min pligt, og dette er min beslutning, saaledes som jeg herved erklærer for eder og for folket. – Jeg gir eder det løfte at verge dette land selvstændighed, og jeg er overbevist om, at i denne stund

²⁹¹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 163

²⁹² Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 163

²⁹³ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 166

²⁹⁴ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 167

gir alle det samme høitidelige løfte. Paa denne høitidelige bededag vil vi alle avlægge eden for folkets aasyn.²⁹⁵

Christian Frederik gjorde det da klart at han ikke hadde tenkt å følge Frederik 6.s ordre om å reise ned til Danmark, og at han ville stå på det norske folkets side i denne vanskelige tiden.

Samtidig ble de samme åpne brev lest opp rundt om i byen med militær eskorte. Borgervæpningen og garnisonen paraderte på torget og avla ed på å forsvare Norges selvstendighet.²⁹⁶

25. februar var første dagen landet skulle sverge ed og hevde sin uavhengighet, folkets dag. Som Koht har skrevet:

Folket som handlende statsmakt, folkeviljen som grunnlag for rikets selvstendighet og landets regjering – det var det store nye som holdt sitt høytidelige inntog i Norge den 25. februar 1814. Folket selv forkynte sin vilje, forpliktet med en hellig ed seg selv og sine ombudsmenn til å verge sitt dyreste eie, rikets tilværelse. For første gang smeltet stat og folk sammen i et begrep; det var en nasjon som stod frem og tok sin nasjonale rett.²⁹⁷

For Christian Frederik var dette en stor dag, da folket skulle sverge ed for et selvstendig Norge. Prinsen deltok i den første gudstjenesten i Vår Frelses kirke, som var fylt til randen av mennesker. Eden ble avlagt enstemmig med disse ordene: ”Vi sværge at hævde Norges Selvstændighed og at ofre Liv og Blod for det elskede Fædreland.” Og Christian Frederik hadde disse ord å si til forsamlingen:

Gud den almægtige har hørt Vor Eed. Han kiender min Oprigtighed og vil skienke mig Kraft og Held til at udføre den store Værk til Folkets Frelse og til Forsvar for eders Rettigheder. Vort Haab er til Forsynet, at det vil beskytte vor retfærdige Sag, formedelst den Samdrægtighed der besieler os alle, og paa hvilken vor Pagt er bygget saa fast som paa Norges Klippegrund. Nu lyde Bønnen i Herrens Huus.²⁹⁸

Forsamlingen ble grepet av hans ord, og brøt ut med begeistring: ”Held Norge, Held Norges Regent!” Christian Frederik ble grepet av en vidunderlig sinnsbevegelse og ytret disse ord til menigheten:

²⁹⁵ Kong Christian Frederiks dagbok *ibid.*

²⁹⁶ Koht 1914: 93

²⁹⁷ Koht 1914: 98

²⁹⁸ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 172

Elskede Norske Folk! modtag mit Hiertes Tak, Folkets Kierlighed er min Glæde og min Løn; lad mig altid finde en saadan Stemning blant Eder, og Gud skal velsigne vor retfærdige Sag og os alle --- .”²⁹⁹

Da gudstjenesten i Vår Frelsers kirke var over reiste Christian Frederik videre til Akershus slottskirke hvor det samme gjentok seg. Disse bededagene fortsatte fredagene gjennom våren, alt etter hvor langt Christian Frederiks befaling var kommet. I Finnmark ble de ikke ferdig før den 20. mai 1814.³⁰⁰

Folket hadde nå avlagt en ed for å hevde Norges selvstendighet og ofre liv og blod for fedrelandet. Christian Frederik lovet folket at ved hans stilling skulle han bidra til å vedlikeholde orden og rolighet:

... dette er Kald nok for Mig, der besjæles af varme Følelse for Norges Helg og Hæder, til at forblive blant dette trofaste Folk, naar det gjælder det Selvstendighed, og saalænge Min Stilling kan bidrage til, at vedligeholde Orden og Rolighed blant Nordmænd.³⁰¹

Tre dager sener, 19. februar kom kunngjøringen om at:

...af Nationen valgte oplyste Mænd skal samles den 10. April førstkommende i Eidsvold udi Akershus Amt, for at antage en Regjeringsform, som fuldkommen og for bestandig kan betrygge Folkets Frihed og Statens Tarv.³⁰²

Slik ble de innkalt, de menn som skulle danne Norges nye forfatning. Dermed var ballen begynt å rulle, og Christian Frederik stilte seg med glede i spissen for den norske befolkningen. Dette viser at hendelsene gikk slag i slag slik som Christian Frederik hadde sett for seg, han hadde tittelen som regent i Norge, og alt var klart for å lage en egen norsk konstitusjon.

Konsekvensene av stormannsmøtet 16. februar 1814.

Det kan virke som Christian Frederik heltmodig ga opp å ta kongekronen som han fra starten hadde ment var hans ved arverett, for å heller stille seg til siden slik at

²⁹⁹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 172

³⁰⁰ Koht 1914: 101

³⁰¹ Andenæs og Galtung 2012: 125

³⁰² Dyrvik og Feldbæk 2005: 194

folket kunne velge selv hvem som skulle styre dem. På den ene siden kan det tolkes slik at det ble inngått et kompromiss ved stormannsmøtet den 16. februar. Da ga Christian Frederik generøst avkall på å ta kronen ved arv, men da forventet han motytelse, et løfte om å få kronen ved valg, dermed hadde Christian Frederik vunnet.³⁰³ Møtet kan også tolkes på en annen måte, prinsen lyttet, lot seg informere og påvirke, og ble etter hvert et redskap for politiske oppfatninger som hadde kommet til siden Kielfreden ble kjent. En folkebevegelse hadde reist seg, og den feide prinsen med seg. Det ville si at folket nå hadde vunnet.³⁰⁴ Etter det vi har fått frem fra Christian Frederiks egen dagbok, ble han overbevist av Georg Sverdrups tale da de hadde et privat møte under stormannsmøtet. Christian Frederik sa slik fra seg arveretten, og satset på at han kom til å bli valgt til konge av folket. Slik stilte prinsen seg nå på siden, og det var folket som styrte det som skulle skje fremover. Christian Frederik hadde på denne måten fått både i pose og sekk. Det som startet med en vilje til å ta kronen i Norge på bakgrunn av kongeloven fra 1665 hvor han kom til å trå over folket, og risikere å få dem mot seg, hadde han heller sagt seg villig til å la folket selv bestemme hvem som skulle bli konge i Norge. Christian Frederik sa seg ikke villig til dette før han hadde fått forsikringer om at det var han som kom til å bli valgt når tiden kom. Christian Frederik tok derfor tittelen regent. Det kan derfor tolkes slik at folket egentlig ikke hadde noe valg i hvem de skulle gi kongekronen til, det var Christian Frederik som var den som skulle velges til konge i Norge. Slik vil jeg påstå at Christian Frederik var den som fikk mest igjen under stormannsmøtet. Man kan også se på stormannsmøtet som det endelige punktet hvor Christian Frederik trer ut av ethvert samband med Danmark. Det var fra dette punktet prinsen virkelig stilte seg i spissen for den norske befolkningen og den motstanden mot avståelse til Sverige. Det hadde vært en lang prosess, dette skal jeg komme tilbake til senere i kapittel 7, hvor prinsen steg for steg tok avstand til Frederik 6. og Danmark.

De siste brev – mars og april 1814.

Den 7. mars sendte Frederik 6. et hemmelig brev til Christian Frederik hvor han forsikret prinsen om at hans hjerte var med prinsen, selv om hans handlinger ikke syntes å vise det.³⁰⁵ Ordene han brukte i brevet kan henspille på et løfte som var blitt

³⁰³ Dyrvik og Feldbæk 2005: 193

³⁰⁴ Dyrvik og Feldbæk 2005: 194

³⁰⁵ Koht 1914: 117

gitt til Christian Frederik tidligere, ”mine Handlinger vil du kanskje finde, ey at være overensstemmende med hvad jeg har lovet Dig.”³⁰⁶ To ganger understreket Frederik 6. at hans vennskap var urokket: ”mit Hierte er uforanderligt”, ”vær forvisset om mit Venskab.”³⁰⁷ Det ble for Frederik 6. mer og mer problematisk å få gjerningene til å svare til følelsene han hadde for det Christian Frederik drev med i Norge. Samtidig ble det satt ytterligere press på Danmark for å overholde de løfter som ble gitt under Kielforhandlingene. Var den danske regjeringen i stand til å stå imot?³⁰⁸ Den 19. mars mottok Christian Frederik brev fra sine søstre, fettere, bror og kusiner. Han skrev i dagboken at offisielt mottok han ikke noe brev fra kongen. Ettersom det var et hemmelig brev Frederik 6. sendte den 7. mars, kan det godt hende Christian Frederik mottok også dette den dagen, men det skrev han altså ikke noe om.³⁰⁹ 21. mars sendte Frederik 6. igjen et brev til Christian Frederik hvor han ba prinsen om å gi opp sitt arbeid i Norge. Kongen ville at Christian Frederik skulle se ”den nøgne Sandhed, Norge kan ei bestaa alene som krigførende Magt. Og Danmark vilde bli bragt i en skrækkelig stilling.”³¹⁰

Søg derfor hver Leilighed, som der gives, for at løsrive Dig fra en Fare der overgaar Alt. – Og da, søg hen til Danmark, til Din sande Ven, der gjerne ofrer Liv og Alt for at redde Dig af den over Dit Hoved hængende Fare, og da seer jeg Dig som en stor Mand, der har reddet Norge fra Anarkiet og har gjort alt det der var muligt for at hjælpe 900 000 Menneskers Skjæbne.³¹¹

Dette brevet mottok Christian Frederik den 1. april, det var løytnant Conrad Falsen som brakte det til Norge. Frederik 6. hadde lagt ved et brev som den østerrikske general St. Vincent i den svenske kronprins hovedkvarter hadde skrevet til ministeren baron Lützow. Her viste han at han så stygt på det som foregikk i Norge, fordi det stred mot den overenskomst som var sikret av England, Østerrike, Russland og Prøysen. General Tawast hadde også kommet med krav til kongen av Danmark, at han burde gjøre Christian Frederik arveløs og inndra hans eiendommer, i tillegg burde

³⁰⁶ Mykland 1967: 53

³⁰⁷ Mykland *ibid.*

³⁰⁸ Koht 1914: 117

³⁰⁹ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 181-182

³¹⁰ Koht 1914: 132

³¹¹ Koht 1914: 133

korntilførselen til Norge forbys.³¹² Tawast påpekte at Christian Frederik hadde fått i stand en reisning blant nordmennene, og siden han var dansk tronfølger, kunne en se det slik at prinsen handlet etter en avtale med den danske kongen.³¹³ Frederik 6. hadde svart general Tawast og Lützow at han tok avstand fra Christian Frederiks opptreden, og allerede hadde gitt de danske embetsmenn ordre om å vende tilbake til Danmark. Kornutførelsen kunne han ikke gjøre noe med uten at det kom til å gå ut over hans eget land. Frederik 6. skrev at om Christian Frederik tok kongenavn, ville det nesten ikke være til å unngå å gjøre ham arveløs.³¹⁴ Det kan ikke ha vært lett for Christian Frederik å lese dette brevet, da det virkelig satte ham utenfor all kontakt med Danmark, samtidig som det brakte hans fetter i en vanskelig situasjon. Samme dag satte han seg ned for å svare på brevet, tok han en avgjørende beslutning - han kunne ikke reise fra Norge i denne tid. Brevet ble sendt av sted med Falsen dagen etter, den 2. april 1814. Det Christian Frederik svarte kongen gjenga han i dagboken sin samme dag. Han skrev at han satte pris på kongens vennskapelige råd, men at det bare var riksforsamlingen som kunne avgjøre landets skjebne, og at grunnloven burde utarbeides uten ytre hensyn:

at jeg verken kunde eller vilde svigte den sak som jeg hadde svoret at verge, og at jeg vilde motta kronen, hvis den blev budt mig – selv paa avgrundens rand, om saa bare for at vinde rettigheter for min søn. Hvis hele Europa stod sammen mot Norge for at knuse det, saa stod den utvei tilbake at verge sig fortvilet; i hvert fald blev det riksforsamlingens sak at avgjøre rikets skjæbne, hvis det blev paakrævet at faa istand en overenskomst med Sverige ved Englands mægling. Og naar jeg ikke mer kunde gjøre nytte her, vilde jeg vende tilbake til Danmark. – For resten bad jeg kongen ikke at vaage noget for sine land for min skyld, og at han heller fik gjøre mig personlig arveløs.³¹⁵

Christian Frederik understreket i brevet at han ikke hadde bedt kongen gjøre noe som helst for å risikere sitt eget rike, og at han ville returnere til Danmark når hans forpliktelser i Norge var over. Slik situasjonen var nå kunne han ikke forlate landet og folket. Prinsen hadde avlagt ed på at han ville beskytte Norges selvstendighet så lenge det krevdes.

³¹² Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 186, Steen 1951: 65

³¹³ Steen 1951: 65

³¹⁴ Kong Christian Frederiks dagbok ibid.

³¹⁵ Kong Christian Frederiks dagbok 1914: 186-187, Dyrvik 2011: 68-69

Med dette brevet kan det settes sluttstrek for all kommunikasjon mellom Christian Frederik og Frederik 6. Man kan si at Christian Frederik tok et standpunkt ved å nekte å reise tilbake til Danmark igjen. Prinsen viste at han aktet å gjennomføre de planer som var satt i gang på stormannsmøtet den 16. februar. Det skulle etter hvert lages en konstitusjon for Norge, og at han ville støtte det folket som han holdt slik av. Man kan se det slik at det var et samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. frem til dette punktet, selv om det egentlig er lite sannsynlig. Christian Frederik styrte det meste av det som skjedde i Norge helt fra han mottok Kieltraktaten, hvor han aktet å ta den norske kronen. Selv om veien til kronen forandret seg gjennom januar og februar, var målet til slutt det samme. Som han selv skrev i brevet fra 2. april, ville han ta imot kronen om den ble tilbudt ham, om enn bare for å sikre rettigheter til sin sønn. Som vi vet går veien slik Christian Frederik la frem i brevet til Frederik 6.

Kommunikasjonen mellom Christian Frederik og Frederik 6.

Hvilken kommunikasjon hadde Christian Frederik og Frederik 6. denne perioden? Det siste Christian Frederik hørte fra Frederik 6. da han mottok den fullstendige versjonen av Kieltraktaten var en sympatierklæring. Frederik 6. viste da sin fulle støtte til de planene Christian Frederik hadde i Norge. Etter som tiden gikk, vedvarte denne sympatien for det Christian Frederik holdt på med? Kontakten mellom dem var svekket i perioden fra Kielforhandlingens ende, hvordan forholdt de seg til hverandre nå som tiden gjorde at svenskene begynte å merke en motstand mot avståelse fra norsk side?

Etter stormannsmøtet forfattet Christian Frederik et brev til Frederik 6. for å forklare de hendelser som hadde hendt den siste tiden i Norge, og for å forsikre kongen om at hans hensikter hele tiden hadde vært redelige. Det var fremdeles viktig for Christian Frederik å forklare for kongen hvorfor han hadde opptrådd som han hadde gjort. Dette brevet skrev han dagen før han ble utnevnt som Norges nye regent. Ikke før den 7. mars fikk Christian Frederik noe brev tilbake fra kongen. Dette brevet var en respons på det brevet skrevet den 21. februar, hvor kongen forsikret Christian Frederik om at hans hjerte var med prinsen. Som jeg har nevnt tidligere ved dette brevet, synes det å vise til tidligere løfter mellom Frederik 6. og Christian Frederik. Kongen understreket at hans vennskap var uforandret, og han beklaget at hans handlinger ikke var i overensstemmelse med tidligere løfter. Brevet av 7. mars var den andre sympatierklæringen Christian Frederik mottok fra Frederik 6. Igjen forsikret

kongen ham om at han hadde hans fulle sympati og støtte i med hans oppgave i Norge. Christian Frederik må ha visst hvor vanskelig det var for Frederik 6. der han befant seg i Danmark med det presset fra de allierte som kom av at Christian Frederik ikke hadde gitt fra seg stillingen i Norge. Enda kommunikasjonen mellom dem hadde vært sparsommelig opp til dette punktet, tok det ikke lang tid før Christian Frederik igjen fikk et brev fra Frederik 6. Den 21. mars sendte kongen brev til Christian Frederik hvor kongen hadde en helt annerledes tone enn hva som var angitt i brevet av 7. mars. Kongen var tydelig på at prinsen måtte innse den virkelige sannhet om at Norge aldri ville kunne stå alene som en krigførende makt. Den danske stillingen var allerede i en vanskelig posisjon, hvor den bare kom til å bli verre. Frederik 6. mente helt klart at Christian Frederik hadde gjort mer enn nok for det norske folk, og bad han uttrykkelig om å vende tilbake til Danmark så snart som mulig. På bare tre uker snudde Frederik 6. fullstendig overfor Christian Frederik. I dette brevet var det ingen sympati og støtte å finne. Kongen ville ha slutt på Christian Frederiks motstand i Norge, å få han tilbake igjen til Danmark. Presset overfor de allierte var på dette punktet blitt for tungt å takle for kongen. Svenskene hadde også begynt å ta etter på hva som foregikk i Norge, noe som var et tydelig brudd på Kieltraktatens bestemmelser. Brevet mottok Christian Frederik 1. april. Prinsen satte seg straks ned for å svare på kongens bønn om prinsens raske retur tilbake til Danmark. Christian Frederik var helt klar i brevet at han ikke akttet å etterkomme kongens ønsker om å reise ned igjen. Det var nå opp til riksforsamlingen å avgjøre Norges skjebne og grunnloven måtte utarbeides uten å ta hensyn til det som foregikk på kontinentet. Christian Frederik var tydelig på at han kom til å ta kronen om den ble tilbudt ham, og han hadde ikke noe ønske om å svikte den norske befolkningen på dette punktet. Prinsen hadde til hensikt å bli i Norge så lenge han kunne gjøre nytte for seg, og han ville vende tilbake til Danmark da tiden var inne for det. Han kom med et siste stikk til kongen hvor han påpekte at han aldri hadde bedt kongen gjøre noe for ham som kunne sette kongen og Danmark i en vanskelig situasjon. Dette brevet ble sendt fra Norge den 2. april 1814, og var det siste brevet som kunne ha vist til et samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6.

Med dette kan man trygt si at om et samarbeid noen gang fantes mellom Christian Frederik og Frederik 6., opphørte det å eksistere ved de siste brevene. Etter stormannsmøtet jobbet Christian Frederik på egenhånd uten noen tilhørighet til Danmark. Jeg vil påstå at brevet Christian Frederik sendte kongen den 21. februar

bare var for å holde kongen orientert om hva som foregikk i Norge, og ikke et ønske om støtte og tillatelse fra kongen. Prinsen hadde under stormannsmøtet og tiden etter etablert seg i Norge som den helten og forkjemperen som nordmennene trengte for å kunne skaffe seg en egen konstitusjon. Etter dette var det ikke noe Frederik 6. kunne gjøre eller si som kunne få Christian Frederik til å ombestemme seg angående den stillingen han hadde etablert seg. Dette ses helt tydelig i svarbrevet den 2. april fra Christian Frederik til Frederik 6. Christian Frederik hadde ingen planer om å gi opp, og han ville stå løpet ut. Det var ingenting Frederik 6. kunne true med som fikk ham til å skifte mening.

Kapittel 7. Avslutningskapittel.

Holder min hypotese etter det jeg har gjennomgått i denne oppgaven? Jeg har ment at Christian Frederik og Frederik 6. hadde en planlagt strategi for hvordan de skulle handle om det skulle komme til at Norge måtte bli avstått til Sverige. Med det har jeg ment at de hadde et samarbeid og en plan fra tidlig mai 1813 til april 1814.

Gjennom denne fremstillingen har et samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. vist seg å være problematisk å finne i kildene jeg skisserte opp i kapittel 1. Jeg mener likevel at det hele startet som et samarbeid med den hemmelige instruksjonen fra 10. mai og instruksjonen fra 27. mai. De må ha hatt en hensikt i forhold til Christian Frederiks tilstedeværelse i Norge. Derfor vil hovedspørsmålet i min avslutning være: Når startet Christian Frederiks plan om å ta den norske kronen? På hvilket tidspunkt kan man si at Christian Frederik tok et standpunkt overfor Frederik 6. og satte seg selv i førersetet? Var dette en plan Christian Frederik hadde hatt allerede før han reiste til Norge? Carsten Anker hadde som vist i kapittel 2, tidlig kommet med forslaget om å skille Norge ut av helstaten for en periode, for å så samle Danmark-Norge igjen når alt hadde roet seg ned. Eller var det en tanke som utviklet seg fra det øyeblikket prinsen ankom Norge da han mottok den offisielle instruksjonen den 2. juni 1813, og som utviklet seg gjennom høsten 1813?

Først vil jeg gå innom den forskningsfronten jeg allerede har skissert i opp kapittel 1. Dette for å vise forskjellene på den tidligere forskningen på 1814 og det jeg har vist som viktig i en forskning rundt dette emnet. Deretter vil jeg gå over til mitt prosjekt for å finne om hypotesen jeg la frem i kapittel 1 holder seg. Jeg vil også ta opp igjen det overnevnte spørsmålet angående Christian Frederiks prosess i Norge.

Forskningsfronten 1814.

Med unntak av tolkningene til Ernst Sars, Knut Mykland og Ole Feldebæk, var det Christian Frederik som stod bak den norske reisningen, og det var han alene som fikk gjennomført den. Det var prinsen selv som tok avgjørelsen om å starte en motstand mot avståelsen av Norge til Sverige, og det var hans politiske agenda som gjorde at Norge den 17. mai 1814 fikk en egen konstitusjon. Sverre Steen viser at det var de utenrikspolitiske hendelsene som fulgte Carl Johan som fikk Frederik 6. og Christian Frederik til å handle. Han mener likevel det bare var Carl Johan og Christian Frederik

som var de virkelig handlende aktørene i denne perioden. Frederik 6.s tilstedeværelse er ikke viktig og sammen med det forsvinner instruksen og instruksjonen fra mai 1813. Det samme med korrespondansen mellom dem. Jens Arup Seip underbygger denne forklaringen på hendelsene i 1814, med unntak av at han ikke legger like stor vekt på Carl Johan alene. For ham var Christian Frederik en nødvendig person, og han mener kildene peker klart i retning av at den norske statsdannelsen var Christian Frederiks verk. Uten ham hadde det ikke vært mulig å gjennomføre den norske reisningen og motstanden mot avståelse av Norge til Sverige. Disse historikerne har som sagt til felles at de opphever Christian Frederik til den avgjørende aktøren, og de alle starter forskningen rundt emnet 1814 i desember 1813.

Historikeren jeg har fulgt nærmest i dette prosjektet har vært Axel Linvald. Som Steen og Seip var det for Linvald Christian Frederik som gjorde året 1814 mulig. Linvald starter også fremstillingen tidlig, og han har brukt instruksen av 10. mai 1813 flittig. Som nevnt viser Linvald til instruksjonen fra 27. mai. Den har ikke vært brukt i annen litteratur for å vise at Christian Frederik fikk så mye tillitt som han gjorde av Frederik 6. Det er gjennom hans litteratur jeg har kunnet påstå at det fantes et samarbeid mellom disse to fra et så tidlig punkt som mai 1813. Korrespondansen har vært mye brukt hos Linvald hvor han går kronologisk gjennom perioden Christian Frederik var stattholder og senere regent i Norge. Selv om Linvald har brukt instruksen og instruksjonen i sin litteratur, har ikke Frederik 6. den samme viktigheten som jeg har lagt til hans figur i perioden 1813-1814, men han forsvinner ikke som hos Steen og Seip. På grunn av instruksjonen fra 27. mai 1813 viser Linvald at Frederik 6. var viktig for Christian Frederik i starten av hans stattholder periode.

Knut Myklands hypotese om Frederik 6.s dobbeltspill har jeg nevnt flere ganger gjennom min fremstilling. Han mener at Frederik 6. la opp sin politiske linje etter Kielfreden med tanke på en reisning i Norge. Ved å få i gang en reisning i Norge var tid vunnet, og den endelige avgjørelsen kunne bli utsatt. Mykland mener denne politiske linjen kommer klart frem i sluttforhandlingene i Kiel. Frederik 6. startet dermed et dobbeltspill overfor de allierte for å få i gang den reisningen i Norge som Christian Frederik hadde spurt om han skulle stille seg i spissen for. Myklands indisium for denne hypotesen er som kjent fem punkter delt på realpolitiske og psykologiske grunner. Disse har jeg listet opp i kapittel 1 og i kapittel 5. Mykland legger frem at det var fra brevet fra Frederik 6. til Christian Frederik den 7. desember som startet dette dobbeltspillet. Det er besynderlig at Mykland ikke har brukt

instruksen og instruksjonen for å underbygge den tolkningen han har. Det at han ikke bruker korrespondansen fra høsten 1813 kan være fordi korrespondansen ikke får frem et særlig samarbeid mellom Frederik 6. og Christian Frederik. På bakgrunn av ordrenekt fra Christian Frederik og mangel på sunn fornuft fra Frederik 6.s side viser at Myklands hypotese har mangler. Disse indisier som Mykland mener er nok for å kunne bevise at Frederik 6. førte et dobbeltspill, har tydelige mangler for å kunne sette Frederik 6. som den avgjørende aktøren for hendelsene i 1813-1814. Det vil jeg vise i neste avsnitt når jeg går inn på det som har vært mitt prosjekt.

I det påfølgende avsnittet vil jeg gå igjennom hvordan mitt prosjekt skiller seg fra tidligere forskning, og hva jeg har kommet frem til gjennom dette arbeidet. Tilslutt vil jeg finne svar på de spørsmålene jeg stilte innledningsvis i dette kapittelet om Christian Frederik, og om når han bestemte seg for å kjøre sin egen linje uavhengig av Frederik 6.

Mitt prosjekt.

Det som er nytt med mitt prosjekt er hvor jeg startet min fremstilling av hendelsene i 1813-1814. I motsetning til andre historikere har jeg startet allerede i begynnelsen av mai 1813, hvor det var den hemmelige instruksen som utgjorde et hovedpunkt for min hypotese. Uten den instruksen kan jeg ikke si at det fantes et samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. I tillegg finnes instruksjonen av 27. mai 1813, som jeg mener helt klart støtter opp om min hypotese om et felles prosjekt mellom disse to. Før Christian Frederik ankom Norge hadde de en felles forståelse av hva det var som var viktig å foreta seg i Norge, og Frederik 6. gjorde alle tiltak for å kunne tilrettelegge for prinsen og hans arbeid. Med disse to dokumentene, et hemmelig og et offisielt, er det helt klart tegn på et samarbeid. Sammen med korrespondansen og dagboken til Christian Frederik skulle jeg vise hvordan dette samarbeidet utartet seg gjennom høsten 1813 og våren 1814. Dessverre viste det seg at korrespondansen ikke bekreftet dette samarbeidet slik jeg ønsket. Flere ganger forlangte Frederik 6. aksjon fra Christian Frederik over svenskegrensen, og hver gang svarte prinsen at det ikke var mulig på grunn av mangel på det meste som trengtes for å holde en krig gående. Prinsen fikk etter hvert Frederik 6. over på sin side, og det ble i stedet beordret streiferier inn over grensen til Sverige. Senere på høsten snudde det over til at det var Christian Frederik som fikk motstand fra kongen i Danmark. Prinsen mente helt klart at det beste for Norge var å skille landet ut for å kunne få til det samarbeidet med

England som var ønsket, og som var et viktig punkt i instruksen fra 10. mai. Frederik 6. ville ikke imøtekomme Christian Frederik på dette punktet, noe som er forståelig, men likevel besynderlig. Hvorfor skulle han ikke prøve dette for å finne en løsning på et presserende problem? Igjen viser korrespondansen at de ikke klarer å samarbeide. Ikke lenge etter ankom Bombelles København, og situasjonen forandret seg. Bombelles var en overbevisende skikkelse, og han fikk Frederik 6. til å snu. Slik ble avståelsen av Trondheim stift gjenstand for forhandling med Carl Johan. Da kongen skrev til prinsen om dette, har det blitt tolket slik at det var Frederik 6. som antydte en reisning i Norge. Dette er tydelig i Myklands hypotese om et dobbeltspill fra Frederik 6.s side. Svaret fra Christian Frederik er som kjent juledagsbrevet, og prinsen spurte da rett ut om han skulle stille seg i spissen for en motstand mot avståelse. Det er ved dette brevet de fleste historikere fra tidligere forskning setter startpunktet for en norsk motstandsbevegelse mot avståelse til Sverige. Man kan nesten si at ved denne brevvekslingen, 7. desember fra Frederik 6. til Christian Frederik, og 25. desember fra Christian Frederik til Frederik 6., er det eneste tilfellet de ønsket det samme fra hverandre, og den eneste tiden siden instruksen at de utvekslet ideer og tanker som de begge kunne si seg enige i. Likevel utover i januar og februar 1814 fungerte ikke kommunikasjonen imellom dem. Christian Frederik fikk ikke svar på juledagsbrevet før i slutten av januar, da han mottok den ufullstendige versjonen av Kieltraktaten. Svaret han fikk var i tillegg negativt, han skulle komme ned til Danmark igjen. Christian Frederik gjorde likevel sitt ytterste for å få utsatt svensk overtakelse av Norge. 7. februar mottok Christian Frederik den fullstendige versjonen av traktaten, og meldingene han fikk av Brock var da av helt motsatt karakter. Frederik 6. støttet prinsen i det han hadde satt i gang i Norge, og det var den første sympatierklæringen han mottok. Brevene i desember viste gjensidig tillitt, og en felles forståelse av hva som måtte gjøres. Brevene i januar, februar og mars viser at Frederik 6. ikke ble enig med seg selv om han skulle støtte eller avvise Christian Frederiks planer i Norge. Christian Frederik på sin side overså kongens anmodning om å komme ned til Danmark igjen, og kjørte videre med sitt eget løp. Prinsen hadde kongeloven av 1665 på sin side, og han aktet å gjøre seg til norsk konge. Frederik 6. hadde ingen rett til å gi bort noe som var Christian Frederiks ved arverett, og denne retten hadde Christian Frederik tenkt å holde på. Som jeg har vist tidligere, forandret Christian Frederik fremgangsmåte for å ta kronen. Stormannsmøtet 16. februar 1814 ble derfor en veldig viktig dato for hvordan veien videre kom til å gå. Her ga Christian Frederik

suvereniteten tilbake til nasjonen, og det ble bestemt at det skulle utarbeides en egen konstitusjon. På dette punktet finnes det nesten ingen kommunikasjon mellom Christian Frederik og Frederik 6. Det som var av brevveksling på dette punktet var at prinsen sendte brev etter stormannsmøtet for å forsikre kongen om at hans handlinger var redelige, og prinsen mottok den 7. mars den andre sympatierklæringen fra kongen. Uheldigvis allerede den 21. mars forandret tonen seg, og Frederik 6. var klar på at Christian Frederik måtte komme til Danmark så raskt som mulig. Prosjektet var utilrådelig for prinsen å gjennomføre. Svaret Christian Frederik sendte tilbake var som kjent den 2. april, og prinsen forklarte at han kom til å stå løpet ut i Norge.

Min hypotese faller mest sannsynlig gjennom her. Det var helt klart et samarbeid i starten av mai 1813 med instruksen og instruksjonen. Disse dokumentene beviser et samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. Men høsten 1813 og videre frem til 2. april vises ikke dette samarbeidet. Noen av brevene kan likevel tolkes slik at det var et samarbeid mellom prinsen og kongen etter Kieltraktatens faktum, spesielt de to sympatierklæringene fra Frederik 6. til Christian Frederik. Det at kongen snur så raskt i sin sympati og ber Christian Frederik komme tilbake til Danmark, gjør at jeg vil si at den muntlige beskjeden fra Brock den 7. februar og brevet fra 7. mars 1814 ikke er nok for å kunne bevise et samarbeid mellom dem på dette tidspunktet. Myklands argument med påskynding av kornforsyningen ”medens det endnu er Tid” vil jeg heller ikke si er noe som kan bevise dette samarbeidet. Det at Frederik 6. ville gjøre sitt for å hjelpe Christian Frederik i hans arbeid i Norge så tidlig i januar 1814 viser at Frederik 6. håpet at Christian Frederik kunne gjøre en forskjell før svenskene fikk nyss i de planene han hadde skissert opp i juledagsbrevet. Men det gikk ikke lang tid før Frederik 6. fikk press fra de allierte, og måtte vise til dem at han ikke kunne støtte Christian Frederiks handlinger. Dermed har vi Frederik 6.s første sympatierklæring til Christian Frederik som han fikk muntlig den 7. februar, ”Nu har jeg givet ham hele landet, nu får han se, hvad han kan gjøre med det.” Skulle det ha vært et samarbeid mellom dem på det punktet Brock reiste fra København for å overlevere den fullstendige versjonen av Kieltraktaten, må det mest sannsynlig ha tatt slutt da. Med den uttalelsen overgir Frederik 6. hele landet til prinsen, og han viser at prinsen nå får prøve å arbeide etter de skisserte punkter i juledagsbrevet.

Med det kan jeg ta opp igjen spørsmålet jeg stilte innledningsvis i kapittel 7, når bestemte Christian Frederik seg for å kjøre sitt eget løp? På grunn av at samarbeidet mellom Christian Frederik og Frederik 6. ikke fikk det ønskede utfallet

som var skissert opp i instruksen den 10. mai, gikk Christian Frederik bevisst ut og laget sin egen vei for å ta den norske kronen? Dette var ikke nye ideer for prinsen, Carsten Anker hadde nevnt dette for ham flere ganger tidligere, som vist i kapittel 2. Utgangspunktet for Christian Frederik var nok å ta den norske kronen under den forståelsen av at Danmark og Norge igjen kunne komme under union. Dette vil jeg si var noe som forandret seg utover stattholder- og regentperioden til Christian Frederik. Når begynte da Christian Frederik sitt selvstendige prosjekt om å bli norsk konge? Det avgjørende punktet da Christian Frederik handlet fullstendig uavhengig av Frederik 6. var ved stormannsmøtet 16. februar 1814. Da var prinsen blitt et redskap for nasjonen, mot et løfte om å etter hvert bli valgt til konge. Jeg vil videre påstå at dette var en prosess som man kan si startet allerede i juni 1813. Da ville ikke Christian Frederik følge Frederik 6.s ordre om å gå inn i Sverige første gang, hvor han samlet et krigsråd i Norge for å overbevise Frederik 6. om at det ikke ville lønne seg å gå inn i Sverige, og andre gang i september hvor han igjen motsatte seg angrepsordren til Frederik 6. I november ville prinsen skille Norge ut av unionen med Danmark for å få til en avtale med England. Deretter har vi juledagsbrevet, hvor Christian Frederik tilbyr seg som en helt for det norske folket, han stiller seg dermed med glede i spissen for en reisning i Norge og en motstand mot avståelse av Norge til Sverige. Deretter var det protestene mot Kielfreden, hvor han ikke vil gi slipp på arveretten til Norge etter Kongeloven av 1665, med det handlingsalternativet at han reiste til Trondheim for å vinne tid. Tilslutt det endelige bruddet ved stormannsmøtet. Slik arbeidet Christian Frederik seg igjennom perioden i Norge, først som stattholder med nesten kongelig myndighet, senere som regent. Christian Frederik oppnådde det endelige målet den 17. mai 1814 da han ble valgt til konge. Veien dit gikk ikke som tenkt for Christian Frederik i utgangspunktet. Først var den norske kronen et redskap for å få Norge inn i union med Danmark igjen. Under stormannsmøtet forandret dette seg. Da bestemte han seg for å ta regentnavn i stedet. Christian Frederik ble etter hvert konge i Norge for sine egne premisser og for å sikre sin egen slekt.

Selv om Christian Frederiks periode var relativt kort, mai 1813 til november 1814, vil hans rolle i Norge alltid være av den største viktighet. Slik jeg har sett det, ville ikke den norske konstitusjonen eller den norske selvstendighetsaken fått samme tyngde om ikke Christian Frederik hadde vært tilstede og tatt styring. Min hypotese om planlagt samarbeid mellom Christian Frederik og Frederik 6. fra mai 1813, blir på denne måten ikke feil, men den faller til side ved den prosessen Christian Frederik

førte fra juni 1813 til april 1814 for å få igjennom sin egen politiske linje overfor Norge og den norske befolkningen. Jeg vil si det er en kjensgjerning at det var Christian Frederik som var den ene helten for Norge og den norske befolkningen. Men uten det utgangspunktet som instruksene og instruksjonen fra mai 1813 ga da Frederik 6. skisserte opp til Christian Frederik, mener jeg det likevel ikke hadde vært mulig for Christian Frederik å gjennomføre det han fikk til i Norge som stattholder og senere regent.

Abstract

The purpose of this dissertation was to study the year of 1814 in Norway, and who made this year so important. There are divided opinions of how the events of 1814 became possible. One of the opinions is that of long-term development through the people. The Norwegian people always wanted to go back to being an independent state, and when the possibility arose in 1814, they took it. The other one is that 1814 was the result of short-term developments through individuals such as Carl Johan and Christian Frederick. And this was one of the consequences of the Napoleonic wars on the European continent.

My hypothesis was that Christian Frederick and Frederick VI had collaboration from the moment the prince was made the new governor of Norway in May 1813, and that they had an understanding of what was important to do in order to keep Norway under the Danish crown. They knew that the crown prince of Sweden was on a mission to win Norway as the reward for helping the allied forces against Napoleon on the continent. Before Christian Frederick went to Norway he received a secret document that Frederick VI had written for the prince. This document contained four individual assignments that the prince was supposed to work on when he was in Norway. When he arrived in Norway he also received an official document that gave the prince the authority of a king. These two documents make up the evidence that Christian Frederick and Frederick VI had an understanding of what they needed to do to keep Norway under the Danish crown. To find answers regarding this hypothesis, I used the secret document and the written correspondence dating from when Christian Frederick arrived in Norway to and including April 1814. In addition I used Christian Fredericks own diary from his stay in Norway from the time he was the governor until he became regent of Norway. This kind of perspective is unique because other historians have started their research of 1814 in December of 1813, and have not paid any, or little, attention to these two documents.

The findings have been exciting and educational. I found that the two documents dated in May 1813 clearly show that the prince and the king of Denmark had a collaboration when Christian Frederick was chosen to be the new governor of Norway. But the letters from autumn to winter 1813, and the letters from January to April did not show what I was hoping to find. It would seem that I am inclined to agree with the historians that makes Christian Frederick the key person regarding how

1814 was possible. But the documents from May 1813 do confirm that it was collaboration from the start.

Litteraturliste.

Alnæs, Karsten. 2013. *1814, Miraklenes år*. Schibsted forlag. Oslo

Andenæs, Mads og Ida Andenæs Galtung. 2012. *Grunnloven vår 1814 til 2012*. Universitetsforlaget AS. Oslo. 15. Utgave.

Bagge, Sverre og Knut Mykland. 1998. *Norge i dansketiden, 1380-1814*. J.W. Cappelens forlag AS, Oslo.

Dyrvik, Ståle. 2011. *Året 1814*. Det norske samlaget. Oslo.

Dyrvik, Ståle og Ole Feldbæk. 2005. *Aschehous Norges Historie. Bind 7. 1780-1830 – Mellom brødre*. Aschehoug & Co. (W. Nygaard). Oslo. 2. Utgave.

Elgvin, Johannes. 2002. *Friedrich av Hessen, Vekstår for Norge 1809-1813*. Andresen & Butenschøn forlag. Oslo

Feldebæk, Ole. 1998. *Danmark-Norge 1380-1814. Nærhed og adskillelse 1720-1814. Bind IV*. Universitetsforlaget. Oslo.

Højer, Torvald T:son. 1945. *Carl XIV Johan. Kronprinstiden*. P.A. Norstedt & Sønners forlag. Stockholm

Koht, Halvdan. 1914. *1814 Norsk dagbok hundre aar efterpaa*. H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard). Kristiania.

Linvald, Axel. 1943. *Kong Christian VIII.s Dagbøger og optegnelser 1799-1814*. Gyldendalske boghandel, nordisk forlag. København.

Linvald, Axel. 1952. *Kong Christian VIII – Norges statholder 1813-1814*. Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag. København.

Linvald, Axel. 1962. *Christian Frederik og Norge 1814 – De store beslutninger mellom Kielfreden og Eidsvoldmødet Januar - Februar*. Scandinavian University Books, Universitetsforlaget. Oslo/Bergen.

Linvald, Axel. 1965. *Kong Christian VIII.s Breve 1796-1813*. G.E.C. Gads Forlag. København.

Mykland, Knut. 1967. *Omkring 1814 – En antologi ved Knut Mykland*. Gyldendal norsk forlag. Oslo.

Mykland, Knut. 1978. *Norges Historie. Bind 9. Kampen om Norge, 1784-1814*. J.W. Cappelens forlag AS. Oslo.

Nørregård, Georg. 1954. *Freden i Kiel 1814*. Rosenkilde og Bagger forlag. København.

Nørregaard, Georg. 1967. "Freden i Kiel 1814." I red. Mykland, Knut. *Omkring 1814 – En antologi ved Knut Mykland*. Gyldendal norsk forlag. Oslo.

Sars, Ernst. 1891. *Udsigt over den norske historie. Fjerde deel*. Alb. Cammermeyers forlag. Christiania og Kjøbenhavn.

Seip, Jens Arup. 1974. *Utsikt over Norges historie. Bind 1: Tidsrommet 1814-ca.1860*. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.

Steen, Sverre. 1951. *1814 – Det frie Norge*. J.W. Cappelens forlag. Oslo.

Supphellen, Steinar og Arnfinn Kjelland. 1983. *Norske historikere i utvalg IX. Studier i norsk historie omkring 1814*. Universitetsforlaget. Oslo.

Kildeliste.

Instruksen – Frederik 6. til Christian Frederik

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176026/no-a1450-01000003176026-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013) Publisert 02.05.2013

Øverland, Ole Andreas. 1891-1895. *Illustrert Norges Historie. Fra Enevoldsmagtens Indførelse (1660) til Norges forening med Sverige (Novbr. 1814)*. ”Folkebladets” Forlag. Kristiania.

Korrespondansen mellom Fredrik 6. og Christian Frederik

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176029/no-a1450-01000003176029-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013) Publisert 02.05.2013

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176032/no-a1450-01000003176032-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013) Publisert 02.05.2013

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176030/no-a1450-01000003176030-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013) Publisert 02.05.2013

<http://www.arkivportalen.no/arkivportalen-web/fil/RA/no-a1450-01000003176031/no-a1450-01000003176031-3.pdf> (Nedlastet 22.09.2013) Publisert 02.05.2013

Dagboken fra Christian Frederiks opphold i Norge

Kong Christian Frederiks dagbok fra hans opphold i Norge i 1814. 1914. Utgit som tillæg til ”Riksforsamlingens forhandlinger” efter det franske originalhaandskrift av sorenskiver Arnet Olafsen og oversat til norsk av overlærer Jens Raabe. Grøndahl & Søns boktrykkeri. Kristiania.

